

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 34 · 16. desember
Sesjonen 2019–2020

Møte mandag den 16. desember 2019 kl. 10
Voting ved møtets slutt.

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr. 34):

1. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Geir Adelsten Iversen, Per Olaf Lundteigen, Nils T. Bjørke, Liv Signe Navarsete, Marit Knutsdatter Strand og Siv Mossleth om jordbrukets samfunnsoppdrag – minst 50 pst. selvforsyning av jordbruksmat innen 2026
(Innst. 74 S (2019–2020), jf. Dokument 8:137 S (2018–2019))
2. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Landbruks- og matdepartementet
(Innst. 101 S (2019–2020), jf. Prop. 14 S (2019–2020))
3. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Nærings- og fiskeridepartementet
(Innst. 102 S (2019–2020), jf. Prop. 20 S (2019–2020), unntatt kap. 920, 926 og 3926)
4. Interpellasjon fra representanten Arne Nævra til landbruks- og matministeren:
«Hovedavtalen for jordbruket har, siden den ble opprettet i 1950, kun blitt endret én gang (1992). I avtalen står det ingenting om hensyn til klima, naturmangfold og dyrevelferd. Jordbruksforhandlingene er et viktig verktøy for å nå samfunnsmessige viktige mål. Innretningen på støtteordningene og prisene kan være svært viktig for gode beslutninger om selvforsyningsgrad, klimagassutslipp, areal-disponeringer, jordas kvalitet på lang sikt, distriktpolitikk og lokalt næringsliv. Det er uklart hva som ligger i jordbruksforhandlingenes mandat, og hva partene kan spille inn. Hovedavtalen tilsier at «jordbruksavtaler står tilbake for lover og stortingsvedtak».
Kan statsråden gi en oversikt over hvilke lover og vedtak som begrenser eller utvider handlingsrommet, og er det aktuelt for statsråden å foreslå endringer i avtalen slik at hensyn til god dyrevelferd, klima og miljø inkluderes?»
5. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken og Solfrid Lerbrekk om en bærekraftig læreplan for klima og grønn omstilling
(Innst. 110 S (2019–2020), jf. Dokument 8:170 S (2018–2019))
6. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Nærings- og fiskeridepartementet og Endringer i statsbudsjettet 2019 under Kunnskapsdepartementet
(Innst. 105 S (2019–2020), jf. Prop. 20 S (2019–2020), kap. 920, 926 og 3926 og Prop. 25 S (2019–2020), unntatt kap. 291, 292, 3291 og 3292)
7. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sandra Borch, Trygve Slagsvold Vedum, Siv Mossleth og Geir Adelsten Iversen om styrket helikopterberedskap i Nord-Norge
(Innst. 114 S (2019–2020), jf. Dokument 8:105 S (2018–2019))
8. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Lars Haltbrekken og Olivia Corso Salles om å bedre beredskapen for cruisetrafikken i norske farvann
(Innst. 60 S (2019–2020), jf. Dokument 8:126 S (2018–2019))
9. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Justis- og beredskapsdepartementet
(Innst. 106 S (2019–2020), jf. Prop. 24 S (2019–2020), unntatt kap. 480, 490, 491 og 3490)
10. Interpellasjon fra representanten Trygve Slagsvold Vedum til statsministeren:
«En av regjeringens og Stortingets viktigste oppgaver er å utvikle hele Norge. Det er ingen naturlov som sier at Norge skal sentraliseres, eller at tjenester skal nedlegges. Hvilket Norge vi får i framtida, avgjøres av hvilke politiske valg vi tar i dag og i åra framover. Ifølge SSB har det til nå i år blitt 937 færre innbyggere i Nordland, 827 færre i Troms og 325 færre i Finnmark. Siden SSB begynte med å utarbeide kvartalsvis befolkningsstatistikk, har det aldri vært registrert så stor fraflytting i ett enkelt fylke i Norge som det ble fra Nordland siste kvartal. Statsministeren har det overordnede ansvaret for alle vedtak som blir fattet av regjeringen, og hvordan de samlet påvirker landets utvikling.
Er statsministeren fortrolig med den sterke befolkningsnedgangen vi ser i de tre nordligste fylkene, og hvis ikke, hvilke politiske grep vil regjeringen ta for å snu denne utviklingen?»
11. Interpellasjon fra representanten Mona Fagerås til justis- og innvandringsministeren:
«FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 9 nr. 1 sier: «Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbe-

handlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste.»

I lys av utvisningen av en firebarnsfar i Lofoten, jf. Lofot-Tidende 27. juni 2019: Er regjeringen enig i at barnekonvensjonen bør gå foran andre norske lover dersom de står mot hverandre, hvordan arbeider regjeringen for å sikre at FNs barnekonvensjon artikkel 9 nr. 1 følges, og hvilke tiltak er iverksatt for å sikre barns beste i denne typen saker?»

12. Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helseministeren:

«Flere artikler og medieoppslag vitner om at barn i det statlige barnevernet ikke får den helsehjelpen de har krav på. Barna har ofte sammensatte psykiske lidelser og trenger hjelp fra helsetjenesten i stedet for tilbud om enetiltak i barnevernet. Utviklingen tyder på en uholdbar situasjon i barne- og ungdomspsykiatrien, som er sterkt presset med nedbygging av døgnbehandling. Utviklingen vitner også om at norske kommuner ikke klarer å gi de mest sårbare barna et forsvarlig tilbud. Resultatet er at syke barn risikerer å havne i tiltak i barnevernet fordi helsetjenesten svikter.

Hva gjør regjeringen for å gi sårbare barn i barnevernet riktig helsehjelp, vil regjeringen stoppe nedbyggingen av barne- og ungdomspsykiatrien, og hva gjøres for å sikre alvorlig syke barn et forsvarlig tilbud i kommunene?»

13. Referat

Presidenten: Representantene Liv Kari Eskeland, Ketil Kjenseth, Espen Barth Eide, Tore Storehaug, Ingvild Kjerkol og Lene Westgaard-Halle, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentanten for Nordland, Kjell-Idar Juvik, tar nå sete.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad overbrakte 5 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Arne Nævra vil fremsette et representantforslag.

Arne Nævra (SV) [10:01:47]: Jeg har gleden av å legge fram et representantforslag som er veldig viktig, fra representantene Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og meg sjøl om å utrede oppsamling av bly fra skytebaner og forbud mot blyholdig jaktammunisjon i Norge.

Presidenten: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes vil fremsette et representantforslag.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:02:27]: På vegner av representantane Audun Lysbakken, Torleif Hamre,

Mona Fagerås og meg sjølv ønskjer eg å setje fram eit representantforslag om rask etablering av statleg drift av luftambulansenesta. På grunn av alvoret i saka ber eg om at ho blir behandla etter § 39c i forretningsordenen.

Presidenten: Disse forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at Stortingets møte i dag avbrytes kl. 13.45 for Stortingets julelunsj. Videre vil presidenten opplyse om at møtet settes igjen kl. 15.30 og fortsetter til dagens kart er ferdig behandlet.

Sak nr. 1 [10:03:19]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Geir Adelsten Iversen, Per Olaf Lundteigen, Nils T. Bjørke, Liv Signe Navarsete, Marit Knutsdatter Strand og Siv Mossleth om jordbrukets samfunnsoppdrag – minst 50 pst. selvforsyning av jordbruksmat innen 2026 (Innst. 74 S (2019–2020), jf. Dokument 8:137 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik:

5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, få en taletid på inntil 3 minutter.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:04:18] (ordfører for saka): Eg vil takke komiteen for samarbeidet og innstillinga som ligg føre.

Ved behandlinga av jordbruksmeldinga i førre periode gjekk eit samla storting inn for at ein skulle auke sjølvforsyningsgraden i Noreg. Det betyr, utan at ein har talfesta det på nokon måte, at eit reint fleirtal på Stortinget vedtok at ein skal trappe han opp.

Utviklinga dei siste åra er negativ. Utviklinga går mot ein lågare sjølvforsyningsgrad i Noreg enn vi har hatt tidlegare år, og ho ser ikkje ut til å snu. Vi blir meir avhengige av import av varer, anten det er reine matvarer eller føringrediensar. Vi har altså ein jordbrukspolitikk som undergrev målsetjinga som Stortinget har sett.

I representantforslaget fekk Stortinget moglegheit til å konkretisere kva ein la i grad av sjølvforsyning. Da valde regjeringspartia å ikkje talfeste det, ikkje seie noko om kva for retning dei ønskte, mens ein samla opposisjon gjekk inn for at målsetjinga om 50 pst. sjølvforsyningsgrad i 2026 er ei naturleg målsetjing, om ho skal bety noko. Det andre forslaget, som kanskje er det viktig-

aste, er forslaget om at ein skal ha ein opptrappingsplan for ein enda større grad av sjølvforsyning på sikt.

Regjeringspartia kan sjølve forklare kvifor dei ikkje ønskjer å konkretisere dette, og kvifor dei støttar seg på ein politikk som i realiteten reduserer sjølvforsyningsgraden og gjer oss meir avhengige av import.

I perspektivet til SV er dette eit avgjerande viktig forslag. For det første handlar det om sikkerheit – om mat-sikkerheit. I den verda vi ser no, går utarminga av jord globalt raskare enn vi tidlegare har trudd. Globalt blir jorda meir utpint. Berekningar frå FN viser at rundt 50 pst. av produktiv jord globalt er så utpint eller utarma at ein ikkje kan få den utkoma av jorda som ein har fått tidlegare.

For første gong uttaler også kornorganisasjonen i FN at ein estimerer ein nedgang i produksjonen av korn framover – for første gong. Verken pesticid, ulike sprøytestoff eller ny teknologi klarer no å stoppe den negative utviklinga ein ser på landjorda. Vi går altså inn i ei tid der tilgang på mat og matingrediensar faktisk går ned. At Noreg da skal møte ei sånn utvikling med å gjere oss enda meir avhengige av import, er sjølv sagt ei farleg utvikling. I eit reint sikkerheitsperspektiv er det einaste riktige for Noreg å auke sjølvforsyningsgraden og leggje strategiar for det.

I eit anna perspektiv ser vi at vi i dag beslaglegg nesten like store areal i utlandet for å forsyne vårt eige jordbruk, som det vi bruker av jord i Noreg i dag. I mitt fylke har det sidan slutten av 1950-talet vore ein reduksjon i bruk av produktiv jord på over 40 pst. Vi byggjer altså ned produktiv bruk av areal i Noreg i dag, samtidig som vi gjer oss meir avhengige av bruk av jord i andre land.

Viss den båten som hentar soya frå Brasil, han som kvar veke kjem med veldig mange tusen tonn soya til Noreg, av ulike grunnar sluttar å kome til Noreg – på grunn av krise på den sørlege halvkula eller fordi Brasil ønskjer å bruke desse ressursane på anna vis – da ligg vi dårleg an. Noreg er eit av dei landa i vår del av verda som har den lågaste sjølvforsyningsgraden av absolutt alle.

Difor er det ganske overraskande at regjeringspartia vel å møte den situasjonen vi ser globalt, med å fortsetje som før. Det er ganske uansvarleg, og eg håper at debatten i dag i alle fall kan få fram ein argumentasjon om kva utvikling dei ønskjer å ha i jordbruket.

Presidenten: Ønsker representanten Knag Fylkesnes å ta opp forslaget?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:09:20]: Det stemmer. Takk, president.

Presidenten: Da har representanten Torgeir Knag Fylkesnes tatt opp de forslagene SV er en del av.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [10:09:42]: Det er en veldig optimistisk dag i dag, for det som nå ligger til behandling i Stortinget, spesielt med tre tydelige rød-grønne forslag, vitner om at det kommer til å bli en ny vår for matpolitikken i Norge. Det er en retning for en bedre balanse på en rekke områder. La meg innledningsvis spesielt nevne tre. Det handler om en bedre kurs for sikkerheten til folk i landet vårt, det handler om at vi skal ha en matproduksjon som ivaretar det biologiske mangfoldet vårt, i hele Norge, og det handler selvfølgelig om at vi skal sørge for en kurs for matpolitikken vår som gir håp om arbeidsplasser i hele landet.

Vi tar sikkerheten først, for det er avgjørende for tankegangen i de rød-grønne forslagene som vi nå skal behandle. Forsvarets forskningsinstitutt har i den senere tid engasjert seg sterkt i spørsmål om sikkerhet og beredskap, og i en av de nyere rapportene kommer Forsvarets forskningsinstitutt med en klar beskjed til oss som folkevalgte. Rapporten heter Matsikkerhet i et klimaperspektiv. Det Forsvarets forskningsinstitutt har gjort, er å gå inn i den utviklingen som vi har sett i verden siden 2000-tallet. Konklusjonen er entydig og klar: Det har vært flere tilfeller av markant prisstigning på de sentrale matvarene som sørger for mat til verdens befolkning, og det er matvarer som ris, hvete, mais og soya. Grunnen til at det er så viktig i tiden vi nå går inn i, er ifølge Forsvarets forskningsinstitutt at matvarer også kan bli en strategisk handelsvare. Det er ikke lenger bare snakk om handel, men det er også snakk om å koble matvarer opp mot militære og strategiske interesser i de ulike landene.

Når en befolkning står i fare for å miste tilgangen til nok mat, kan det skape både destabilisering av samfunn og en enorm frustrasjon. En av de bakenforliggende årsakene til opptøyene som vi har sett i Midtøsten de senere årene, handler bl.a. om tilgangen på mat. Under de første demonstrasjonene i det som ble kalt den arabiske våren, hadde folk med seg brød ut på gata for å markere frykten for økte brødpriiser, og det var som en følge av bl.a. sviktende avlinger i området rundt Ukraina, som er et av de få landene i verden som eksporterer korn i stor grad. Det samme peker regjeringens eget klimarisikoutvalg på og sier at det kan bli knapphet på vesentlige varer som følge av et mer uforutsigbart klima.

Så erkjennelsen er klar: Det er ikke mulig å skape trygghet og et stabilt samfunn hvis man bare har kuler, men ikke har mat. Det har også vi i Norge blitt tydelig utsatt for. Norge er et av de landene i verden som ligger særskilt sårbart til, med tanke på at vi kan bli avskåret fra handel gjennom sjøveien. Det skjedde under første verdenskrig, og det skjedde under Napoleonskrigene, som var årsaken til diktet om Terje Vigen, som Henrik Ibsen skrev.

Det tredelte forslaget i dag er vi i Arbeiderpartiet veldig glad for at har med seg et punkt som vi har jobbet med nå i denne stortingsperioden. Våren 2018 la vi fram vår opptrappingsplan for trygg matproduksjon på norske ressurser, og det er det nå rød-grønn enighet om at vi skal gjennomføre. Det er også enighet om at vi skal få en ordentlig risiko- og sårbarhetsanalyse som tar opp i seg nettopp de elementene som jeg nå har redegjort for, om utviklingen i verden med tanke på en stadig mer presset matsikkerhet. Og det er enighet om å sette et styringsmål, som er det viktige for oss, om at jordbrukspolitikken nå skal gå i den retningen som vi nå skisserer, sånn at vi gjennom store og små tiltak kan sørge for at vi får en bedre og mer balansert og bærekraftig utvikling.

Alt i alt er dette en veldig optimistisk dag, og den markerer et skille og bærer bud om en fornyet og forsterket jordbrukspolitikk og en ny vår for arbeidsplasser i hele landet vårt.

Margunn Ebbesen (H) [10:15:04]: Representantene fra Senterpartiet tar i dette representantforslaget opp det forhold at de mener norsk selvforsyning av jordbruksmat skal økes til minst 50 pst. innen 2026.

Høyre i regjering jobber for å legge til rette for at det norske jordbruket produserer så mye som mulig av maten norske forbrukere etterspør, innenfor de naturgitte rammene vi har, og ikke minst innenfor de gitte handelspolitiske rammene som til enhver tid gjelder.

Når det gjelder selvforsyningsgrad av jordbruksmat, er det mange forhold vi må ha med i betraktningen. Det er store samfunnsmessige endringer i hvordan forbrukeren forholder seg til mat. Befolkningsutviklingen og måten forbrukerne setter sammen sitt kosthold på, vil ha stor betydning for produksjonsmulighetene og selvforsyningsgraden. Rapporter viser også at andelen av både kjøtt og potet som vi spiser, går ned. Dette er trenden som vi alle, både vi som forbrukere, politikere og de som produserer landbruksprodukter, må ta inn over oss. I Norge har vi gjennomgående høy selvforsyningsgrad for husdyrprodukter og lavere selvforsyningsgrad for energirike plantevekster til mat. Vi er selvforsynte med grovfôr, som inneholder mye protein.

Vi har en situasjon med redusert melkeproduksjon på grunn av avviklingen av eksportsubsidier og den tidligere omtalte dreiningen i kostholdet, hvor spesielt de unge og våre nye landsmenn og -kvinner spiser mindre kjøtt og poteter. Markedet for husdyrprodukter, som norsk jordbruk har gode muligheter til å produsere, blir mindre. Videre ser vi at markedet for plantekost vil øke og potensielt kan bidra til å redusere selvforsyningsgraden.

Å ha som målsetting å øke selvforsyningsgraden basert på jordbruksmat er vel og bra. Men å koble dette i en beredskapskontekst mener jeg blir feil. Å antyde at høy

selvforsyningsgrad, korrigert for import av fôr, øker forsyningssikkerheten for den norske befolkningen, blir et for enkelt bilde. Det foreligger flere rapporter som Landbruks- og matdepartementet har fått utarbeidet de siste årene, som viser at norsk matsikkerhet er god. Det vi må ha med oss, er at klimaendringene kan føre til forverrede vekstforhold, som igjen kan medføre både økt prisnivå og større prisrisiko. Dette følger norske myndigheter tett opp.

Men Norge er en del av verden, og skulle det oppstå en situasjon med svikt i muligheten for import av fôr, vil nok også mulighetene for å importere alle de andre innsatsfaktorene som jordbruket er avhengig av å importere, rammes. Jeg er derfor glad for at vi har en regjering som er opptatt av å ha stabile og gode handelsforhold med våre handelspartnere i Europa og i andre deler av verden.

Gjennom de siste jordbruksoppgjørene er det lagt opp til at kanaliseringspolitikken skal utnyttes best mulig. Det betyr at virkemiddelbruken gjennom jordbruksoppgjørene er viktig. Dette handler om arbeidsdelingen for bruken av jordbruksarealene. Derfor ble tilskudd til produksjon av gras i kornområdene redusert, og utmarksbeitetilskudd ble styrket. Vi har da fått en styrking av økonomien til kornbøndene, slik at det nå dyrkes korn på arealer som er godt egnet til dette. Så jobbes det med ulike prosjekter ute i næringen for å bedre grovfôrproduksjon og øke kvaliteten på fôret. Dette er viktige bidrag som det er interessant å følge med på.

Representantene tar i representantforslaget opp temaet om selvforsyningsgrad når det gjelder jordbruksmat. Dette er selvfølgelig viktig, men når det gjelder den totale selvforsyningsgraden, bør også det vi produserer eller henter opp fra havet, vurderes tatt med.

Geir Pollestad (Sp) [10:19:13] (leiar i komiteen): Det er einigheit om å auka sjølvforsyningsgraden. Det er bra. Men det er behov for å konkretisera, og det er behov for å setja mål.

Kvifor er sjølvforsyningsgraden viktig? Jo, han er viktig fordi me må bruka ressursane me har i landet vårt. Me må styrkja både den nasjonale og den globale matproduksjonen. Sjølvforsyningsgraden er viktig for beredskapen, han er viktig for distriktspolitikken, og han er viktig for busetjing og verdiskaping i heile landet. Det handlar òg om å sikra norske forbrukarar nok trygg og rein mat.

I media fokuserer ein ofte på at me er i ein overskotssituasjon når det gjeld norsk mat. Det er ikkje sant. Problemet er at me har ein overimport av mat til Noreg. Det er behov for å styrkja den nasjonale matproduksjonen, og det må skje med grunnlag i norske ressurser.

Forslaget som er lagt fram, vil ha konsekvensar for måten ein utformar landbrukspolitikken på. Det må gjennomførast tiltak for å nå eit slikt mål. Eg kan nemna mange. Sterkare jordvern er eitt naturleg tiltak. Det er behov for å styrkja importvernet. Eit eksempel er jo brexit – når den marknaden som EU har å tilby oss, vert mindre, bør det me betalar til EU i form av kvotar til å selja mat til Noreg, verta redusert tilsvarande den markanden som fell vekk. Det er behov for å auka kornareala i Noreg, og det er behov for å auka kornproduksjonen i Noreg. Viss me skal nå målet, må me òg bruka beiteareala våre betre, og me har ikkje råd til å la område der det er mogleg å produsera mat, liggja brakke.

Eg meiner òg at eit mål om auka sjølvforsyning må få betydning for utforminga av regelverket. Me må ikkje innføra reglar som innskrenkar moglegheita til å produsera mat. Eit eksempel er nye EU-reglar når det gjeld matproduksjon i veksthus som skal verta kvalifisert som økologisk produksjon. Der er det nye reglar på gang som eg fryktar at vil gå ut over den norske produksjonen av økologiske produkt.

Eit sentralt spørsmål her er tilgangen til protein. Me treng å utvikla nye proteinkjelder som kan erstatta soya. Eg skal ikkje gå djupt inn i det, men eg meiner at me må ta ein diskusjon om det faglege grunnlaget for å nekta bruk av kjøtbeinmjøl i kraftfôr. Det er ein diskusjon som ein ikkje har hatt på 20 år. Er det framleis eit fagleg grunnlag for det? Er det betre enn alternativet?

Det er eit stort engasjement i Senterpartiet for å styrkja norsk jordbruk og auka sjølvforsyningsgraden. Det trur eg talarlista i denne saka vil visa, og me vil koma tilbake til ei rekkje ulike sider ved det.

Representanten Ebbesen viste i innlegget sitt til ei rekkje rapportar som har vorte utarbeida. Dei rapportane har ei stor svakheit, og det er at dei legg til grunn at same kva som skjer i verda, anten det gjeld klima eller krig, vil handelen gå sin gang. Senterpartiet meiner at når me skal planleggja beredskap, kan me ikkje leggja statlege planføresetnader til grunn og tru at dei vil verta respekterte same kva som måtte skje.

Ein sa òg at Noreg er ein del av verda. Det er det vankeleg å vera ueinig i. Noreg må ta sitt globale ansvar gjennom å styrkja norsk matproduksjon, og det målet me set i dette representantforslaget, vil vera eit viktig verkemiddel. Me får ikkje med regjeringa på dette, men det er svært gledeleg at opposisjonen står samla bak forslaga frå Senterpartiet.

Steinar Reiten (KrF) [10:24:26]: Det er positivt at Senterpartiet med dette representantforslaget igjen setter fokus på et av de viktigste temaene i norsk landbrukspolitikk.

Arbeidet med å øke selvforsyningsgraden gjennom matproduksjon med grunnlag i norske ressurser pågår kontinuerlig, og det er bred tverrpolitisk enighet om at det er et av de mest sentrale målene for landbrukspolitikken. Det ble slått fast av en samlet næringskomité da Meld. St. 11 for 2016–2017, Endring og utvikling – en fremtidsrettet jordbruksproduksjon, ble behandlet våren 2017.

Det er også en samlet næringskomité som i innstillingen til denne saken understreker viktigheten av å forsterke arbeidet med å øke selvforsyningsgraden av norske jordbruksvarer basert på norske ressurser. I en verden med stadig økende usikkerhet er det viktig for både matsikkerhet og beredskap. Vi registrerer likevel at opposisjonspartiene benytter denne anledningen til å prøve å skape et inntrykk av at de i fellesskap markerer starten på en ny giv i landbrukspolitikken, og det stemmer selvsagt ikke. Regjeringen har som et prioritert mål å arbeide for økt selvforsyningsgrad for norske jordbruksmatvarer basert på norske ressurser, og det arbeidet pågår kontinuerlig.

Da Meld. St. 11 for 2016–2017 ble behandlet våren 2017, sluttet Kristelig Folkeparti seg til prinsippet om at selvforsyningsgraden korrigert for import av fôr bør legges til grunn som resultatmål for norsk matproduksjon på norske ressurser. Det er fordi denne definisjonen best fanger opp formålet med at matproduksjonen skal skje med grunnlag i norske ressurser og sikre økt selvforsyningsgrad.

Spørsmålet om hvilke indikatorer som skal legges til grunn for å definere selvforsyningsgraden, er likevel ikke avgjørende i denne sammenhengen. Det er relativt enkelt å regne ut selvforsyningsgraden, både med og uten korrigering for import av fôr, slik at statusen til enhver tid vil være kjent.

Flertallet i komiteen, bestående av regjeringspartiene, viser likevel til at hvis selvforsyningsgraden – med eller uten korleksjon for import av fôr – blir satt inn i en sikkerhets- og beredskapsmessig kontekst, slik forslagsstillerne gjør, er det uansett ikke en egnet resultatindikator for matberedskapen. Den forteller ingenting om mulighetene for endringer i produksjon og forbruk i en gitt krisesituasjon. Arbeidet for å opprettholde stabile handelsforhold er viktig ikke bare for matberedskapen, men også for jordbrukets produksjonsevne.

Hvis det skulle oppstå begrensninger i muligheten til å importere fôr, må det antas at det også vil være begrensninger i muligheten til å importere alle de andre innsatsfaktorene som jordbruket er avhengig av. Derfor mener flertallet at det ikke er grunnlag for å gi noen av beregningene særskilt status som resultatindikator i jordbrukspolitikken.

Det er også slik at et mål om å nå en selvforsyningsgrad på minst 50 pst. for norske jordbruksmatvarer, korrigert for fôrimport, vil ha store konsekvenser for norsk landbruk, uansett hvilken tidsfrist en setter. Det gjelder ikke minst inntjeningsvevnen for melkeprodusenter. Det forholder seg nemlig slik at norsk landbruk i dag er avhengig av å importere proteinholdige fôrvarer til kraftfôrproduksjon, og det er i realiteten ikke mulig å erstatte denne importen med produksjon av proteinrike planter på norsk jordbruksareal uten at det går ut over den samlede kornproduksjonen.

Det er bred tverrpolitisk enighet blant partiene på Stortinget om å arbeide for en bedre utnyttelse av beiteressursene gjennom en styrking av kanaliseringspolitikken og tilskuddsordninger som skal stimulere til økt beiting.

Å tro at gress som proteinkilde kan erstatte proteinrike fôrvarer som soyaen vi importerer, er likevel en feilslutning. Det blir bl.a. grundig dokumentert i en rapport fra Nibio, som ble omtalt i Nationen den 9. desember i år. Der blir det slått fast at norske melkeprodusenter, særlig i Nord-Norge, vil få en dramatisk svikt i inntekten ved redusert bruk av kraftfôr. Hvis kraftförandelen i fôret blir redusert til 10 pst., vil avdråttene per ku gå ned fra 7 900 liter i snitt i dag til knapt 4 400 liter. Ved fullt ut gressbasert fôring vil avdråttene bli ytterligere redusert til 3 700 liter per ku, altså mer enn en halvering av dagens nivå. Nibio-rapporten slår fast at selv om en legger inn reduserte kraftfôrkostnader i kalkylene, vil det på langt nær veie opp for nedgangen i melkeinntektene på grunn av lavere avdrått.

Alle partier i denne salen er enige om at det er et viktig landbrukspolitisk mål å øke selvforsyningsgraden av jordbruksmatvarer basert på norske ressurser. Regjeringen arbeider kontinuerlig for økt selvforsyning. Min oppfordring til forslagsstillerne vil nok være å gå en runde med seg selv og tenke på om det er litt prematurt å sette ambisiøse, tidfestede mål der konsekvensene, særlig for norske melkeprodusenter, ikke ser ut til å være tilstrekkelig hensyntatt. Det tror vi per nå ikke er den rette veien å gå.

Terje Breivik (V) [10:29:34]: Landbrukspolitikken til Venstre har som utgangspunkt at me skal forvalta dei nasjonale ressursane våre, skapa verdiar av dei og sørgja for ei størst mogleg sjølvforsyning og mattryggleik. Me skal auka matproduksjonen i takt med folketalsveksten.

Landbruket er ei biologisk næring som vert driven i eit svært langsiktig perspektiv og treng langsiktige, stabile rammevilkår. Størst mogleg sjølvforsyning får me ved å utnytta dei ressursane me har. Det skal vera eit levande landbruk over heile landet. Dyrka og dyrkbar

mark skal vernast, og gras- og beiteressursane skal nyttast.

Me må ha grunneigarar og bønder med kompetanse og moglegheiter og avgrensingar til naturen og den enkelte garden. Bonden må sjå seg tent med å gjera jobben i eit langsiktig perspektiv på tvers av generasjonane.

Skal me klara å nå måla om auka sjølvforsyningsgrad, som eit samla storting står bak, er me nøydd til å ta jordbruksareal i heile landet i bruk. Dei beste jordbruksareala må nyttast til grønt og matkorn, som går direkte til mat til folk og fôr til dyr.

Storstilt import av dyrefôr frå land med matmangel og land som hogg regnskog for å produsera soya til eksport, er ikkje berekraftig. Me må auka lokale innsatsfaktorar til fôrproduksjonen i landbruket, både av om-syn til klimaet, miljøet og sjølv sagt for eiga sjølvforsyning. Heldigvis skjer det mykje spennande arbeid inn-anfor dette feltet med m.a. Foods of Norway som ein viktig aktør.

Planteproduksjonen er sjølv grunnlaget for all jordbruksproduksjon. Anten produksjonen går til menneskemat eller dyrefôr, er det det samla jordbruksarealet som avgjer det reelle potensialet for matproduksjonen.

Jordbruksarealet har gått tilbake. Talet på gardsbruk har gått ned, og importen av protein har auka. Og sjølv om nedgangen i talet på bruk er redusert, og det skjer mykje spennande innanfor forskning og utvikling på fôrressursar, er utviklinga bekymringsfull.

Matproduksjonen vil alltid føra til utslepp av klimagassar, men det er viktig at desse utsleppa er ein del av eit kretsløp. Reduserte klimagassutslepp frå landbruket er ein nødvendig del av ein heilskapleg landbrukspolitikk.

Landbruket er meir enn noko anna ei næring som er avhengig av eit mest mogleg stabilt klima. Me heiar på og stimulerer dei norske forskingsmiljøa som er i ferd med å utvikla fôrreseptar som gjev mindre klimagassutslepp hjå grasetande dyr. Her må me òg rosa næringa for å ha teke mange gode, nødvendige grep.

Bonden som sjølvstendig næringsdrivande bør ha stor fridom i korleis han eller ho utformar bruket sitt, kvardagen sin, framtida si. Samstundes er matproduksjonen og miljøet av nasjonal tyding. Og kva bonden produserer og tener pengar på, vert bestemt av etterspurnaden til forbrukarane.

Venstre har store ambisjonar for landbrukssektoren. Me vil at næringa skal liggja i teten når det gjeld berekraftig utvikling, me har ambisjonar om at jord- og skogbruket sjølv skal bidra med god og berekraftig produksjon og bidra til auka sjølvforsyning. Me er overtydde om at den beste og mest berekraftig måten å nå målet om auka sjølvforsyning på, er gjennom ein god, kon-

struktiv dialog med næringa m.a. gjennom dei årlege jordbruksforhandlingane.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:33:34]: Det har lenge ligget til grunn for norsk jordbrukspolitikk at norske bønder skal dekke forbrukernes etterspørsel etter mat som vi har naturlig grunnlag for å produsere i vårt land, innenfor de handelspolitiske rammene som til enhver tid gjelder for landet. Det er bred oppslutning i denne sal om at vi skal ha en høy selvforsyningsgrad, ja, så høy som mulig. Så langt som mulig skal produksjonen skje på norske ressurser, dvs. bruk av norske jordbruksarealer. Regjeringen har fulgt opp og vil fortsette å følge opp den målsettingen i jordbrukspolitikken.

Høy norsk egendekning av mat forutsetter at vårt relativt begrensede jordbruksareal utnyttes best mulig. Mye av arealene våre er best egnet til grasproduksjon, og vi har dårlige forutsetninger for å produsere energirike plantevekster til menneskemat. Derfor er det norske jordbruket dominert av husdyr. Vi har høy forsyningsgrad for husdyrprodukter, som har høy produksjonsverdi. Samtidig har vi klart lavere selvforsyning for plantevekster til mat. Det gjør at målt i verdi har norsk matindustri en hjemmemarkedsandel på om lag 80 pst.

Husdyrholdet gjør at det produseres mye protein i jordbruket. Selvforsyningsgraden for protein er i underkant av 70 pst. Men fordi vi ikke dyrker energirike vekster som sukker, ris, tropiske frukter, nøtter og noe matkorn, blir selvforsyningen for energi lavere. For jordbruket utenom fisk har det ligget i underkant av 50 pst. lenge, og variasjonen i avlinger, særlig for matkorn, påvirker tallene hvert år. Når selvforsyningsgraden korrigeres med import av fôr, ligger det normalt rundt 40 pst., men varierer alt etter kornavlingene.

Dette viser at det er mange måter å vise hjemmemarkedsandelene for jordbruket på, og alle er relevante for å beskrive resultatene av politikken. Derfor er det heller ikke grunnlag for å gi én av dem en særskilt status som resultatindikator. Det betyr selvsagt ikke at selvforsyningsgraden korrigert for import av fôr ikke er relevant, men det er behov for å dokumentere bruken av norske jordbruksareal og importen av fôr mer omfattende enn det. Det gjør også at regjeringen årlig overfor Stortinget i proposisjonene om jordbruksoppgjøret rapporterer på det.

Det er flere ting som er viktig for å øke selvforsyningsgraden. Det viktigste grunnlaget for en norsk matproduksjon som bruker norske jordbruksarealer, er at vi er konkurransedyktige på jordbrukssektoren, med tilstrekkelig lønnsomhet for bøndene – et produktivt landbruk som tilpasser produksjonen til forbrukernes etterspørsel.

Vi ser nå trender i retning av lavere etterspørsel etter det vi har høy selvforsyningsgrad av, f.eks. mat fra grasbasert husdyrhold. Dersom det erstattes med økt forbruk av fisk, frukt og grønt eller varer vi ikke kan produsere i Norge, vil det være mer krevende å øke selvforsyningsgraden samlet.

Et annet element er å redusere fôrimporten og dekke en større del av fôrbehovet med norsk fôr. Sentralt i det står det pågående arbeidet med å bedre grovfôrkvaliteten og øke bruken av grovfôr. Grovfôr dekker allerede den klart største delen av husdyrenes proteinbehov, men det er likevel behov for at vi i størst mulig grad er med på å bruke det minste vi trenger, og samtidig få en høy og god produksjon, og i tillegg legge til rette for at vi utvikler nye måter å få protein inn i norsk fôr på, fra norske ressurser. Den forskningen er ganske stor, og vi trenger den, i tillegg til økt kornproduksjon med riktig kvalitet for å redusere importen og øke selvforsyningen.

Vi vil fortsette med å arbeide for å ha en høy egenandel innenfor norsk jordbruk og bruke norske ressurser effektivt. Da er jeg helt enig med representanten Pollestad, som sier at en av de viktigste tingene er både å bruke ressursene og å verne den dyrka jorda vi har, for den har vi lite av.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [10:38:50]: Det avgjørende med forslaget – den rød-grønne enigheten – som ligger her, er å få et styringsmål som gjør at vi får en mer bærekraftig og balansert helhetlig utvikling av politikken.

Innleggene fra regjeringspartiene har en lang rekke teknikaliteter og bortforklaringer om hvorfor man ikke skal gå i den bærekraftige retningen som vi skisserer. Hvis vi skal ta dette helt ned på grunnplanet, må politikken nå settes på en bedre kurs. Ta et eksempel fra mitt hjemfylke: Rett i nærheten av Oslo er det en kommune som heter Sør-Odal, det er et av de områdene i Norge hvor man kan produsere korn. En kornbonde som forleden ønsket å forsterke og fornye infrastrukturen, fikk da beskjed fra Innovasjon Norge om at det var kjøttproduksjon som var prioritert. Jeg ønsker å stille landbruksministeren et spørsmål: Kan vi nå forvente at det rettes opp i den type skjevheter?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:39:54]: Hvis representanten ser til årets jordbruksavtale, handlet det om å bruke ressursene riktig for faktisk å produsere korn der det er egnet for korn. Da må vi legge om og bruke virkemiddelapparatet sånn at vi klarer å snu om og bruke ressursene våre riktig. Der det er egnet for kornproduksjon, må vi prioritere dette, for vi er langt ifra selvforsynte med korn.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [10:40:36]: Den siste tiden har kornarealer blitt redusert med så mye som 68 000 dekar, det går tilbake i alle fylker. Det gjelder f.eks. Vestfold, Hedmark og Akershus – gode kornområder. Derfor utfordret jeg ved behandlingen av jordbruksoppjøret landbruksministeren på om hun kunne garantere at vi i hvert fall neste år vil se en økning av kornarealet. Her går det ikke an å bortforklare med at det skal være forhandlinger, for dette vet jeg at også næringen vil kunne gå med på. Derfor må jeg stille spørsmålet når vi behandler denne saken: Vil landbruksministeren når hun kommer tilbake til Stortinget våren 2020, garantere for at det opplegget gir en økning i kornarealet i Norge?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:41:26]: Som statsråd kan jeg aldri garantere noe som helst, men det jeg kan si, er at jeg vil prioritere å produsere korn i områder som er egnet for korn. I tillegg er jeg som statsråd ekstremt opptatt av å legge til rette for inntjening for dem som driver med korn, slik at de ikke slutter med kornproduksjon, som har blitt redusert over tid. Det må svare seg for norske bønder å produsere korn, og da må en legge til rette for det. Det er grunner til at produksjonen har gått ned. Derfor må virkemiddelapparatet, pris og ordninger for det legges til grunn, og det gjør vi i jordbruksforhandlingene.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [10:42:18]: Forslagene fra de rød-grønne partiene bærer bud om en politikk som setter det biologiske mangfoldet høyt ved at vi skal ha beitedyr i distriktene, noe som også har som konsekvens at vi skal forsterke korn- og grønnsaksproduksjonen der det er mulig. Representanten Reiten kritiserte en del av de tankene som vi legger til grunn her, men jeg ønsker å utfordre landbruksministeren: Er landbruksministeren enig i de rød-grønne tankene, at det vil sørge for å ivareta biologisk mangfold på en bedre måte enn dagens jordbrukspolitik?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:43:05]: Representanten trekker inn representanten Reitens svar, jeg har lyst til å kommentere det. Slik jeg oppfatter representanten Reiten, er det at vi skal gå ned på melkeproduksjonen, noe som vil føre til at det i Distrikts-Norge vil være krevende for veldig mange å opprettholde grasproduksjonen der det er egnet for det. Det var det jeg oppfattet at han sa.

Akkurat den biten er regjeringen opptatt av, og jeg som landbruksminister er opptatt av det. Derfor har vi lagt inn mer støtte til grasproduksjon og bruk av beiter der det er egnet for det, og samtidig kanalisert kornproduksjonen dit det er egnet for det – nettopp fordi vi tror

på biologisk mangfold. Vi tror på et landbruk i hele landet, og vi vil innrette virkemiddelapparatet etter det.

Geir Pollestad (Sp) [10:44:06]: Det vert litt enkelt å skulda på ris, nøtter og sukker. Det er jo det som gjer at me ikkje kjem opp i 100 pst. Me har føreslått 50 pst. Då treng ein ei rekkje ulike tiltak, som jordvern, auka kornproduksjon osv. Me treng òg å styrkja proteinproduksjonen i Noreg. Det går føre seg arbeid på det området, det veit me.

Under høyringa kom det eit innspel frå Norsk Fjørfe-lag, som meinte at ein måtte vurdere bruk av kjøtbeinmjøl igjen, om det forslaget framleis stod seg fagleg. Då lurar eg på: Er dette noko departementet vurderer, eller er det ei heilt uaktuell sak?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:44:56]: Det er en interessant tanke, for det er mye protein nettopp i kjøttbein, og det er et produkt som har vært brukt tidligere med god effekt. Samtidig tenker jeg at før jeg svarer ja til det, vil jeg gå inn og vurdere veldig mange andre ting rundt det.

Vi vet at verden har blitt mye mindre. Det betyr også at det kan være grunner til ikke å gjøre dette, bl.a. av hensyn til både dyrevelferd og dyresykdommer osv. Så her må vi ha flere tanker i hodet samtidig. Derfor skal jeg ta med meg det representanten har sagt, og vurdere det. Men jeg vil ikke si ja til det over bordet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:45:53]: Norge har den laveste sjølforsyningsgraden i Europa i forhold til land vi kan sammenligne oss med. Den tidligere regjeringa sa at en ikke skulle ha noen klar definisjon av sjølforsyningsgrad annet enn at en ikke skulle ta hensyn til importen av korn og soya til husdyra. Det er et historieløst standpunkt, og det er et feil standpunkt. Det er jo landets planteproduksjon som avgjør sjølforsyningsgraden av jordbruksmat.

Kraftfôrforbruket øker sterkt, og kornproduksjonen øker ikke. I 2001 var kraftfôrforbruket på 1 630 mill. kg, i 2018 var det på 2 041 mill. kg. Det viser resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken som budsjettmemnda for jordbruket utførte i juni 2019.

Mitt spørsmål er: Er statsråden enig i at sjølforsyningsgraden av jordbruksmatvarer faller når importen av korn og soya til husdyra øker?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:46:56]: En kan legge ulike verdier inn i selvforsyningsgraden og hvordan en regner dette, men jeg er opptatt av å bruke norske fôrprodukter nettopp for å redusere importen, både ut fra at jeg mener det er rett klimamessig, og at jeg også mener det er rett bruk av norske ressurser.

Så har jeg lyst til å si: Hvis en går til selvforsyningsgraden og ser på den, vet jeg at i 2015, 2016 og 2017 var selvforsyningsgraden høyere enn i 2010, 2011, 2012 og 2013. Derfor er det ganske vanskelig å si at det bare er å gjøre tiltak, for det handler om mange ting for å få til en høyere selvforsyningsgrad. Men jeg er ekstremt opptatt av at vi i fellesskap skal jobbe for en høyere selvforsyningsgrad.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:48:04]: Eg beit meg merke i at statsråden sa ho var opptatt av å auke sjølvforsyningsgraden, opptatt av å ta jorda i bruk og opptatt av å bruke dei areala vi har, osv. Det veit eg òg at statsråden personleg er opptatt av, og eg veit at Kristeleg Folkeparti er opptatt av det. Men det er noko med intensjonane og den faktiske politikken som her blir ført, som er viktig å få fram. For politikken dreg i ei heilt anna retning, der vi faktisk gjer oss meir avhengige av import i ei tid da vi skulle snudd dette, sjølv om Stortinget samrøystes, alle som sit her, representerer parti som har stemt for at vi skal auke sjølvforsyningsgraden i Noreg, at vi skal ta meir norske ressursar i bruk framover. Likevel dreg politikken, den kvardagslege politikken, i ei anna retning.

Da er spørsmålet: Er jordbrukspolitikken utanfor politisk kontroll, eller er dette faktisk ein villa politikk frå regjeringspartia?

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [10:49:07]: Da har jeg bare lyst til å repetere hvordan selvforsyningsgraden var i 2010, 2011, 2012 og 2013 opp mot 2015, 2016 og 2017. Den var høyere i 2015, 2016 og 2017 enn i 2010, 2011, 2012 og 2013. Så at en snakker om feil vei, synes jeg blir ganske spesielt.

Jeg har også lyst til å minne om importen. Økningen i importen var faktisk høyere i 2010, 2011, 2012 og 2013 enn den har vært under denne regjeringen. Spesielt på storfekjøtt har ikke importen økt. Også i forbindelse med Mercosur-forhandlingene kan en se at kvotene ikke har økt. Derfor synes jeg vi skal være redelige i bruken av tall.

Men når det er sagt: Uavhengig av hvem som har sittet i regjering, og hvem som sitter i regjering, er jeg som statsråd opptatt av å øke norsk selvforsyning og bruke norske ressurser fordi jeg mener det er rett for bondene, det er rett for næringslivet, det er rett for innbyggerne, og det er rett for klimaet, og da er det rett for verden.

Presidenten: Replikskordskiftet er da omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Emilie Enger Mehl (Sp) [10:50:23]: Noe av det aller viktigste vi kan gjøre for egen beredskap, for naturen og

klimaet, for arbeidsplasser og bosetting og for internasjonal sikkerhet, er å produsere vår egen mat. Jeg mener at vi er helt nødt til å øke selvforsyningsgraden for å møte framtidens utfordringer. Jeg blir faktisk ganske sjokkert når representanten Ebbesen fra Høyre sier rett ut at beredskap ikke har noe med import av mat å gjøre, og mener det blir for enkelt å si.

Jeg lurar på om landbruksministeren fra Kristelig Folkeparti er enig i den beskrivelsen, om det er regjeringens holdning. Jeg mener at selvforsyning og import av mat har alt å gjøre med beredskap, og det er faktisk ganske enkelt: I Norge er vi i dag avhengige av å importere mat. Hvis vi kommer i en situasjon der det ikke er mulig å importere, vil vi mangle mat som vi trenger. Det kan skyldes handelsblokkade, eller det kan skyldes tørke eller naturkatastrofer i land som vi importerer fra, og som gjør at de trenger maten selv. Det er vel dokumentert at flere tilfeller av avlingssvikt i verden har gitt stor prisstigning for varer som vi er avhengige av i Norge. Eksportforbud, hamstring eller spekulasjoner kan da gjøre at markedet vil undergraves og vi vil mangle mat. Det vil gå ut over vår forsyningssikkerhet. I krise vil alle land fø sin egen befolkning før de selger mat som de trenger selv. Man kan som kjent ikke spise penger. Uten mat overlever mennesket omtrent 40 dager, så hvis land som selger mat til oss, kommer i en situasjon der de trenger den selv, er det neppe vi som får den maten. For et rikt land som Norge, med naturgitte forutsetninger for å produsere mat i hele landet, er det også veldig usolidarisk å basere seg på import fra land som kanskje har matmangel, eller som må hogge regnskog for å produsere den samme maten.

Maten vår må i hovedsak komme fra norsk planteproduksjon, og jeg synes det er veldig synd at regjeringen, med Høyre og Fremskrittspartiet, har tatt oss i feil retning med sin ensidige vekt på stordrift i landbruket. Det bidrar ikke til at hele landet blir brukt til matproduksjon, og til at hver jordlapp blir utnyttet. Det bidrar heller til at Norge gror igjen. De har også sentralisert tjenester som bønder er avhengige av for å kunne bo rundt i landet. Det er folk og familier som trenger et godt tjenestetilbud der de bor, hvis vi skal få utnyttet matressursene i hele Norge.

Sist, men ikke minst: Det hadde vært mye enklere å øke selvforsyningsgraden hvis regjeringspartiene ville anerkjenne at dette har noe med beredskap å gjøre.

Siv Mossleth (Sp) [10:53:38]: Takk for maten, er et vanlig utsagn i Norge. Vi takker mor, far, vertskapet, kokken for maten med den største selvfølge. Noen ganger kommer vi også på at selv om maten er kjøpt i butikken, er den også produsert en plass. Maten er produsert av en gårdbruker på en gård, og noen ganger sender

vi også en takknemlig tanke til menneskene som driver jorda. Bak jordbruksmaten vår står tusenvis av gårdbrukere som sår, høster og steller dyrene. Kjøtt, melk, egg, korn, frukt, grønt og bær er fristende råvarer som metter og gir gode opplevelser rundt et bord. Gi gårdbrukeren en klapp på skulderen, og takk for arbeidet han eller hun gjør, så det høres.

Representanten Ebbesen har en overraskende defensiv holdning til selvforsyning. Skal vi kutte i egen matproduksjon fordi 2 pst. er blitt veganere? Skal vi godta kun 40 pst. selvforsyning av jordbruksmat og den laveste selvforsyningsgraden i Europa av den grunn? Nei, mat vil også i framtida være viktig. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap mener at nordmenn bør ha et lager med det viktigste for å kunne klare seg selv i 72 timer i tilfelle krise. På denne lista står det selvfølgelig at vi må sørge for å ha mat, vann, lys, varme og det mest elementære tilgjengelig. Tre døgn uten mat vil gjøre enhver krise større. Men hva gjør vi om krisa varer i tre uker eller tre år? Hva betyr sikkerhet for å få mat for et samfunn i et lengre perspektiv enn tre dager? Ekstremvær, naturkatastrofer, terror, tekniske problemer, krig og sabotasje er momenter som vi må tenke kan oppstå, selv om hovedmålet er å hindre at noe sånt oppstår.

Økt beredskap i befolkningen er en naturlig del av arbeidet med et moderne totalforsvar. Større vekt på beredskap bør også føre til større vekt på egen matberedskap. Alle land har rett og plikt til å fø egen befolkning. Produksjon av mat kan ikke bare slås av og på. Nødvendig matberedskap krever en kontinuerlig produksjon, og i Norge er vår selvforsyning skammelig lav. Store deler av Norge eger seg til produksjon av gras, men vi har bare 3 pst. dyrket areal i landet vårt. I Nordland, der jeg kommer fra, er prosenten dyrket areal under 1,5 pst.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:56:53]: 16. desember 2019 kan bli en historisk dag, da Stortingets mindretall, Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, samler seg om et konkret innhold for jordbrukets samfunnsoppdrag – 60 pst. innen utgangen av 2026. Etter et eventuelt regjeringsskifte i 2021 har vi altså fem år på oss for å gjennomføre dette.

Matforsyning er storpolitikk. Den franske revolusjonen ble utløst i 1789, da et brød kostet 80 pst. av en arbeiders daglønn. Kriseforliket mellom Arbeiderpartiet og Bondepartiet våren 1935 hadde sin rot i kampen mot økonomisk liberalisme, som resulterte i import av billig korn og tilhørende lav sjølforsyning av korn.

Noe av kjennetegnet ved etableringen av EEC etter andre verdenskrig var en felles jordbrukspolitikk for å unngå at Europa på nytt skulle bli et hungerområde. I 1975 fikk vi opptrappingsvedtaket om inntektene i

norsk jordbruk. I forlengelsen av oljekrisen i 1974 fikk vi lagt grunnlaget for den grønne bølgen som førte til at det skulle satses på jordbruk og økt sjølforsyning av mat og større egne jordbruksarealer. I nyere tid kjenner vi eksempelvis den arabiske våren i 2011 og Sudan-diktatorens fall i 2019, som ble utløst av økte matpriser. I dag har vi klimakrisa. En del av løsningen er sjølsagt å satse på produksjon og foredling av fornybart karbon gjennom fotosyntesen. Dette forslaget til vedtak er derfor en del av en stor helhet – internasjonalt og nasjonalt, historisk og i nåtid.

Diskusjonen om jordbrukets samfunnsoppdrag kommer ikke opp i Stortinget som følge av et engasjement fra organisasjonene i jordbruket. Slik er det nå bare, organisasjonene har i stor grad avfunnet seg med å praktisere den jordbrukspolitikken som Stortinget, klart eller uklart, har formulert. Resultatet blir en stadig dårligere oppfylling av samfunnsoppdraget. Når jeg har vært med på å ta initiativet til dette forslaget til vedtak, er det for å skape en solid, konkret plattform for jordbrukspolitikk framover etter valget i 2021, en allianse mellom by- og bygdefolk. Jeg ser dette som min faglig-politiske plikt etter å ha arbeidet med disse spørsmålene fra min deltakelse på Hitra i august 1975. Forslaget er dessverre ikke like populært i alle jordbrukskretser, men det er helt nødvendig for å legge grunnlaget for en bred allianse av bevisste forbrukere som krever trygg mat, sunn mat og nok mat, og gårdbrukere som arbeider for å overlevere gården i bedre stand, som arbeider for å få vokster – vokster på gård og i samfunn.

Det er Stortingets plikt å gjennomgå de målene og oppgavene jordbruket skal fylle for samfunnet. Vi har ikke en jordbrukspolitikk for bøndernes skyld, men for å løse et samfunnsoppdrag. Det er Stortingets oppgave å definere samfunnsoppdraget. Det kan ikke overlates til andre. Jordbruket sjøl kan ikke, vil ikke og skal ikke definere dets omfang og oppgave, det er denne sals oppgave, og det må gjøres gjennom vedtak. Vedtaket peker framover og vil skape begeistring og grunnlag for mobilisering for en ny rød-grønn regjering.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [11:00:06]: Matproduksjon på norske ressurser er en viktig del av beredskapen. Dumping av pris på norsk kvalitetsmat i butikene, minimal lønnsvekst og fortsatt fall i antall gårdsbruk med aktiv drift av innmark og utmark er alvorlig.

Senterpartiet mener det trengs en opptrappingsplan for trygg matproduksjon på norske ressurser. Den må ta inn over seg en urolig verden, klimaendringer og annen risiko som gjør oss sårbare. Selvforsyning bidrar til å sikre landet og innbyggerne mot eksterne trusler. Selvforsyningsgraden for norske jordbruksvarer bør bli økt til 50 pst. innen utgangen av 2026.

Fjorårets tørkesommer ga mangel på norsk såkorn for årets kornsesong og viser hvor sårbare vi er. Senterpartiet mener at større såkornlager og opprettelse av matkornlager trengs. Vi trenger klimafond med midler, transportstøtte og vanning for å takle mer ustabil vær. Videre skriker landet etter bredbånd, risikokapital og tydelig prioritering av fornybare og kortreiste råvarer og energikilder. Landbruket selv foreslo en rekke klimatilpasninger, uten at regjeringen ønsket å gå inn på alle dem. Forsvarets forskningsinstitutt er også tydelig på at matforsyning er viktig.

Kompetanse er dessuten en forutsetning for å sikre selvforsyningen, men utfordringene er mange. Naturbruksutdanningene og voksenagronomen har gode søkertall, men finansieringen er ikke god nok. Struktureform i høyere utdanning svekker landbruksutdanninger, og plantefag har altfor få søkere. Nibio, Nofima, NMBU og andre forskningsmiljøer er viktige. Likevel legger regjeringen ned Nibio Løken, som er størst innen planteforskning i hele landet. Hveterevolusjonen, med Ås-miljøet i spissen, viser at det går an å gå fra å importere 100 pst. av all mathveten til at vi er 70 pst. selvforsynt de årene det er gode hveteavlinger. Nå går kornarealene ned og kanaliseringen feil vei.

Norsk matproduksjon må styrkes slik at vi kan produsere mer mat i Norge til en voksende befolkning og opprettholde kulturlandskap og arbeidsplasser over hele landet. En variert bruksstruktur, velfungerende markedsordninger og god lønnsomhetsutvikling er nødvendig for å videreutvikle et av verdens reneste og mest miljøvennlige landbruk.

Det er stort behov for økt matproduksjon globalt. I Norge produserer vi under halvparten av maten vi spiser, og folketallet øker. Representanten Reitens pessimisme når det gjelder mjølkeproduksjonen, er en del av problemet. Hvis avdrått basert på importert protein er det eneste som blir vurdert for kvalitet, økonomi og framtidsutsikter, ser det mørkt ut. Vi må ha større ambisjoner. Vi må ta hele landet i bruk.

Arne Nævra (SV) [11:03:14]: Kanskje er økt sjølbergingsgrad det enkleste, viktigste og raskeste grepet vi kan ta for å sette rammene for en positiv utvikling for norsk landbruk. Dette er ikke noe nytt, det er et gammelt ideelt mål, som bl.a. representanten Lundteigen nevnte.

Jeg er en så moden mann at jeg opplevde godeste Berge Furre, tidligere SV-leder og leder i landbrukskomiteen på 1970-tallet. Han kjørte nettopp på det poenget – og med godt nynorsk – at man måtte få opp sjølbergingsgraden. Alle som har vært opptatt av norske distrikter, småbrukersaken og norsk utmark, har vært opptatt av dette i en generasjon eller to. For norsk jordbruk,

som er presset fra mange hold, er økte mål for norsk sjølforsyning og mindre kraftförimpport utrolig viktig.

Ifølge forskere fra Norsk institutt for bioøkonomi ble om lag 300 millioner föenheter tatt i bruk i 2018, mens beitepotensialet ligger på rundt 800 millioner enheter. Drøvtyggerne bør utnytte grasressursene der vi ikke kan dyrke korn og grønt. Det er blitt sagt ganske mange ganger her fra talerstolen allerede. Vi bør i større grad produsere menneskemat på de 90 pst. av Norges dyrka areal som brukes til dyreför. Om vi hadde dreid systemet slik, hadde importen av kraftförelementer i stor grad blitt redusert.

Bruken av kraftför i norsk mjølkeproduksjon har økt voldsomt: 80 pst. av avdråttsøkningen har skjedd med økt bruk av kraftför. Harald Volden, en grovförforsker som har skrevet mange fagartikler om föring, grovför, förutnyttelse, klima og bærekraft, advarer landbruksnæringen i en artikkel i september. Han sier at

«om vi skal lykkes med å ta vare på våre grasarealer, må vi fokusere på følgende:

- 1) Reduksjon i melkeavdråtten på 500 kg per ku/år (...)
- 2) Bedre grovförkvalitet for økt grovföropptak
- 3) Redusere grovförkostnader».

Dette er viktige poenger. Han påstår at vi ikke mangler kunnskap, men vi evner ikke eller har ikke viljen til å ta kunnskapen i bruk.

Det er uttalt flotte ord fra alle hold, også fra regjeringa, bl.a. i Granavolden-plattformen – det skal være «foretaksstrukturer som bygger på lokale jord-, beite-, skog- og utmarksareal» i næringen. Jeg har i tillegg lyst til å minne om noen poenger som vi må ta opp for å bære fram et norsk jordbruk i et langsiktig og ekte bærekraftig perspektiv. Det kommer jeg tilbake til i en interpellasjonsdebatt ganske rett etterpå i dag, og da håper jeg veldig mange andre representanter kan delta.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:06:29]: Tørkeåret var ikkje noko unntak – ein kan ikkje sjå på det som eit unntak i norsk jordbrukspolitik. Det kan fort bli ein del av normalen at vi får år med altfor mykje vatn, altfor lite vatn eller andre naturfenomen som ein del av klimakrisa vi står midt i. Vi må altså ha ein jordbrukspolitikk som tar høgde for den typen tilfelle.

Under tørka såg vi at det eksploderte i import av för frå utlandet, rett og slett fordi ein ikkje hadde tilgjengelege grovförressursar som reserve i Noreg, så ein måtte hente det frå andre land. Heldigvis var det andre land som hadde noko å unnvere, men det kan ein ikkje gå ut frå i tida som kjem. Den sjølvforsyningsgraden tørkeåret viste oss, er noko vi må ta høgde for i norsk jordbrukspolitik i tida framover.

Vi ser også at med våre handelsavtaler med EU gjennom EØS – artikkel 19 og protokoll 3, som er dei artiklane der dette er omtalt – har det vore ein eksplosiv auke av import via EU. Det har vore ei tredobling sidan 2012. Den siste avtalen, frå 2018, som SV og fleire andre stilte seg veldig kritiske til og gjekk imot, viste at ein fortset den tollfrie importen av jordbruksvarer til Noreg.

Det interessante er at ifølgje EØS-avtalen skal liberaliseringa mellom Noreg og i dette tilfellet EU skje på gjensidig fordelaktig basis, men det vi ser, er at importen frå EU aukar mykje, mykje meir i faktiske tal enn eksporten vår til EU. Altså er det ikkje ein gjensidig basis. Som forskar Veggeland sa det: Liberaliseringa har ikkje skjedd på gjensidig fordelaktig basis.

På same måte skal EØS-avtalen ikkje berre vere ei liberalisering som er gjensidig fordelaktig for begge partar. Han skal også ta utgangspunkt i jordbrukspolitikken til kvart enkelt land. Og kva er det jordbrukspolitikken har vedtatt? Jo, han har vedtatt at sjølvforsyningsgraden skal auke. Det skal ikkje vere auka import – snarare tvert om. Vi skal i større grad kunne brødfø eiga befolkning, både det vi tar direkte opp sjølve, og det vi importerer av ingrediensar til fôr. Ser vi på topplista over dei bøndene med kyr som produserer mest mjølk, ser ein at fördelen er skyhøg – langt over – og beitedelen veldig låg. Eg saknar framleis operasjonaliserbare mål frå regjeringspartia.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [11:09:57]: Noe av det aller viktigste vi har ansvar for her i Stortinget og nasjonalforsamlingen, er å sørge for at folk skal være trygge. Skal folk være trygge, er det åpenbart at man må ha mat. Det er veldig gledelig med den politikken som kommer til å bli ført ved en rød-grønn valgseier i 2021, hvis vi lykkes med det, for den legger til grunn et klart prinsipp om at maten og politikken for maten er til for å tjene det breie lag av befolkningens interesser. La meg ta tre konklusjoner og forbedringer av matpolitikken som kommer til å bli resultat av de forslagene vi på rød-grønn side legger fram i dag.

Det første punktet er forslaget som tar som utgangspunkt at det er produksjon av planter, enten til folk direkte som korn og grønnsaker eller planter til dyr som fôr eller via beite, som er målsettingen for hva vi skal levere gjennom politikken. Man vil dermed gå vekk fra Sylvi Listhaugs ensidige fokus på flest mulig antall kilo kjøtt til å rette seg inn mot hvordan vi skal produsere.

Det andre som vil komme som en forbedring med forslaget fra rød-grønn side, er en bedre fordeling i landet. Etter Sylvi Listhaugs politikk har en godseier som Carl Otto Løvenskiold mottatt mange millioner kroner i statsstøtte. Den type pengebruk vil vi ikke lenger se, fordi vi vil bruke midlene spesifikt til nettopp å styrke

tryggheten til folk i Norge – det samfunnet skal ha igjen for politikken vi fører.

En annen klar forbedring er at vi vil ta utgangspunkt i hva som er realistisk i virkelighetens verden dersom det blir krise eller krig. Det jeg er bekymret for, er representanten Reitens holdning om at vi ikke kan forbedre f.eks. melkeproduksjonen på grunnlag av de ressursene vi har. For hvis vi tar som forutsetning at den eneste måten vi kan ha melkeproduksjon på i Norge, er å importere fôr, har vi allerede gitt fra oss et veldig viktig verktøy i en krisesituasjon. Det blir det samme som om forsvarspolitikken skulle vært basert på at vi må få et stort antall innførsler av ammunisjon idet krisen bryter ut. Det er ingen som baserer en forsvarspolitikk på den måten, ei heller kan vi basere matpolitisk trygghet på den måten.

Som jeg har vært inne på tidligere, vil dette åpenbart føre til et kraftfullt fokus på forsterket kornproduksjon i Norge, sånn at nye generasjoner kan få det som arbeid.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:13:12]: Dette er eit godt forslag, som tydeleg kan vera med og visa retninga for norsk matproduksjon, og som kan styrkja bruken av beiteareala våre. Me er nøydd til å få endra utviklinga i matproduksjonen. Me har over tid fått ei fjerning av koplinga mellom areal og produksjon. Dette vart sterkt forsterka i jordbruksoppgjeret i 2014 då det vart gjort omfattande endringar som ei samla næring gjekk imot. Det viser att i dag. Me har det paradokset at me har for mykje produksjon av ein del mat, samtidig som sjølvforsyningsgraden går ned. Me koplar frå areal og produksjon, og me stimulerer til stordrift, noko som flyttar produksjonen frå distrikta til meir sentrale strok. Me flyttar produksjonen frå beite- og utmarksareal til meir bruk av innmark. Me har teke i bruk innmark på kostnad av kornproduksjon.

Eg høyrde innlegget til representanten Terje Breivik frå Venstre her i dag, og det einaste som mangla var: Dette forslaget går eg inn for. Heile innlegget hans var eit utruleg bra forsvar for at dette er det viktig å få til. Han ville ha meir småskalaproduksjon. Han ville ha meir berekraftig produksjon. Ja, det er det me vil, me som har fremja dette framlegget. Då er det eitt eller anna som ikkje stemmer.

Representanten Reiten problematiserer at skal ein ha meir norsk produksjon og mindre import av fôrvarer, vil det ramma særleg mjølkeproduksjonen i distrikta. Det vart brukt som argument for desse endringane i mange år. Men kva er det som skjer i dag? Dei betaler dyrt for å leiga kvote, dei slit med å få tak i areal. Det vil vera ei utfordring, men då må ein stimulera dei slik at ein klarer å gjera dette. Det er mange ute i distrikta som klarer å produsera godt grovfôr, og som klarer å lufta det.

Då må ein gjera det. Det er ikkje sagt at høgst mogeleg yting er det som gjer at bonden sit att med meir.

Kva har skjedd medan me har gjort dette? Me har redusert produksjonen ute. Me har samla han på få og større gardar, som ikkje klarer å utnytta beitearealet. Me ser at når bruk vert slått i hop, reduserer det bruken av beitearealet – og spesielt utmarksarealet. Difor er me nøydde til å ta grep om dette.

Det er skuffande at Kristeleg Folkeparti, som var med oss og meinte dette var ei god sak, no ikkje lenger ser at dette er heilt avgjerande for å få ein annan landbrukspolitikk framover. Me styrkjer norsk matproduksjon.

Karin Andersen (SV) [11:16:21]: Når det gjelder matproduksjon og økt sjølforsyningsgrad, merker jeg i debatten litt av det samme jeg merker på andre områder, altså at man sier én ting og gjør noe annet. Det er liksom oljeproduksjon for klima, det er kutt for vanskeligstilte for å hjelpe dem, og her er på en måte alle enige om målsettingen, men man gjør det motsatte av det man sier, og da kommer man lenger og lenger fra det målet hele tida.

Sjølforsyning er basis i folks trygghet. Det handler om maten, men det handler også om kunnskapen om hvordan man produserer mat. Det er viktig at en andel av befolkningen kan noe om det, for det er ikke bare å lære dette av ei bok. Dette er ikke teknisk produksjon. Dette handler om forståelsen av naturen og hvordan man skal produsere i takt med den. Da handler det om å holde matjorda i hevd, ikke bygge den ned og ikke la den gro igjen. Vi kan ikke ha en regjering som under Sylvi Listhaug, i hvert fall, dro til Brussel og forhandlet og lot det skinne gjennom at man gjerne ville tape. Da taper man jo. Og det gjorde man. Uten tollvern taper norsk landbruk. Det er en av stolpene som må stå der.

Det andre er at vi aldri kan bli størst og billigst, men vi kan bli tryggest og miljøvennlig, og der har regjeringen dessverre gjort veldig store feilgrep. De har doblet kvotetaket, de har fjernet tak på dyretilskuddet og på arealtilskuddet, og de har flyttet penger fra de store til de små. Da blir det overproduksjon, og de store blir mer og mer tilskuddsavhengige. Det er paradokset, når man sier man liksom skulle få ned tilskuddet til norsk landbruk. Nei, man gjør det mer og mer sårbar, og dess større man blir, dess mer sårbar blir man, og dess gærnere blir det.

Energiregnskapet og klimaregnskapet går ikke opp, og det må de, for det er ikke vegetarianere og veganere som truer norsk landbruk, på ingen måte. De spiser gjerne produksjon fra landbruket, de. Det som kan true det, er at klimaregnskapet for f.eks. husdyrhold blir dårlig ved at vi importerer for mye soya fra utlandet, bruker for lite av grovfôrressursene våre sjøl og har et press på

mjølkeproduksjon som gjør at det er helt nødvendig. Det er de elementene vi er nødt til å gripe fatt i og endre på, med kombikua og mer grovfôrproduksjon.

Så til slutt: Vi må ta vare på de små. De småskala har alltid vært spydspissen i noen av de viktigste endringene i norsk landbruk gjennom tida, og de vil være viktige den dagen vi trenger all maten sjøl – og vi trenger mer enn det vi produserer i dag.

Terje Aasland (A) [11:19:42]: Det å diskutere selvforsyningsgraden, som Stortinget nå er invitert til å gjøre, er kanskje en av de mest meningsfylte debattene vi har. De som på en eller annen måte prøver å bagatellisere temaet – i lys av de siste ti årene, når det gjelder både tørke, ekstrem nedbør og flom – bagatelliserer feil tema. Dette er ganske alvorlig, og det handler selvfølgelig om vår sikkerhet og vår evne til å produsere jordbruksvarer som befolkningen etterspør. Det er et ganske viktig tema, og da synes jeg det er litt bagatelliserende, sånn som f.eks. representanten Ebbesen velger å gjøre det. For meg virker det som om det er det gammeldagse Høyre som igjen ramler inn i Stortinget og begynner å prate om jordbrukspolitikken sånn som på den tiden da de egentlig ikke hadde noen annen mening om jordbrukspolitikken enn at de skulle kutte og sentralisere matproduksjonen. Det har gradvis utviklet seg positivt i løpet av de siste årene fordi Kristelig Folkeparti har vært i konstruktiv opposisjon. Det har vært et flertall i Stortinget for en annen politikk enn den regjeringen ville føre. Nå er Kristelig Folkeparti kommet inn i den blå varmen, og da er det ikke lenger et flertall i Stortinget for å presse regjeringen. Derfor er det usedvanlig viktig at Kristelig Folkeparti velger å presse seg selv i egen regjering.

Et par eksempler på det: Nå er det tre forslag. Jeg kan ha forståelse for at forslag nr. 3, om 50 pst. selvforsyningsgrad, korrigert for import av fôr, er krevende, men de to andre forslagene burde jo være midt i hjertet til Kristelig Folkeparti, og dem burde de kunne stemme for. Det med å få en opptrappingsplan og det å legge fram for Stortinget en grundig risiko- og sårbarhetsanalyse av norsk forsyningssikkerhet burde jo være glimrende. Jeg skjønner ikke at det ikke er et samlet storting som stemmer for i hvert fall forslagene nr. 1 og 2 i dag – helt uforståelig. Det ville vært viktig kunnskap for Stortinget å få og viktige diskusjoner for Stortinget å ta.

Det er ingen tvil om at det er gjort feil disponeringer i løpet av de siste årene. Økningen av melkekvotene er et eksempel på det. Det skulle aldri vært foretatt, for når vi nå skal trekke ned, kommer vi til å ende opp med én ting, og det er å la viktig landbruksareal gå ut av produksjon, for det er de marginale brukene som kommer til å lide under det. Derfor er det også viktig, tror jeg, å disku-

tere nettopp 50 pst. med det som utgangspunkt. Vi må ta i bruk det grasarealet vi har, vi må klare å få mer kvalitet i grovføret enn det vi klarer nå, og vi må tørre å ta en diskusjon om hvor billig eller dyrt det skal være å importere kraftfôr til dette landet. For det er ikke norsk landbrukspolitikk å produsere kjøtt i stål fjøs basert på importert kraftfôr.

Steinar Reiten (KrF) [11:23:01]: I replikkordskiftet med statsråden hevdet representanten Sandtrøen at regjeringspartiene tyr til teknikaliteter for å slippe å stemme for forslagene. Jeg vil sende den påstanden i retur og si at representantforslaget som ligger her i dag, ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til teknikaliteter. Det er nemlig to hovedutfordringer som ligger der, hvis en skal nå så ambisiøse mål for selvberging og selvforsyning som vi snakker om her.

For det første: Å korrigere for import av fôrråvarer betyr at en er nødt til å finne erstatninger, særlig for det proteinet som vi importerer i dag. Representanten Nils T. Bjørke prøver å framstille det som om vi i Kristelig Folkeparti ikke er for at vi skal øke grovfôrandelen. Jo, selvfølgelig skal vi det. Vi arbeider jo sammen for at mest mulig av grovføret vårt skal tas i bruk, men det tar oss bare et stykke på vei. Vi klarer aldri å erstatte det proteinet vi importerer i dag, med grovfôr.

Jeg håper vi alle sammen er enige om at inntektsmålet for landbruket fortsatt ligger fast. Norske melkeprodusenter skal fortsatt ha en inntektsutvikling minst på linje med andre i samfunnet. Da må Senterpartiet og de andre forslagsstillerne gi oss et svar på hvordan vi skal greie å nå selvforsyningsmålet hvis vi ikke skal bruke importert protein. Det er bare 1 pst. av arealet i Norge som er egnet til planteproduksjon. Skal vi dyrke mer proteinrike vekster, må jo det gå ut over kornproduksjonen.

Den andre hovedutfordringen som ligger der, hvis vi skal nå det målet som ligger i forslaget, er at vi er nødt til å dyrke mer korn. Økt selvforsyning henger uløselig sammen med økt kornproduksjon, for det er der kaloriene ligger. For at vi skal få til det, er vi nødt til å ha insentiv. Stortinget kan ikke pålegge norske kornbønder å dyrke mer korn eller å øke kornarealet. Insentiv må til, og insentivet vi snakker om da, er økte kornpriser. Dermed er vi inne på det som blir omtalt som terrorbalansen i norsk landbrukspolitikk. Skal kornprisen opp som et insentiv for økt kornproduksjon, må også prisnedskrivningen økes, sånn at kraftføret ikke blir for dyrt. Det er veldig sensitive spørsmål, som alltid har vært lagt til jordbruksforhandlingene i Norge, der partene møtes for å ta avgjørelser om så vanskelige avveininger. Det er ikke noe Stortinget kan vedta. Det må også forslagsstillerne gi oss et svar på: Hvordan skal en løse det?

Nils Aage Jegstad (H) [11:26:11]: Som avdanka bonde har jeg lyst til å ta ordet i denne saken, for jeg er engasjert i det som skjer.

Det er noen ting i denne debatten hvor jeg tror man burde gå litt mer i seg selv. Det ene er trusselbildet – hva er det som kan skje? Jeg tror at å trekke fram napoleonskrigene eller annen verdenskrig er nokså uaktuelt i denne saken, for vi lever i en helt annen verden. Det er helt andre konflikter, det er mye mer typen Tsjernobyl, klimakatastrofer osv. som er problemet.

Det andre er forbruksmønsteret. Norge har et landbruk med lite dyrket mark. Vi har 10 millioner dekar dyrket mark, men vi har 140 millioner dekar beitebar utmark. I den settingen er det veldig rart at man går til angrep på rødt kjøtt. Hvis man skal ha en visjon om at vi nå skal være mer selvforsynt ved å bruke grasarealene, må det gjennom en ku eller sau. Det er faktisk viktig å ha et annet forhold til rødt kjøtt blant forbrukerne. Det andre er at kornproduksjonen vi har, er begrenset til kan-skje en tredjedel av arealet vårt.

Det tredje som jeg synes man burde ta litt inn over seg, er arbeidskraftsituasjonen. Mye av utviklingen vi har sett i landbruket i Norge i dag, er for det første drevet fram av den teknologiske utviklingen og for det andre av at også bøndene ønsker seg ferie og fritid. De er ikke lenger i systemet, de som vil ofre livet sitt på en gård uten ferie og fritid, uten mulighet til avløsning. Vi må legge opp til et landbruk som har i seg effektivitet, og som er såpass stort at det gir arbeidsinntekt for en familie. Det er viktig å ha det i fokus også når man snakker om selvforsyning.

Til slutt: Hvis man snakker om krise og matproduksjon, kan man ikke se bort fra at Norge har fiskeressurser, eller havressurser. I en krisesituasjon hvor man mot formodning skulle bli helt avstengt, er havressursene en viktig del av Norge, og det har de vært. Det å lage et selvforsyningsmål uten å ta hensyn til de fantastiske ressursene vi har til havs, virker nokså meningsløst.

Siv Mossleth (Sp) [11:29:13]: Representanten Reiten har rett i at protein er viktig. Det kan også være utfordrende, men det er slett ikke umulig å få mer protein. Vi har alger som kan bli viktig proteinråstoff i framtida. Og jeg mener at vi også må tenke på sirkulær bioøkonomi.

Vi har settefiskanlegg og lukkede merder i sjø som fanger opp forspill og fiskeskit fra oppdrettsnæringen. Kanskje kan vi bruke dette slammet fornuftig. Nofima har vist at dette avfallet er næringsrikt og inneholder både mye protein og fett. Havforskningsinstituttet har vist at insektlarver kan utnytte dette avfallet. Enkelte larver er skapt for å leve i sånt slam, og de akkumulerer heller ikke uønskede substanser eller bakterier. Larver har potensial til å bli en protein- og fettkilde for norske hus-

dyr. Jeg håper at landbruksministeren ser til at vi får et forsvarlig kunnskapsnivå og et regelverk som er tilpasset for å kunne utnytte denne verdifulle ressursen.

Jeg er faktisk også enig med representanten Jegstad, som viste til at lite dyrket areal krever desto mer bruk av beite. Men staten, ved Fylkesmannen, skriver på hjemmesidene sine at rovvilt er hovedmålet i norsk forvaltning. Beitebruk er bare et mål. Denne feiltolkningen av rovviltforliket har gjort at stadig flere områder blir uten beitedyr. Sauebruk legges ned, eller det beites på innmark. Kjøtt som burde vært produsert på gras, blir også i større og større grad produsert på kraftfôr.

Sånn er det i reindrifta også. Rovviltpolitikken gjør at stadig mer av reinkjøttet som skulle vært produsert på utmark, produseres på kraftfôr. Vi bytter altså bort sjølforsyningsgrad basert på utmark mot import av fôrvarer.

Vårt mål er at sjølforsyningsgraden skal være på 50 pst. I en sånn situasjon synes jeg faktisk det er utilgivelig av regjeringa å forby dyrking av myr uten at det engang finnes bevis for at det har klimamessige fordeler. Dette er et rent arealvern som rammer enkeltbønder og muligheten til å dyrke mat hardt. Bygge vei skal vi fortsatt kunne gjøre, men dette viser hvor nedprioritert matproduksjonen er blitt.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [11:32:32]: Dette er en viktig debatt; det er jeg helt enig med representanten Aasland i. Det er heller ingen kvikkfix å løfte selvforsyningsgraden. Det tror jeg alle partier i denne salen har erfart når de har sittet i regjering, eller når de nå sitter i opposisjon. Derfor jobber vi jevnt og trutt for å legge til rette for at norske bønder skal kunne produsere så mye som mulig av maten vi som forbrukere bruker. Jeg er opptatt av å øke selvforsyningen, og vi er nesten selvforsynt med kjøtt.

Tenk på engasjementet ute i befolkningen og i våre statskanaler når vi har overproduksjon og ting henger på norske lagre. Tenk på engasjementet fordi vi kaster for mye, og fordi vi har produsert for mye. Det er vanskelig å ha nok kjøtt, nok egg, nok melk og nok av noen grove grønnsaker. Derfor prioriterte vi i årets jordbruksoppgjør å si at vi må snu litt på det, for dette ga heller ikke noe godt omdømme, og legge til rette for mer produksjon av grønnsaker som vi faktisk ikke produserer og ikke er selvforsynt med, som korn, frukt og bær. I tillegg tenker jeg at det er viktig å jobbe med klimatilpasning for landbruket, for det er ikke tvil om at det er en utfordring når vi får somre som i fjor. Da er det viktig at vi har kornsorter og utvikler frølagre som gjør oss i stand til å møte de nye klimautfordringene, og som gjør at vi kan få en annen avling.

Jeg tenker at disse tingene er like viktige som at vi samtidig skal jobbe med å finne produkter som kan være med på å øke produksjonen av proteiner, så vi slipper å importere soya fra utlandet, slik vi har gjort. Det tar også tid, men det er kjempeviktig at vi legger til rette for det.

Jeg tror Karin Andersen sa litt feil, for hun sa at vi flytter fra de små til de store – vi har flyttet fra de store til de små i jordbruksoppgjøret. Vi har flyttet penger nettopp til små og mellomstore bruk fordi det er viktig at vi faktisk har et landbruk over hele landet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:35:43]: Fisk er viktig og god mat, men vi må erkjenne sammenhengene. I dag spiser vi ca. 1,7 pst. av kaloriene som fisk, mens vi spiser 13 pst. av kaloriene som kjøtt. Når vi har et mål om en sjølforsyningsgrad på 50 pst., skal vi altså dekke opp ytterligere 50 pst., og det viser fiskens rolle i en sånn krisesituasjon, i tillegg til det vi nå har foreslått. Vi må se begrensningene. Jeg kjenner folk som har erfaring med sild og potet, og det har også sine sider, uten å gå nærmere inn på det.

Mulighetene for å gjennomføre vedtaket som vi nå gjør fra opposisjonens side, er like store som vår mulighet til å få en miljøvennlig bilpark. Hvorfor det? Jo, fordi vi har et nasjonalt jordbruksmarked. I det nasjonale jordbruksmarkedet har vi imidlertid én stor utfordring, nemlig balansen mellom produksjon og forbruk. Billig import av fôr til dyra våre har hele tida vært et problem i norsk jordbruk. Det fører til at sjølforsyningsgraden går ned, og også til at lønnsomheten går ned som følge av overproduksjon. Det må denne salen ta sterkt inn over seg.

I 1975 fikk vi en ernæringsmelding om hva som var sunt å ete – St.meld. nr. 32 for 1975–1976 – og vi fikk en stortingsmelding om hvordan vi skulle produsere det som var sunt å ete – St.meld. nr. 14 for 1976–1977. Det er utfordringa i dag også. Og det er utrolig viktig at vi går fra kanskje å ha tre kjøttkaker og én potet til å spise én kjøttkake og tre poteter. Det går an å ha nøkternhet i kostholdet. Bare det vil styrke vår sjølforsyningsgrad, og vi har muligheten.

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV har lagt inn en viktig merknad:

«(...) det må legges til rette for at det blir lønnsomt å produsere med en ytelse som er tilpasset norske naturressurser og arealer, og som dermed samlet sett vil gi høyere selvforsyning og økt mat-sikkerhet.»

Det er som om det skulle vært tatt ut fra det professor Harald Volden skriver – den fremste vitenskapsmannen som ser sammenhengene, både i gårdbrukerens foretaksøkonomi, i samfunnsøkonomien og i ernæringa. Vi snakker om lønnsomhet. Det må være lønnsomt å dyrke godt grovfôr, som representanten Bjørke sa. Det

blir det hvis grovføret blir mye verdt, og det er en klar sammenheng mellom verdien av grovføret og prisen på kraftføret.

Og til representanten Reiten: En trenger ikke å bruke prisnedskrivning for korn på kraftfôrproduksjonen mer enn det som er nødvendig for å sikre kanaliseringspolitikken. Alt utover det er en subsidiering av kraftføret som ikke er nødvendig i framtida.

Presidenten: Representanten Nils Kristen Sandtrøen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [11:39:00]: Representanten Reiten lurte på hvordan kornproduksjonen i praksis skal økes. Det er flere svar på det, her skal jeg ta tre.

For det første må det være mulig å frakte kornet fra de nest beste områdene inn til møllen. Det kan vi stimulere til politisk. For det andre må det være lønnsomt å bruke det arealet til korn. Det kan vi stimulere politisk. For det tredje må nye generasjoner få muligheten til å investere i den infrastrukturen de trenger. Det kan vi styre politisk. Her er det tre konkrete grep som ligger utenfor det representanten Reiten prøvde å isolere til en debatt kun om pris.

Så var representanten Jegstad inne på at han mener at det ikke er tiden for uforutsette hendelser. Det kan man aldri vite. Gunnar Knudsen har et legendarisk sitat: For tiden er den politiske himmel verdenspolitisk sett skyfri i en grad som ikke har vært tilfelle på mange år. Det sa han i februar 1914. I juni 1914 kom skuddene i Sarajevo, og samme år var første verdenskrig i gang.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [11:40:18]: Skal vi ta økt matforsyning på norske ressurser og et godt totalforsvar på alvor, må vi starte med å sette oss tydelige mål. Dette er viktig for alle som jobber med, i og rundt jordbruket og for å prioritere på lang sikt. Som statsråden sa, endring tar tid. Skal forvaltning og investeringer gå i rett retning, må målet være avklart. Stortinget har tidligere vært tydelig på at selvforsyningen skal opp, så hvorfor kan vi ikke sette et konkret mål?

Når det kommer til konkrete tiltak, har samtlige Senterparti-representanter vært inne på flere. Foregående taler var også tydelig på at kornproduksjonen har muligheter. Samtidig etterspør Høyre-representanter et levt liv for bønder også i framtiden. Da er nettopp økonomi og velferdsordninger avgjørende. Høyre selv har ikke demmet opp for Fremskrittspartiets liberalisering de foregående årene, men heldigvis har Kristelig Folkeparti nå fått en finger med i spillet. Bønder og selvstendig næringsdrivende må ha gode ordninger. Problemet er bare at det er vanskelig å rekruttere mange nok

og gode nok avløsere. Uavhengig teknologisk utvikling må det jo være fagmiljøer og fellesskap som rekrutterer, og som bønder på fulltid kan nytte seg av, enten det er ferie eller fritid det handler om.

Representanten Reiten etterspør proteinkilder. Svarer er, som flere har vært inne på, delvis bedre grovfôr og økt beitebruk. Forutsetningene for dette har vi vært inne på fra Senterpartiets side i mange andre forslag og sammenhenger. I tillegg vil jeg anbefale representanten å oppdatere seg på forskningsaktivitet. Selv skog og cellulose kan kanskje kua nytte seg av med rett ammoniakkblanding. Her skal det ikke stå på ambisjonene fra Stortingets side, spør du meg. Her må vi faktisk tørre å sette en påle for framtiden og si til potensielle gårdbrukere at det er muligheter, at vi har ambisjoner, og at det skal være med norske ressurser, for vi ønsker at arbeidsplassene, omsetningen og verdiskapingen skal være innenfor våre landegrenser. Det er viktig for industrien, det er viktig for forbrukerne, og det er viktig for trygg norsk matproduksjon.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:42:51]: Reiten var oppe, og det hørdest mest ut som ein hadde bedt om 100 pst. norsk, då eg hørde korleis han utfordra til å senka proteinimporten. Det er klart at det er utfordrande, det er det ikkje tvil om, det er difor me legg oss på 50 pst., for ein må faktisk gjera noko. Det heng i hop. Når landbruksministeren også var innom at me har for stor produksjon av ein del produkt, er det nettopp fordi ein har bygt opp ein produksjon der det har lønt seg så mykje å verta større og større, og der ein har rive det fri frå arealet. Difor må ein tenkja: Korleis produserer ein produktet? Produserer ein på eigne ressursar, vert det ikkje for mykje. Men eg føler – eg trur ikkje at det gjeld Kristeleg Folkeparti – at delar av regjeringa i 2014 gjorde dette bevisst for å laga ubalanse i marknaden, og det gjer at ein har fått desse utfordringane.

Nei, me skal ikkje vedta kraftfôrprisen, og eg trur det er like mange meiningar om kraftfôrprisen som det er representantar her. Men jordbruksavtaleinstituttet treng klare signal frå Stortinget om retninga. Eg har sjølv sete og forhandla mykje der, så eg veit litt om det. Det er viktig at me faktisk seier noko om retninga – at me skal auka produksjonen. Så er det dei som er dei rette til å finna ut kva grep dei skal ta. Men dei treng tydelege signal om korleis dette skal gjerast, skal me klara å løfta det inn.

Landbruksministeren var inne på at ho har flytta frå store til små bruk. Ja, kanskje lite grann i år. Det er små reparasjonar etter 2014. Men viss ein ser frå 2013 og fram til i dag, dei store grepa som vart gjorde, hadde det vore eit steg i rett retning om ein hadde sagt at det var feil, det må ein retta opp i. Det er ikkje tvil om at mange

gav opp då, eller så satsa dei og bygde så stort at dei ikkje rekk over det dei skal.

Representanten Jegstad var innom dette med at bøndene vil ha fritid og ordna arbeidstid. Eg ser i dag mange døme på at dei har fått ein så stor produksjon og har eit areal som ikkje er tilpassa ein så stor produksjon, som gjer at dei spring etter seg sjølve heile vegen for å klara å rekka over dette. Det er råd å vera effektiv inne i ein driftsbygning, men ein må laga driftsbygningar som er tilpassa arealet ein har, ikkje det motsette, som dessverre har vorte gjort i ein del tilfelle. Mange bønder har vilja det sjølve, men jammen har rådgjevingstenesta òg sagt tydeleg frå at skal du få støtte, må du byggja. Me har tenkt økonomi når det gjeld bygningen, men me har ikkje tenkt økonomi når det gjeld å driva arealet samtidig, spesielt ikkje viss ein skal driva arealet godt og løfta produksjonen. Difor treng me desse forslaga no, me treng å få vedteke dette, så har jordbruksavtaleinstituttet noko å halda seg til når dei skal forhandla framover. Ikkje minst burde Kristeleg Folkeparti vera glad for dette, så har dei òg noko å slå i bordet med i regjeringssamarbeidet.

Emilie Enger Mehl (Sp) [11:45:49]: Jeg stilte statsråd Bollestad et spørsmål i stad som hun ikke svarte på i sitt innlegg, så jeg håper hun kan tegne seg til et nytt innlegg. Jeg spurte om representanten Ebbesens uttalelser, hvor hun sa at import av mat ikke har noe med beredskap å gjøre, og ga uttrykk for at det nærmest var litt søkt av Senterpartiet å sette matforsyning i sammenheng med beredskap. Hun sa at det blir for enkelt å si. Jeg spurte Bollestad om statsråden og regjeringen deler den holdningen. Er det regjeringens syn at beredskap ikke har noe med matforsyning eller selvforsyning gjøre?

Tidligere i år har bl.a. Norsk Landbrukssamvirke uttalt at det nå er sannsynlighet for svikt i norsk matforsyning, og at det er feilslått å stole blindt på at den internasjonale handelen uansett vil gå sin gang ved en krise. For Høyre og Fremskrittspartiet virker det som at det å bruke tid på analyser og planer om matberedskap er bortkastet bruk av ressurser. Så jeg lurer på om Kristelig Folkeparti, som har statsråden, og regjeringspartiene vil anerkjenne faren for matforsyningssvikt, om regjeringen deler synet til Norsk Landbrukssamvirke på det, eller om Kristelig Folkeparti, som har statsråden, også vil avvise at dette handler om beredskap.

Presidenten: Representanten Steinar Reiten har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Steinar Reiten (KrF) [11:47:33]: Jeg vil avslutte slik jeg startet, med å gi honnør til Senterpartiet og for øvrig

også de andre opposisjonspartiene for at denne debatten ble reist. Dette er viktige problemstillinger. Samtidig føler jeg meg helt sikker på at landbruks- og matministeren hver eneste dag på jobb har som en av sine prioriterte målsettinger å øke selvforsyningsgraden mest mulig.

Jeg har i mine innlegg prøvd å trekke fram noen sentrale problemstillinger for å nå målet – som vi må forholde oss til, og som de rød-grønne måtte forholde seg til da de satt i regjering, og hvis de eventuelt en gang i framtiden skulle komme i regjering igjen. Men vi jobber sammen for å nå målet om størst mulig grad av selvforsyning av norske matvarer, produsert på norske ressurser.

Terje Aasland (A) [11:48:28]: I likhet med representanten Reiten tror jeg også at landbruksministeren hver dag går på jobb og vil jobbe for å øke selvforsyningsgraden basert på norske ressurser, men jeg er ikke helt sikker på om regjeringen til syvende og sist vil prioritere det, og det er ganske annerledes.

Jeg deler mye av det landbruksministeren sa i sitt innlegg. Det å oppnå en selvforsyningsgrad på 50 pst., korrigert for forandelene, er ingen kvikkløser. Kvikkløser løser seg som regel, men hvis vi vil gjøre noe mer, er det politikken som blir et viktig instrument, og da er det viktig å legge de riktige prioriteringene til grunn.

Jeg håper at Kristelig Folkeparti – og regjeringen – tenker seg om to ganger før det skal votes i kveld, nettopp fordi forslagene etter min mening er rimelig balanserte og fornuftige. Vi erkjenner at forslag nr. 3, om 50 pst., er krevende, men vi mener at norsk matproduksjon og norsk selvforsyningsgrad for jordbruksvarer bør være et krevende mål, for vi er redd for at det skal gå i den andre retningen. Det tror jeg også egentlig landbruksministeren er.

Men jeg er – uansett forslag nr. 3 i dag – forundret over, som jeg sa i mitt første innlegg, at ikke regjeringspartiene, og ikke minst landbruksministeren, bruker sin autoritet til å fortelle regjeringspartiene at det er fornuftig å få fram saker knyttet til både dette med opptappingsplanen for trygg matproduksjon på norske ressurser og dette med å få en grundig risiko- og sårbarhetsanalyse, ikke minst basert på klimaet og geopolitiske forhold som påvirker dette. Det er jeg forundret over. Ville det ikke vært klokt å få en slik diskusjon fram for Stortinget? Ville ikke det gagnet helheten i diskusjonene våre å se ting på en litt bredere måte? Da hadde vi sluppet å få utsagn som dem Jegstad trakk opp – og som for så vidt andre har vært innom – om å få fisk inn i selvforsyningsgraden, som jo ikke kan plasseres inn i selvforsyningsgraden for jordbruksvarer. Fisk er vanskelig å få inn der. Det kan godt hende at den norske befolkningen skal spise mer fisk i tiden framover, og sånn sett at den

norske jordbruksproduksjonen skal ned, men da skjer det jo som en omlegging av kostholdet og ikke som del av tenkningen her i denne sal om hvilken betydningen fisk har eller ikke har.

Derfor er jeg forundret over at regjeringspartiene velger å stemme mot de tre forslagene som er fremmet, og jeg er spesielt forundret over at en velger å stemme mot forslagene nr. 1 og 2. Jeg tror den debatten hadde gjort seg veldig godt i Stortinget, og jeg tror også det hadde vært en god øvelse for regjeringen å få fram de perspektivene i noe av det som kanskje er vår viktigste oppgave, å trygge befolkningen.

Presidenten: Presidenten gjør for ordens skyld oppmerksom på at det ikke er votering i Stortinget i dag, siden representanten var inne på det.

Neste taler er Geir Pollestad, deretter Olav – nei, Olaug Bollestad.

Geir Pollestad (Sp) [11:51:55]: Ein liten, men kanskje stor, forskjell der!

Eg må seia, etter å ha følgd debatten i dag, at eg er veldig oppglødd over det engasjementet som har vore for denne saka frå opposisjonen, og ikkje minst frå Senterpartiet sine representantar. Det er eit forslag som ikkje har adresse først og fremst til voteringa i morgon, men til valet i 2021. Me må skapa eit engasjement rundt det norske jordbruket og korleis me skal byggja det vidare. Det er mi klare oppfatning at det er eit stort engasjement for desse spørsmåla i landbruket og i landbruket sine organisasjonar.

Eg meiner det er nokre grunnleggjande svakheiter med dei relativt få innlegga som har vore frå regjeringspartia. Det eine er at dei ikkje erkjenner og tek avstand frå det desse partia gjorde våren 2014. Det var eit eksperiment med sentralisering og strukturdriving som eg meiner ein burde ha teke klart avstand frå viss ein er einig i det målet ein har sett.

Det neste som det er grunnleggjande ueinigheit om, er synet på beredskap, altså kva me skal ha beredskap mot, og korleis denne beredskapen skal vera organisert.

Den debatten som eg håper dette forslaget vidare vil utløysa, skal ikkje vera ein debatt som set kraftfokkerte produksjonar opp mot andre produksjonar, det skal ikkje vera ein debatt som set sentrale strøk opp mot distrikta, det skal ikkje vera ein diskusjon som set dei som har stålfljos, opp mot dei som har trefljos. Dette skal vera ein debatt som eit samla landbruk i Noreg skal koma styrkt ut av, for det er røffe tider for primærproducentar av mat. Det er diskusjon om klima, det er diskusjon om dyrevern, og stadig færre har eit forhold til matproduksjon. Då må me ha eit felles prosjekt for jordbruket som òg treffer utanfor jordbruket sjølv.

Så vil eg átvara mot å gjera dette til ein diskusjon om fisk eller kjøt, for det er totalt meningslaust. Hadde det vore slik at me skulle hatt 100 pst. forsyning av energibehovet vårt i form av jordbruksprodukt, ja, så ville eg forstått det, men her er det altså eit forslag om minst 50 pst. sjølvforsyning. Fisk er òg ein viktig del av beredskapen, og eg trur at fiskerinæringa og landbruksnæringa når alt kjem til alt, har veldig mykje til felles.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [11:55:05]: Jeg har fått noen spørsmål, og jeg skal prøve å svare på dem så godt jeg kan. Det er brukt en del historiefortelling fra første og andre verdenskrig, og det er viktig å ta med seg at det har vært utfordringer i historien. Men det er også slik at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i 2017 fikk utarbeidet en ROS-analyse nettopp på bakgrunn av selvforsyning, som det er kjempeviktig å ta med seg. Det som ble funnet da – og det er to år siden og ikke langt tilbake til første eller andre verdenskrig – var at det ikke da var hendelser med høy risiko for norsk matforsyning, men en pekte på at det var klimaendringer som på lengre sikt faktisk kan føre til at forutsetninger i rapporten blir endret. Det er jo en kjempeviktig diskusjon, for, som representanten Aasland sa, er det ikke noen kvikkfiks, for det er mange ting som henger sammen.

Ja, jeg mener at mat og matforsyning er en del av vår beredskap. Det mener også regjeringen. Men spørsmålet er: Hvordan er det store trusselbildet nå? Da er det slik at jeg må forholde meg til det som direktoratet faktisk har utredet i ROS-analysen. Men jeg vil følge dette, og derfor var det viktig for meg også å få på plass en klimaavtale med bondeorganisasjonene, for det var det som ble pekt på som kanskje den største utfordringen for selvforsyning og matproduksjonen framover i Norge. Da blir forskning – nye kornsorter eller bedre frøkvalitet – viktig, samtidig som vi sikrer god agronomi og vet hvordan vi skal dyrke og bruke våre egne produkter.

Samtidig er vi klar over at verden endrer seg mye fortere enn det den gjorde før. Der synes jeg at opposisjonen har et poeng når en sier at vi må følge dette tett, for det er slik at verden endrer seg fort i forhold til for 100 år siden. Det betyr at vi også må være endringsvillige når den tid kommer. Men i en prioritering nå mener jeg at når Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har sagt at det ikke er der fokuset er nå, men at vi må følge det ut fra klimaspørsmålet, er det det vi må prioritere. Og det var landbrukets organisasjoner enig i, slik at vi fikk til en klimaavtale.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger før i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:58:17]: Representanten Bjørke tok poenget på kornet. Dersom du produserer på egne ressurser, blir det ikke overproduksjon – helt presist. Representanten sa at driftsbygninger ikke er tilpasset arealet. Man har ikke tenkt økonomi og å drive arealet på en god måte. Innovasjon Norge må få en oppstrammer med tanke på dette faglige faktum som representanten Bjørke nå la vekt på.

Det er gammel og god kunnskap om protein – tidlig slått av gras og mye kløver i förblandingen, og raps og rybs i vekstskifte er positivt for proteinbalansen.

Jeg vil bare si til slutt: Merknaden om lønnsomhet ved å produsere med en ytelse som er tilpasset norske naturressurser og arealer, er kjernen. Til statsråden vil jeg si: Direktorat er bra, men det å tenke sjøl og ta ansvar ut fra kjent kunnskap er det viktigste. Når vi nå snakker om klima, er det den utfordringen som setter dette ytterligere på spissen, til fordel for norske arealer.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:59:28]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Landbruks- og matdepartementet (Innst. 101 S (2019–2020), jf. Prop. 14 S (2019–2020))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 3 [11:59:45]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Nærings- og fiskeridepartementet (Innst. 102 S (2019–2020), jf. Prop. 20 S (2019–2020), unntatt kap. 920, 926 og 3926)

Margunn Ebbesen (H) [12:00:15]: Dette er jo nysalderingen av årets budsjett, og det kan være fristende å la det forbigå i stillhet, men jeg synes det er litt viktig å kommentere at regjeringen har tatt inn over seg de utfordringene som har vært med tanke på Brønnøysundregistrene og Altinn. Altinn skal nå fra 1. januar overføres til Digitaliseringsdirektoratet. De utfordringene Brønnøysundregistrene som helhet har hatt, har regjeringen tatt inn over seg. Man har styrket økonomien til Brønnøysundregistrene og Altinn med henholdsvis 1 mill. kr og 30 mill. kr i dette budsjettet. Det vil gjøre at man – hvis man kan bruke uttrykket – får «en enklere prosess» når man skal inn i neste års budsjettprosess med tanke på det overforbruket man har hatt i år. Så jeg synes det er viktig at vi er tydelige og viser at Brønnøysundregistrene og Altinn får styrket sine budsjetter i år – og gjør jobben videre enklere.

Terje Aasland (A) [12:01:41]: Brønnøysundregistrene og situasjonen der har vært sentralt i forbindelse med næringskomiteens behandling av statsbudsjettet for neste år. I og med at vi nå hører at regjeringen har tatt inn over seg utfordringene knyttet til Brønnøysundregistrene, kan vi da få et svar fra næringsministeren om han har tenkt å innrette seg slik at vi unngår tilsvarende episoder for Brønnøysundregistrene som det vi har opplevd nå i høst?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:02:29]: Hvis man leser nysalderingen, ser man hva regjeringen har tenkt å gjøre. Fordi Altinn overføres til Digitaliseringsdirektoratet, er det riktig å legge inn 30 mill. kr. Det at den delen hentes ut og overføres til et nytt direktorat, må oppfattes som en type overforbruk, og dermed må pengene legges inn. Det betyr ikke automatisk at overforbruket ville fortsatt inn i 2020, for da er Altinn en del av en større etat.

Så har vi også varslet at vi skal ha to eksterne gjennomganger av økonomien, én for å se på økonomien til Brønnøysundregistrene. For selv om alle deler av det offentlige må levere på og holde seg innenfor de budsjettene de har fått, er det sannsynlig at Brønnøysundregistrene har fått en rekke prosjektmidler, bl.a. til nytt registersystem, og en del nye oppgaver knyttet til det. De må ha en dobbeltføring eller dobbeltarbeid en periode, før det nye registeret kommer på plass, og det er også en husleieøkning i kjømda. Samtidig er vi opptatt av å ha full og god oversikt over den økonomiske situasjonen. Så må man selvfølgelig komme tilbake i de kommende budsjettene til hvordan det eventuelt skal adresseres.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:04:01]

Interpellasjon fra representanten Arne Nævra til landbruks- og matministeren:

«Hovedavtalen for jordbruket har, siden den ble opprettet i 1950, kun blitt endret én gang (1992). I avtalen står det ingenting om hensyn til klima, naturmangfold og dyrevelferd. Jordbruksforhandlingene er et viktig verktøy for å nå samfunnsmessig viktige mål. Innretningen på støtteordningene og prisene kan være svært viktig for gode beslutninger om selvforsyningsgrad, klimagassutslipp, arealdisponeringer, jordas kvalitet på lang sikt, distriktpolitikk og lokalt næringsliv. Det er uklart hva som ligger i jordbruksforhandlingenes mandat, og hva partene kan spille inn. Hovedavtalen tilsier at «jordbruksavtaler står tilbake for lover og stortingsvedtak».

Kan statsråden gi en oversikt over hvilke lover og vedtak som begrenser eller utvider handlingsrommet, og

er det aktuelt for statsråden å foreslå endringer i avtalen slik at hensyn til god dyrevelferd, klima og miljø inkluderes?»

Arne Nævra (SV) [12:05:15]: Som det ble sagt, er det sånn at hovedavtalen for jordbruket har som formål å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift.

Denne avtalen ble, som nevnt, første gang inngått i 1950. Det er mange år siden. Siden har den blitt endret kun én gang, i 1992, og det er også mange år siden. Revisjonen omfattet framgangsmåte ved uenighet i forhandlingene, bruk av omforent grunnmateriale samt mulighet for myndighetene til å innhente synspunkter fra organisasjoner som er særlig berørt av jordbruksoppgjøret, men som ikke er direkte representert i forhandlingene. Så er det en side til, og det er allmennhetens interesse for hva som foregår i jordbruksforhandlingene, og hvilken tematikk som er under diskusjon i disse forhandlingene.

Den 1. januar 2004 trådte miljøinformasjonsloven i kraft. Denne loven har som formål

«å sikre allmennheten tilgang til miljøinformasjon og derved gjøre det lettere for den enkelte å bidra til vern av miljøet, å verne seg selv mot helse- og miljøskade og påvirke offentlige og private beslutningstakere i miljøspørsmål. Loven skal også fremme allmennhetens mulighet til å delta i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet.»

I § 2 i miljøinformasjonsloven spesifiseres det hva som skal forstås som miljøinformasjon, herunder punkt b), «faktorer som påvirker eller kan påvirke miljøet, herunder (...) administrative avgjørelser og tiltak, herunder enkeltavgjørelser, avtaler, regelverk, planer, strategier og programmer, samt tilhørende analyser, beregninger og forutsetninger».

I den sammenheng kan man altså forstå jordbruksavtalen og bestemmelsene i den som faktorer som påvirker eller kan påvirke miljøet ganske betydelig. Ved flere anledninger tas det avgjørelser i jordbruksavtalen uten at allmennheten får mulighet til å delta i en sånn beslutningsprosess.

Sist, ved forrige jordbruksoppgjør, kom rapporten Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser, utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt i forbindelse med jordbruksoppgjøret. På regjeringas nettsider står det at det ikke forhandles om administrative og juridiske virkemidler. Derimot er det uklart hva som ligger i administrative virkemidler, og dette er ikke spesifisert i hovedavtalen. Derfor er det interessant å diskutere noen spørsmål her.

Det første er hva som ligger i administrative virkemidler, samt spesifisere hvilke jordbrukspolitiske områder avtalepartene kan forhandle om.

Punkt to: Til forhandlinger bør det etter min mening utarbeides en grundig oversikt over hvilke lover, forskrifter og stortingsvedtak samt traktater som begrenser handlingsrommet i forhandlingene, f.eks. miljøinformasjonsloven, klimaloven og naturmangfoldloven.

Punkt tre: Det kunne vært interessant å få en vurdering fra statsråden om hovedavtalen for jordbruket nå bør endres i tråd med faglige råd og internasjonal forskning til å inneholde hensyn til klima, miljø, naturmangfold og helse, sånn at dette kan inngå i de årlige forhandlingene.

Punkt fire: Med bakgrunn i myndighetenes mulighet til å innhente synspunkter fra berørte organisasjoner – for det kan de altså ifølge lovverket, sammenholdt med miljøinformasjonsloven – burde staten, dvs. regjeringa, som rutine framover innhente synspunkter fra organisasjoner som arbeider med bærekraftig matproduksjon, før de årlige jordbruksforhandlingene starter. Noen synspunkter fra statsråden på det kunne også vært interessant.

Det er på denne bakgrunn jeg har lyst til å få svar på de store spørsmålene, som jeg også avslutter interpellasjonen med: om statsråden kan gi en oversikt over hvilke lover og vedtak som begrenser eller utvider handlingsrommet, og om det er aktuelt for statsråden å foreslå endringer i avtalen, sånn at hensynet til god dyrevelferd, klima og miljø inkluderes.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:10:04]: Det at staten hvert år gjennomfører forhandlinger med jordbruket om en jordbruksavtale, er en viktig del av den norske jordbrukspolitikken. Derfor var det også viktig for Kristelig Folkeparti da vi gikk inn i regjering i januar, å slå fast at forhandlingsinstituttet med årlige jordbruksoppgjør er en av de fire bærebjelkene som landbrukspolitikken skal bygge på.

Hovedavtalen for jordbruket handler om selve prosessen – og jeg gjentar: selve prosessen – med de årlige jordbruksforhandlingene. Den regulerer hvordan de årlige forhandlingene om jordbruksavtalen skal foregå, det vil si rettigheter og plikter for partene, forhandlingsprosedyrer, offentlighet, forholdet til Stortinget, internasjonale avtaler osv. Hovedavtalen handler ikke om hva slags jordbrukspolitiske mål vi skal ha, eller hva vi skal prioritere i de enkelte jordbruksforhandlingene hvert år. Det er Stortinget som fastsetter mål, prioriteringer og retningslinjer for jordbrukspolitikken, når de behandler meldinger, proposisjoner eller lover.

Stortinget kan endre sine landbrukspolitiske prioriteringer relativt hyppig, og det kan komme til uttrykk bl.a. i de årlige jordbruksavtalene. Det at ulike politiske prioriteringer ikke er tatt inn i hovedavtalen, er en av de avgjørende grunnene til at den ikke har vært endret siden 1992. Samtidig illustrerer det at den har fungert tilfredsstillende som rammeverk for gjennomføring av de årlige jordbruksforhandlingene. I disse oppgjørene forhandler partene om hvordan vi skal bruke ulike virkemidler for at vi mest mulig effektivt skal nå de jordbrukspolitiske målene som er satt av Stortinget. Og så vil partene kunne vekke målene ulikt og ha ulikt syn på hvilke virkemidler som er best for å nå målene.

Interpellanten ber om en vurdering av om man skal ta inn politiske hensyn i hovedavtalen. Det vil ikke bidra til en bedre gjennomføring av forhandlingene. Det er heller ikke en egnet måte å fremme disse hensynene på. En slik tilnærming ville i stedet ha ført til behov for å endre hovedavtalen hyppigere enn det som er tilfellet i dag.

I § 1-1 i hovedavtalen for jordbruket, formålsparagrafen, står det:

«Avtaleverket for jordbruket har til formål å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift.»

Målsettingene for de årlige jordbruksforhandlingene fastsettes altså i andre prosesser enn ved forhandlingene om innholdet i hovedavtalen. Det framgår ikke eksplisitt av hovedavtalen hva som skal være forhandlingstemaer, men de skal være egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket. Det er som nevnt Stortinget som fastsetter disse målene. Tiltakene som vi forhandler om, er først og fremst økonomiske virkemidler. Det handler om målpriser, nivå, utforming på budsjettstøtten og enkelte regulerende tiltak. Også andre tiltak kan i prinsippet forhandles om dersom det anses fornuftig politisk, men det framgår eksplisitt av hovedavtalen hva som ikke kan være forhandlingstema. I kapittel 3 i hovedavtalen står det:

«Jordbruksavtaler står tilbake for lover og stortingsvedtak, og kan heller ikke kreves gjennomført i strid med traktater som er bindende for staten.»

Partene forhandler ikke om tollsatser og importbestemmelser eller om skatter og avgifter. Noen ganger har det likevel vært slik at regjeringen på egen hånd har tatt inn endringer i beskatning som et moment i forhandlingene. Det skjedde eksempelvis i år, da finansministeren varslet at regjeringen ville foreslå en økning av jordbruksfradraget i forbindelse med statsbudsjettet senere på året. I slike tilfeller fungerer dette som en ekstern endring i rammebetingelsene, som partene i forhandlingene må ta hensyn til.

Interpellanten ber om en oversikt over hvilke lover og vedtak som begrenser eller utvider handlingsrommet. I prinsippet begrenser alle lover potensielt handlingsrommet til de årlige jordbruksavtalene, siden bestemmelsene i jordbruksavtalene står tilbake for lover Stortinget har gitt. Det er vanskelig å tenke seg at en lov skulle utvide handlingsrommet for jordbruksforhandlingene sammenlignet med en situasjon hvor denne loven ikke fantes.

Noen landbrukspolitiske tiltak egner seg best for lovregulering. I interpellasjonen blir hensyn til god dyrevelferd, klima og miljø nevnt som stikkord. Jeg oppfatter at interpellanten mener at vi bør bruke de økonomiske virkemidlene i jordbruksavtalen på en annen måte enn i dag for å prioritere dette høyere. Hvis Stortinget er enig med interpellanten i det, kan dette gjøres gjennom retningslinjer til avtalepartene, som partene selv sagt må forholde seg til. Men å endre hovedavtalen er verken nødvendig eller et egnet virkemiddel for å få det til.

Arne Nævra (SV) [12:17:39]: Jeg takker statsråden for svaret, det var for så vidt veldig interessant. Vi er nå inne på en tematikk som er veldig avgjørende for hvilke virkemidler vi har i norsk jordbrukspolitikk. Det er omforente synspunkt, og jeg er sikker på at hele salen og statsråden er enig i at jordbruksforhandlingene er et viktig virkemiddel for å nå de målene som flertallet her i salen har satt seg.

Det er antakelig også sann at jordbruksavtalen og forhandlingene kunne vært brukt mer aktivt på tematikk som tradisjonelt ikke har vært inne i forhandlingene. Det har flere ganger vært med i forhandlingene hvordan vi kan differensiere støtteordningene til jordbruk i grisgrendte strøk, f.eks., og når det gjelder sjøbergingsspørsmålet og kanalisering av støttemidlene geografisk og på produksjonsenheter. Men klima, naturmangfold og dyrevelferd, disse stikkordene som jeg har nevnt, har vært lite inne. Det interessante spørsmålet å følge opp da er om statsråden kan tenke seg ikke bare å henvise til begrensningene, men å innføre ny tematikk i forhandlingene – på disse områdene som jeg nevner – som noen av posisjonene til staten i disse forhandlingene. Det er jo et partssamarbeid i forhandlingene som er vesentlig for utviklingen av norsk jordbruk.

Sånn som jeg har forstått svaret fra statsråden, er det i utgangspunktet åpent for omtrent alle spørsmål i forhandlingene hvis noen av partene bringer det inn og f.eks. kan koble det til støttesystemene og reguleringen av dem. Det som begrenser mulighetene, er bare det lovverket hvor det er en klar føring for det som ikke kan forhandles om. Det betyr faktisk at statsråden i mange tilfeller vil synes det er mulig å forhandle om nesten alle

spørsmål når det gjelder dyrevelferd, naturmangfold og klima f.eks., som vi har vedtatt her i Stortinget når det gjelder mål for samfunnsutviklingen.

Det hadde vært veldig spennende å høre om statsråden ville hatt en mer aktiv rolle eller et mer aktivt syn på hva staten kunne brakt inn i disse forhandlingene for å bruke jordbruksforhandlingene som et redskap der jordbruket spiller en viktig rolle i samfunnet, bl.a. innen klimautslipp – og selvfølgelig gjelder det dyrevelferd og sjølberging osv. Det ville vært interessant å høre om statsrådens aktive holdning i en sånn setting.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:20:50]: Jeg kan bekrefte at statsråden har et aktivt forhold til forberedelser til jordbruksforhandlinger, nettopp fordi jeg tar med meg politiske signaler fra Stortinget og også fra det regjeringen legger inn. Men det må være basert på Stortingets flertall.

Jeg deler interpellantens engasjement for både dyrevelferd og klima. Siden juni i år har jeg hatt tre møter med en samlet svinenæring og landbrukets organisasjoner, nettopp for å bedre dyrevelferden i næringen. Det blir nå obligatorisk å delta i dyrevelferdsprogram hvis en skal drive med gris, og det skal gjennomføres et pilotprosjekt med kameraovervåking på slakterier.

Jeg er også svært opptatt av at landbruket skal ha en nøkkelrolle i klimakampen. Landbruket er avgjørende for å få til grønn vekst i framtiden, og jordbruksorganisasjonene har skrevet under en klimaavtale med offensive krav for å redusere klimautslipp og få økt opptak av karbon fram til 2030. Norske bønder tar klimaansvar, og de vil være med på den dugnaden. Jordbruksavtalen for inneværende år viser det. Klima er en prioritert sak. Vi øker tilskuddet til ulike klima- og miljøtiltak med mer enn 236 mill. kr. Totalt sett bevilger vi nå over 5 mrd. kr til miljø- og klimatiltak over jordbruksavtalen når vi regner med areal- og kulturlandskapstilskudd.

Dyrevelferd og klima er viktige saker, men det er altså ikke hovedavtalen som er den gode plassen for å framheve disse temaene som er viktige for jordbruket. Det står heller ikke noe der om at det er viktig med et aktivt landbruk over hele landet – at vi skal bruke arealene riktig, at vi skal ha en kanaliseringspolitikk, eller at vi skal satse på norsk korn eller frukt og grønt – selv om det er noen av de viktige sakene for meg som landbruksminister. Og så er det dette som er tatt inn i forhandlingene. Det er Stortinget som fastsetter målene for jordbrukspolitikken, og hovedavtalen bør fortsette å handle om prosessen for hvordan forhandlingene skal være, ikke om innholdet i selve forhandlingene. Det er et oppdrag Stortinget har i fellesskap med regjeringen.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:23:52]: Jeg har lyst til å takke interpellanten for en interessant tematikk. I

forlengelsen av det har jeg noen spørsmål som gjerne kunne vært utdypet enda litt mer, selv om landbruksministeren nå har gitt noen til dels gode svar.

Det ene er den prosessen som landbruksministeren er opptatt av. Jeg forstår interpellanten dit hen at han ønsker enda mer offentlig debatt i løpet av forhandlingene og når man forbereder hva Stortinget skal vedta. Derfor ønsker jeg å stille landbruksministeren dette spørsmålet til oppfølging av diskusjonen som nå har vært: Ønsker landbruksministeren i likhet med interpellanten mer offentlig debatt om hvordan matpolitikken vår skal være, i forbindelse med forhandlingene? Det er det første spørsmålet.

Så sier landbruksministeren at det er samspillet mellom regjering og storting som er det avgjørende for politikken innhold. Det er jeg også helt enig i. Det er nok en del som ofte sidestiller jordbruksforhandlingene med lønnsforhandling mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, men det samspillet som landbruksministeren taler om mellom regjering og storting, understreker vel at dette er noe annet og ikke kan anses som lønnsforhandling i tradisjonell forstand. Det kan jeg også ønske meg at landbruksministeren utdyper.

Så er det det siste spørsmålet. Nå har vi akkurat hatt en veldig interessant debatt knyttet til selvforsyning. Det jeg oppfatter som det viktigste dokumentet fra Stortinget i dag, er Stortingets eller næringskomiteens innstilling i behandlingen av jordbruksmeldingen. Der er det i likhet med målsettingen i representantforslaget som vi akkurat har drøftet på starten av dette stortingsmøtet, en klar målsetting om at flertallet ønsker økt selvforsyning basert på norske ressurser. Da ønsker jeg til sjuende og sist å stille mitt tredje spørsmål: Er det noe i forhandlingsinstituttet som landbruksministeren i dag ser gjør det krevende å nå målet, som er så tydelig uttrykt i Stortinget, om økt selvforsyning basert på norske ressurser?

Geir Pollestad (Sp) [12:26:36]: Eg tenkte då eg såg denne interpellasjonsteksten, at eg skulle sjå om representanten Nævra var inne på noko. Han er vel for så vidt inne på noko, men eg meiner han er inne på eit blindspor, for avtalen er ramma for forhandlingane og det som gjev forhandlingsretten. Det er det, og det skal det òg vera.

Så er det veldig vidt kva ein har moglegheit til å forhandla om. Det er sjølvstøtt prisar og dei økonomiske rammene, men me har òg eksempel på at toll har vore bringa inn i forbindelse med at finansministeren for ein del år sidan sende eit brev om at ein ville leggja om mjølketollen for å gje meir rom inn i forhandlingane.

Dyrevelferd er eit veldig aktuelt tema for jordbruksforhandlingane. Spørsmålet om kor mykje ein skal satsa

på utmarksbeite, er òg eit spørsmål om dyrevelferd. Me har dyrevelferdsprogram som ligg inne. Når det gjeld biologisk mangfald, har ein ei rekkje postar som rettar seg inn på det i forhandlingane.

Eg trur at det som representanten Nævra her ønskjer, vil avgrensa forhandlingsrommet til partane, for Stortinget si oppgåve er jo å gjera vedtak og leggja føringar for politikken før forhandlingane startar. Det gjorde ein då ein våren 2017 behandla jordbruksmeldinga, det har ein gjort i innstillinga til statsbudsjettet, og det er dette regjeringa må retta seg etter.

Viss ein går utover det Stortinget har vedteke, er det ei heilt vanleg sak der regjeringa ikkje har følgd Stortingets vilje. Men eg trur likevel at viss ein skal retta kritikk mot noko, er det det at Stortinget ikkje klart nok uttrykker sin vilje, gjerne gjennom vedtak og ikkje berre gjennom merknader. Ein har full fridom frå Stortingets side til å leggja så tydelege føringar som det ein ønskjer, inn til partane i forhandlingane.

Når det gjeld forhandlingane og kor mykje openheit ein skal klara å ha i desse intensive vekene, har eg lita tru på det. Openheita skjer når Stortinget behandlar sine dokument, då er det høyringar, og openheita skjer når jordbruksavtalen er til behandling i Stortinget. Anten det er brot eller avtale, har Stortinget formelt sett fridom til å vedta eit anna jordbruksoppdrag enn det som regjeringa sin proposisjon legg opp til.

Så er det nok ein større diskusjon – anten det er brot eller avtale – om det er lurt og om det er rett å gjera endringar. Eg meiner at anten det er brot eller avtale, må ein sjå på om det ein har vedteke, er i tråd med det som er Stortingets føringar – ikkje om det er i tråd med Senterpartiets politikk eller Arbeidarpartiets politikk, men om det er i tråd med Stortingets politikk. Då har ein moglegheit til å gjera endringar viss ein ønskjer det.

Dei siste åra har det vore mykje armar og bein i landbrukspolitikken. Det starta i 2014. Dei same partia som åttvåren sterkt mot å gjera endringar på det regjeringa hadde lagt fram, gjorde endringar på det som regjeringa hadde lagt fram. Det er fullt ut lovleg og fullt ut ein moglegheit ein har.

Eg trur det er viktig at me no skapar ro rundt kva hovudavtalen er for noko. Og ønsket om at ein skal blanda inn ein mengde andre omsyn og laga ein politikk som verken partane eller Stortinget er einige i – viss det er målet, er eg sterkt ueinig i det.

Her meiner eg at statsråden gav eit grundig og godt svar på interpellasjonen. Makta i landbrukspolitikken – og det er viktig, for det gløymer nokon – vil alltid liggja i Stortinget.

Abid Q. Raja hadde her overtatt presidentplassen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:31:39]: Hovedavtalen for jordbruksnæringene er fra 1. september 1950. Det er ingen tilfeldighet. Den kom samtidig med tilsvarende avtaler mellom LO og NHO. Den ga forhandlingsrett til jordbrukets faglag med staten. Det er et sentralt punkt i den norske modellen i motsetning til EU-modellen. I EU-modellen er det direkte vedtak i statsbudsjettet, hvor jordbrukets organisasjoner ikke er med, sånn som det er i Norge. Den ble revidert den 17. februar 1992, og det ble ikke gjort noen vesentlige endringer i forhold til den prosedyren som statsråden refererte til, sjøl om det på 1980-tallet og tidlig 1990-tall var betydelige utfordringer i forhandlingssystemet, som jeg kjenner rimelig godt. Jordbrukets faglag får rettigheter og plikter.

Som flere har vært inne på, en forhandlingsløsning eller ikke en forhandlingsløsning er å se på som en forberedelse til Stortingets behandling. Det er en forberedelse til Stortingets behandling – i henhold til Grunnloven kan sjølsagt ikke statsmyndighetene bevilge penger ut fra en avtale. Det er det bare Stortinget som kan gjøre. Formålet med forhandlingene er

«å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift».

Dette er praktisert, som flere har vært inne på, på en vid og bred måte, og en har gått langt utover dette også, og da i et avtalesamspill – i mange tilfeller med Statsministerens kontor. For å få til en avtale har en gått langt utover det som var intensjonen med forhandlingsinstituttet. Skatt og toll er tatt inn der, men det er en forståelse med statsmyndighetene, og det blir ikke realitet uten at Stortinget gir sin tilslutning til det.

Når det så gjelder hva som er svakheten ved systemet, er jeg enig med statsråden i at det er ikke avtalens tekst, men det er Stortingets vedtak. Det er Stortingets vedtak f.eks. i 2019 som legger vesentlig grunnlag for forhandlingene i 2020, og her står vi overfor en rekke vedtak og ikke minst merknader som er uklare – ja, jeg vil si bevisst uklare. De er bevisst uklare. Det har blitt et handlingsrom, slik at vi har fått en utvikling av norsk jordbruk som har vært annerledes enn det svært mange tror. Det er til de grader en svakhet, og her må Stortinget ta seg sjøl i nakken på en helt annen måte og være tydelig på hva en vil med jordbrukspolitikken, hva en vil med samfunnsoppdraget. Vi har diskutert det og har fått klargjort at vi har jo ikke vært enige om det engang, og da er vi langt mindre enige om det som representanten Nævra tar opp, som er viktige temaer knyttet til klima, dyrevelferd og naturmangfold. Det kan på tilsvarende måte defineres inn gjennom diskusjoner, merknader og vedtak fra oss.

Det står i § 2-6 i avtalen nå at en skal ha bistand fra Budsjettnemnda for jordbruket, som skal «framskaffe

og bearbeide grunnlagsmateriale». Det er vesentlig. Formålet med det var å framskaffe grunnlagsmateriale på samme måte som Teknisk beregningsutvalg, og det skulle gjelde for inneværende år, altså eksempelvis for jordbruksavtalen i 2019. Derfor blir det sjølsagt fullstendig feil når en nå behandler og diskuterer ikke jordbruksavtalen for 2019, men for 2020. Budsjettnemnda har ikke tallmateriale for 2020, en må tilbake til og forhandle på kalenderåret 2019, slik som en gjør i LO-NHO-oppgjøret.

Så er det et annet poeng som jeg vil ta opp, og det gjelder den første avtalen, fra 1950. Der sto det i § 10:

«Den fordel som jordbruket kan skaffe seg gjennom økt produksjon og rasjonalisering av gårdsdriften, omsetningen og foredlingen, skal ved oppsetting av de kortsiktige prisavtaler så vidt mulig under hensyntagen til landets økonomi komme jordbruket til gode.»

Den passusen er tatt vekk. Det går på rasjonaliseringsgevinsten. Rasjonaliseringsgevinsten må komme næringen til gode, slik som det gjør i LO-NHO-oppgjøret. Der kommer det kapitaleiere og arbeidskraft til gode – i jordbruket er det ikke på samme måten.

Jeg vil bare si at det er Stortinget som må avklare nærmere hva som er premissene for kommende avtaler. Gjør en det, får en vedtak og beslutninger i henhold til det som er representanten Nævrås ønsker, og det skal jeg gjerne være med på.

Karin Andersen (SV) [12:36:50]: Jeg er veldig glad for at dette temaet blir tatt opp, for jeg har opplevd flere ganger når vi har diskutert jordbruksoppgjøret, at det har blitt sett på som nesten upassende å komme med egne forslag i Stortinget når det er enten en framforhandlet avtale, eller der en av partene har framforhandlet den. Da har jeg ved alle anledninger sagt at Stortinget har dette ansvaret uansett. Sjøl om partene også skulle komme til enighet, har Stortinget et ansvar for å se om forhandlingene har landet på et resultat som gjør at man fører landbrukspolitikken i riktig retning – eller den retningen som flertallet vil ha.

SV er veldig glad i og opptatt av å bevare forhandlingsinstituttet, men det kan ikke være sånn som jeg har opplevd at stortingsflertallet flere ganger har gjort, at de har gjemt seg bak et forhandlingsresultat og sagt at da kan de ikke gjøre noe. Sånn er det jo ikke. Det har statsråden bekreftet nå i dag, og det er jeg veldig glad for.

Det har vært sånn ved noen av oppgjørene at faglagene har stått med ryggen mot veggen og nesten med kniven på strupen og visst at hvis det ble brudd, var det regjeringens forslag som kom til å bli lagt til grunn og lagt fram for Stortinget. Da har de sittet og prøvd å få til lite grann her og lite grann der, kommet til resultater

som går i gæren retning, men allikevel sett på det som et mindre onde enn det som lå der. Det er da Stortinget må ta ansvar, og til nå synes jeg ikke at Stortinget har vært veldig bevisst på det ansvaret i sin helhet. Det er veldig viktig at vi får opp forståelsen av hva som er Stortingets ansvar og rolle.

Det må også være samsvar mellom det Stortinget vedtar i disse styrende dokumentene, det styrende vedtaket, og det som regjeringen følger opp i forhandlingene. Der har det jo vært ganske store sprik. Det ene er hvilken ramme man legger seg på. Det er jo kjempeførende for hva slags politikk det er mulig å føre, særlig på de områdene som faktisk krever at man må gi et bidrag fra myndighetenes side, altså politikk, alt som ikke kan tas ut i markedet. For det er ikke alt i norsk landbrukspolitikk som kan tas ut i markedet, og det er veldig viktig. Da er det jo spørsmål om noen av disse ordene vi snakker om, bærekraft, naturmangfold, dyrevelferd, muligheter for de minste brukene, holde all jorda i hevd, faktisk blir ivaretatt av regjeringen gjennom de tilbudene og de forhandlingsrammene som gis. Det er ikke alltid tilfellet at det er det, verken med rammen eller med de styringsmidlene som blir lagt inn.

Når man også, som representanten Lundteigen var inne på, i tillegg til det drar inn tema som skatt og toll i disse forhandlingene, legger man noen premisser for Stortinget som det er veldig vanskelig for Stortinget å håndtere. Det burde ikke foregå i den rekkefølgen. De premissene må være klarlagt i forkant av en jordbruksforhandling, slik at man vet hva det er. Da må enten Stortinget ta ansvaret for å rette opp virkninger av det som stortingsflertallet ikke er enig i, eller så må det flertallet som banker det igjennom, ta ansvaret for de virkningene som har kommet av de endringene.

Det er veldig mange viktige sider ved jordbrukspolitikken vi diskuterer litt sånn bit for bit, og jordbruksforhandlingene er jo et litt spesielt institutt. Det kan egentlig ikke sammenlignes med lønnsforhandlinger ellers. Men det er uhyre viktig, det som statsråden sier, og som flere har vært oppe og sagt nå, at det er Stortinget som «in the end» har ansvaret for dette. Men det er også regjeringens ansvar å følge opp de føringene som Stortinget gir, og ikke ødelegge dem, verken ved å legge for liten ramme på bordet eller ved å forhandle fram enkeltelementer som drar jordbrukspolitikken i en helt annen retning enn det Stortinget har vedtatt. Det har den sittende regjering gjort. Men jeg ønsker den nå sittende landbruksministeren lykke til med å snu også den negative utviklingen.

Arne Nævra (SV) [12:42:02]: Jeg synes det har vært mange gode innlegg her, mange gode poenger for å få en bedre jordbrukspolitikk her i landet. Jeg synes det er

litt skuffende at Pollestad er så vidt enig med Bollestad, riktignok, for jeg tror vi gjør norsk jordbruk en bjørnetjeneste om vi ikke tenker nytt, er litt foroverlent og tenker bærekraftig jordbruk. Og da er spørsmålet: Når kan Stortinget påvirke, når er det vi kan få innspill til endringer i jordbrukspolitikken? Jo, vi har fått det til Stortinget etter forhandlingene flere ganger. Noen ganger har det nærmest blitt sendt tilbake igjen, for det har vært for dårlig. Men uansett er det fastsatt, som representanten Andersen også sa, så mye – det er på en måte så ferdig tygd at det er vanskelig å påvirke forhandlingsresultatet nevneverdig. Denne interpellasjonen er da et forsøk på å få det inn på en eller annen måte i mandat eller i, skal vi si, statutter i hovedavtalen, sånn at mange andre tematikker kan komme inn på et tidligere stadium enn at det kommer til Stortinget etter at et forhandlingsresultat foreligger.

Som bondesønn og jordbruksvenn ønsker jeg norsk jordbruk en strålende framtid. Men jeg er overbevist om at næringen sjøl må løfte blikket og se framover, komme med nyskapende, bærekraftige løsninger for å ha mindre kunstgjødselsbruk, bedre jordbehandling, kortreist mat, mindre kraftfôrimport, bedre dyrevelferd og mindre klimagassutslipp. Norsk jordbruk må konkurrere med bedre standarder på dette enn utenlandske driftsformer. Vi må satse på kvalitet mer enn på kvantitet. Det er bare sånn norsk jordbruk kan hevde seg. Næringen må fri til dem som er opptatt av bygdene og distriktene. Kulturlandskap, kortreist mat, dyrevelferd og kvalitet er nøkkelen.

Jorda må spille en avgjørende rolle i klimaperspektivet, siden det aller mest av karbonet også ligger på land og sjøslagt da lagres i jorda. Fordi jorda skal forvaltes i dette tusenårsperspektivet, som jeg mange ganger har nevnt her fra talerstolen, er det viktig at vi har de rette føringer for dette, og da er altså jordbruksforhandlingene også ganske vesentlige.

Et klart problem vi står overfor i norsk jordbruk, er overproduksjon på flere områder: kjøtt, melk. Det kunne også vært aktuelt å bringe diskusjoner om intensitet, effektivitetsmål, valg av husdyrraser og sånt inn i forhandlingene. Når vi har avdrått på fire–fem bøtter melk per ku per dag på grunn av avl og kraftfôrbruk, må vi kanskje begynne å tenke: Skal vi ha tre eller fire lam per søye? Sånne ting ønsker jeg inn i forhandlingene på et tidlig tidspunkt, og jeg hadde håpet at statsråden bidro aktivt til statens posisjon på sånt.

Statsråd Olaug Vervik Bollestad [12:45:21]: Jeg skal prøve å svare på noen av spørsmålene som har kommet.

Jeg har stor respekt for forhandlingsinstituttet. Det har representanten Sandtrøen hørt mange ganger. Det

var så viktig at det var en av de sentrale tingene som måtte stå i regjeringsplattformen, fordi det handler om en sikkerhet mellom stat og den største fastlandsnæringen vi har, nemlig norsk landbruk med tilleggsnæringer.

Så er det også sånn at det lå en merknad fra Stortinget om at en skulle prøve å minske det gapet som var mellom vanlige lønnsinntakere og bøndene. Det gjorde vi noe av – vi kunne helt sikkert ha gjort mer, men det gjorde vi noe av. Det betyr ikke direkte lønnsforhandlinger, men vi får en retning fra Stortinget, og så går vi etter det.

Det samme tenker jeg når det gjelder selvforsyningsgrad. Det var grunnen til at vi la inn grønt og frukt. Det var grunnen til at vi la inn mer i forhold til korn, nettopp for å kunne være med og regulere det.

Jeg ønsker å takke for en viktig debatt og slå fast for norsk landbruk at hovedavtalen, sånn jeg leser salen, ligger fast, men at Stortinget har en mulighet til å være med og bestemme retningen framover. Stortinget har sagt kortreist mat. Det gjorde at en på lokalmatsiden nådde 11,2 mrd. kr i omsetning i år, nettopp fordi det var et mål, og vi har brukt forhandlingene.

All landbruksvirksomhet starter med fotosyntesen, der karbon tas opp gjennom planter og vekster. Det er nødvendig å forstå for at jordbruket og landbruket skal kutte klimagassutslipp. Men vi må også huske på å bruke nettopp denne effekten til å vise hvor viktig landbruket er som en løsning.

Så kan jeg svare interpellanten at ja, jeg vil bruke de innspillene jeg får, men i en forhandling er det alltid to parter, og det er kjempeviktig at vi har respekt for forhandlingsinstituttet.

Så skal jeg ta med meg det som flertallet i denne salen mener er prioriteringer, inn i norsk landbruk. Det er ingen sektor som opplever endringer mer på kroppen når det gjelder klima, enn norsk landbruk. Derfor opplever jeg også at de mer enn noen gang er interessert i å være med og legge til rette for at vi faktisk skal få et landbruk som er klimatilpasset. Så må vi jobbe med forskning, vi må jobbe med utvikling, vi må bevilge penger, sånn at vi faktisk bruker dette til drenering, men også til å utvikle landbruket framover. Det skal være mitt oppdrag fra denne sal.

Presidenten: Debatten i sak nr. 4 er avsluttet.

Sak nr. 5 [12:48:21]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken og Solfrid Lerbrekk om en bærekraftig læreplan for klima og

grønn omstilling (Innst. 110 S (2019–2020), jf. Dokument 8:170 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Martin Henriksen (A) [12:49:07]: (ordfører for saken): Saken gjelder representantforslaget Dokument 8:170 S for 2018–2019, om en bærekraftig læreplan for klima og grønn omstilling.

Hele komiteen understreker at viktige mål med fagfornyelsen var å redusere omfanget av skolens læreplaner, gi rom for mer dybdelæring og mulighet til å prioritere det viktigste i fagene. Komiteen står samlet om det og viser videre til at bærekraftig utvikling som ett av tre tverrfaglige tema i de nye læreplanene er et signal om at skolen har en sentral rolle i omstillingen til et mer bærekraftig samfunn. En samlet komité mener også det er viktig at elevene får kjennskap til det organiserte arbeidslivet gjennom opplæringen i skolen. Utover det er det en del delte meninger mellom posisjon og opposisjon i saken.

Arbeiderpartiet er enig i at læreplanene blir slankere med færre kompetansemål. Det er positivt. Men to tema er så overordnede og sentrale at de burde vært gitt mer plass i læreplanene – bærekraft og arbeidsliv. Det finnes kanskje en viss symbolikk i at denne saken behandles dagen etter at FN's klimatoppmøte i Madrid endte i skuffelse og utsettelse. Det er alvorlig fordi vi bare har noen år igjen for å få snudd utviklingen. Skal klimaendringene stoppes, krever det en helt ekstraordinær innsats i hele samfunnet – fra industri til skole. Vi skal utvikle ny teknologi, vi skal ha en rettferdig overgang fra fossil til fornybar, vi skal skape nye jobber av å redde klimaet, vi skal legge om samfunnet. Da er det helt avgjørende at unge får kunnskap om klimaet, men også verktøy til å handle. Det må skje i skolen.

Dessverre er det globale perspektivet altfor fraværende i de nye læreplanene, og bærekraftig utvikling som tverrfaglig tema har etter vår mening mistet sin tyngde. Temaet er tatt inn i norsk, men ikke i basisfagene matematikk og engelsk. Det er fag som ikke bare utgjør en stor del av timetallet i skolen, men som også er veldig godt egnet til å ta opp klima og bærekraft. Det er oppmuntrende å se at lærernes største fagforening, Utdanningsforbundet, har tatt klimasaken og vil jobbe aktivt for å bygge kunnskap og sette lærernes rolle helt sen-

tralt i klimaarbeidet. Derfor er konklusjonen etter vår mening at de nye læreplanene er i utakt med hva samfunnet trenger, lærernes initiativ og elevenes engasjement, som vi har sett tydelig i klimastreiker over hele landet det siste året.

Kjernen i den norske samfunnsmodellen ligger i arbeidslivet. Likevel er arbeidsliv som tema ikke tatt inn i noen av kompetansemålene i faget samfunnsfag på noen trinn i grunnskolen. Regjeringa burde lyttet nøye til LO og NHO – partene i arbeidslivet – som har vært krystallklare på at dette burde blitt rettet opp i sånn at elever får kunnskap. Det handler om relevans, og det handler om å bevare og styrke den modellen som har tjent oss så godt i så mange år.

Jeg tar opp forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV.

Presidenten: Representanten Martin Henriksen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Kent Gudmundsen (H) [12:52:28]: Det er bare noen uker siden over 40 nye læreplaner for grunnskolen og videregående skole ble fastsatt. Fagfornyelsen – eller Kunnskapsløftet 2.0, som jeg liker å kalle det – svarer på behovene ute i skolen. Da Kunnskapsløftet kom i 2006, var det på det tidspunktet en viktig og riktig reform. Kunnskapsløftet økte trykket på de grunnleggende ferdighetene, og det ble innført læreplaner som la vekt på hva elevene skulle lære, og ikke hva de skulle gjøre. Dette blir videreført i fagfornyelsen samtidig som man imøtekommer behovene for å få bedre sammenheng i og mellom fagene, men ikke minst er endringen fra i dag at læreplanene gjøres mindre omfangsrike. Fagfornyelsen slanker læreplanene og lager mer overordnede kompetansemål. Det handler om å lage læreplaner som er gode arbeidsdokumenter, samtidig som en gir lærerprofesjonen den tilliten og det rommet man trenger for å skape god undervisning og progresjon – ikke bare i det enkelte fag, men også for den enkelte elev.

Ser man på dagens representantforslag, merknadene og hører på saksordførerens innlegg, er det grunn til å spørre seg hva opposisjonen egentlig legger i ordet «tilt», som man har snakket mye om, og hva man mener med slankere læreplaner. Det er i alle fall ingen tvil om at det er enklere å foreslå flere kompetansemål enn å gjøre kompetansemålene overordnet og ha tillit til lærerprofesjonen. Ja, man legger til og med inn en ny tematikk som ikke engang var berørt i representantforslaget opprinnelig.

De nye læreplanene gir skolen et verdiløft. De legger til rette for at elevene skal lære mer og bedre. Innholdet i skolen fornyes for å ruste elevene for en best mulig framtid. Sammenhengen i læreplanverket blir bedre, og læreplanene blir endret i både form og innhold. Flere

fag blir mer praktiske og utforskende, og det blir mer læring gjennom lek for de yngste ungene våre. Kritisk tenkning og kildekritikk blir også en sentral del av flere fag, og det skal bli mer tid til faglig fordypning. Regjeringen har også lyttet til høringsrundene ved å ta inn flere fag i de tverrfaglige temaene. For eksempel er bærekraftig utvikling lagt inn i norskfaget og demokrati og medborgerskap lagt inn i matematikk.

Arbeidet med fagfornyelsen har vært en god prosess. Den har vært åpen og involverende. Det har kommet inn over 20 000 innspill til de nye læreplanene som har gitt både endringer og gode justeringer til det beste for sluttresultatet. I lys av dette er dagens representantforslag å slå inn åpne dører, nå som bl.a. fokus på bærekraftig utvikling er sterkere vektlagt, men ikke minst ved at man har fått den gode balansen mellom overordnede kompetansemål og en forenkling av læreplanverket og ikke minst en tillit til lærerprofesjonen, sånn at vi kan skape best mulig undervisning for ungene våre.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:55:40]: Fagfornyelsen med nye læreplaner i skolen betyr store endringer av skolen slik vi kjenner den i dag. Skoler, lærere og elever går en ny og spennende tid i møte. Mange er allerede godt i gang med å innarbeide tverrfaglige temaer og nye arbeidsmåter i undervisningen. Samtidig skal vi ikke glemme hvor enormt mye arbeid som gjenstår. De endelige kompetansemålene er fortsatt ferske, og noen av Kunnskapsdepartementets konklusjoner er vi uenig i, derav forslaget vi har til behandling i dag.

Senterpartiet vil overordnet påpeke at fornying av læreplanene skulle være faglig fundert og basert på evaluering av sist læreplanene ble endret. Ludvigsen-utvalget mente læreplanene måtte slankes, og at det måtte legges til rette for mer dybdelæring i skolen, der fire kompetanseområder skulle ligge til grunn for framtidig fornyelse av fagene i skolen.

Langt på vei er dette ivare tatt, men vi reagerer på noen grep Kunnskapsdepartementet gjorde i innspurten. Stortinget ba regjeringen i samarbeid med lærer- og skolelederorganisasjoner vurdere hva sektoren trengte i det lokale arbeidet med læreplaner, og sikre at det er lærernes ansvar og faglige skjønn som skal avgjøre hvilke metoder og virkemidler som tas i bruk i undervisningen for å nå kompetansemål og oppfylle skolens brede samfunnsmandat. Dette må ikke bli slått i hjel av for lite tid til å jobbe med nye læreplaner lokalt. Det må heller ikke bli slått i hjel av andre ambisjoner om tidlig innsats eller oppstramming av opplæringsloven framover. Faglige vurderinger og lærernes praksis må veie tyngst.

Senterpartiet mener det er synd at Kunnskapsdepartementet tok det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling ut av relevante fag. Faggruppen ønsket seg det

annerledes og hadde utarbeidet mål og gjort grundige vurderinger av hvordan dette skulle bli løst. Dette foreslår vi å gjøre om på i dag. I tillegg vil vi påpeke at et velorganisert arbeidsliv er noe læreplanene bør bidra til å hegne om.

Utover dette mener vi det er viktig å gå gjennom kvalitetsvurderingssystemet, dvs. vurderingen som blir gjort i lys av målene som skal bli oppnådd. Regjeringen tar ut karakterer i sidemål uten politisk debatt og vurdering av helheten, noe vi mener er synd. Vi ønsker oss en gjennomgang av vurdering for læring. Lærerne bruker mye tid på vurdering, og dette må henge sammen med læreplanene for øvrig.

Mona Fagerås (SV) [12:58:32]: De nye læreplanene tar Skole-Norge på riktig kurs. Det skal bli mer praktisk og utforskende læring. Det skal bli mer dybdelæring, og endelig ser også Høyre verdien av leken i skolen.

De nye læreplanene hviler tungt på anbefalingene til Ludvigsen-utvalget om framtidens behov i norsk skole og utdanning. Utvalget ble satt ned av Kristin Halvorsen, og utvalgets arbeid viste behovet for endringer i synet på kunnskap og på innholdet i norsk skole. Utvalget gjorde det klart at skolen må jobbe mer tverrfaglig, og konkluderte med det norske lærere har sagt i en årrekke, at elevene må få tid til mer dybdelæring framfor å drille overfladisk kunnskap. Og vi må ha et bredt kunnskaps- og kompetansebegrep i skolen. Alt dette finner vi igjen i de nye læreplanene, og det er bra.

Et av temaene som norske elever skal jobbe mye med i årene som kommer, er bærekraftig utvikling, både tverrfaglig og i det enkelte fag. Klimakrisen vi står overfor, er en formidabel trussel, og vårt eksistensgrunnlag er truet. Skolen spiller en avgjørende rolle i denne krisesituasjonen, som berører oss alle, og det er vår plikt som politikere å respondere på den største trusselen menneskene har stått overfor, slik at lærerne i skolen får mulighet til å gjøre det samme.

Derfor er det sterkt kritikkverdig at regjeringen har utelatt bærekraftig utvikling som tverrfaglig tema i matematikk og engelsk, og at dette temaet heller ikke speiles i forslaget til nye kompetansemål – ikke minst i engelsk, som er spesielt godt egnet til drøfting av vår tids viktigste utfordringer. Engelsk og matematikk utgjør dessuten en stor del av timetallet i skolen og vil derfor stå sentralt i det tverrfaglige arbeidet i skolen.

I 2019 vedtok Utdanningsforbundet at de skal trappe opp arbeidet med klima og bærekraft. For hvem er det som møter barn og ungdom som har vært på klimastreik? Hvem er det som skal utdanne barn, elever og studenter på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og hvem er det som hver eneste dag må forholde seg til ungdommens frustrasjon over foreldregenerasjonens

manglende handlekraft? Skolen har en åpenbar rolle i forbindelse med klimaendringene, derfor må læreplanene speile det de klimastreikende elevene og lærerne selv har innsett, nemlig at klima ikke lenger skal være et separat politikkområde, men at dette må ses i sammenheng.

Guri Melby (V) [13:01:55]: Global oppvarming og klimaendringer som kan få katastrofale følger for mennesker, dyr og planter, skjer. Vår tids største globale utfordring er på dagsordenen, og det er naturlig også å ha den på læreplanen.

Klimautfordringen og tapet av naturmangfold er en trussel mot hele vår eksistens. Derfor er også klima og miljø Venstres viktigste sak – vi må sikre framtidige generasjoner den samme friheten vi selv har, gjennom å ta vare på miljøet. Da må vi tenke grønt i alt vi gjør. Miljøhensyn må være førende overalt. Vi som politikere må gjøre store, strukturelle endringer som fremmer den grønne omstillingen vi skal igjennom, og samtidig må vi gjøre det enklere og billigere å leve miljøvennlig som privatperson, slik at hver enkelt av oss kan bidra. Klima og grønn omstilling er ikke tema som tilhører enkeltfag eller enkeltemner. At bærekraftig utvikling er ett av tre fagovergripende tema i de nye læreplanene, er dermed både viktig og betimelig.

Heldigvis har klimadebatten i Norge nå kommet dit at det er et lite mindretall som ikke tror på klimaendringene, men fremdeles er det et stort behov for kunnskap både om hvor omfattende klimaendringene er, hva konsekvensene av vår aktivitet potensielt kan bli, og ikke minst om hvordan vi kan leve vårt liv på en mer bærekraftig måte. Senest for en uke siden fikk jeg presentert en undersøkelse hos CICERO som viser at selv om det store flertallet anerkjenner at klimaendringene er menneskeskapt, er det fortsatt et mindretall som er villig til å gjøre store endringer i måten de lever livet sitt på – som å spise mindre kjøtt, reise mer miljøvennlig i hverdagen eller fly mindre. Heldigvis er de unge mer innstilt på dette enn den eldre delen av befolkningen – det lover godt for framtiden.

Forslagsstillerne har framhevet tre fag de mener det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling bør inngå i – norsk, engelsk og matematikk. Jeg er helt enig i at det var viktig å få det inn i minst ett av fagene med høyest time-tall som elevene skal ha hele skoleløpet. Det er også et tydelig innspill Venstre ga i prosessen med fagfornyelsen. Derfor ble jeg veldig glad for å se at bærekraftig utvikling ble tatt inn igjen i norskfaget etter å ha vært ute i siste høringsutkast, da de oppdaterte læreplanene ble lansert for en måned siden.

Det var en viktig seier. Så vet vi at elevene også skal møte temaet i samfunnsfag, geografi, naturfag, historie,

kroppssøving, kunst og håndverk, mat og helse og KRLE. Dette vil gjøre skolen gjennomgående grønnere og gi elevene viktig dybdekunnskap om et tema som vil påvirke deres livsstil, samfunn og arbeidsliv framover.

Klimakrisen er ikke skapt av barna våre, men det er de som må løse den. Det er urettferdig, og det minste vi kan gjøre, er å ruste dem så godt som mulig for oppdraget.

Dette året har vist at barn og unge ikke er de som aller mest trenger å bli fortalt at vi må endre måten vi lever og behandler naturen på. Det er det de som forteller oss. Ungdommen har innsett at det er deres framtid og frihet som står på spill. Den enorme mobiliseringen til klimastreikene er et tydelig bevis på det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [13:05:11]: Fagfornyelsen, som nå er klar til å bli tatt i bruk fra neste skoleår, har fått en form og et innhold som gir en tydeligere innretning, mindre detaljstyring og færre kompetansemål. Samtidig utfordrer den enda mer lærerens utøvelse av profesjonalitet og skjønn enn den forrige. Det er bra. Det er faktisk inspirerende å høre hvordan mange lærere jeg snakker med, ser fram til å få lov til å starte med en ny læreplan, som kan gi mer rom for dybdelæring og metodisk frihet. Slik har det ikke alltid vært.

Bærekraftig utvikling er ett av flere tverrfaglige temaer som går igjen som en rød tråd i planen. Temaet skal legge til rette for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og gi hjelp til hvordan de kan håndteres. Det handler om å verne livet på jorda, ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov. En bærekraftig utvikling må bygge på en forståelse av sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold og få fram hvordan menneskehetens levesett og ressursbruk har synlige konsekvenser, lokalt, regionalt og globalt.

Dette er en oppfølging av Stortingets behandling av Meld. St. 28 for 2015–2016 Fag – Fordypning – Forståelse, som la grunnlaget for den nye læreplanen. Det skal ikke herske noen tvil om at sentrale og lokale myndigheter har et overordnet ansvar for å sikre at tematikken skal gis et konkret og engasjerende innhold i skolen.

Den nye læreplanens vektlegging av bærekraftig utvikling gjør dette til et viktig tema også i lærerutdanningen. Det blir da spesielt vesentlig å få fram og synliggjøre tverrfagligheten, med andre ord hvordan tematikken kan vises fram både faglig og metodisk i de mange fagene lærerstudenten har på sin timeplan. Mest av alt handler det om at lærerutdanningen kan gi lærerstudentene de beste forutsetninger for å undervise på en faglig og metodisk god måte.

Jeg er også kjent med lærebøkene styringsfunksjon. Selv om en ikke i samme grad som før forholder seg til kun én lærebok, men har bred tilgang på mange ulike læremidler, må også disse vise faglig styrke og kreativitet gjennom å få fram på hvilke måter temaet bærekraftig utvikling kan presenteres for elevene på en engasjerende måte. For å kunne lykkes med å gi elevene kunnskap om og holdninger til emnet er vi helt avhengige av at også læremidlene kan følge opp de gode intensjonene i læreplanen.

Til slutt vil jeg på vegne av Kristelig Folkeparti gi min tilslutning til viktigheten av at elevene får kunnskap om og kjennskap til det velorganiserte arbeidslivet, der trepartsmodellen er bærebjelken.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:08:25]: Klima- og miljøproblemene er blant vår tids største utfordringer. Derfor har vi prioritert bærekraftig utvikling som ett av tre tverrfaglige temaer i det nye læreplanverket.

Et viktig mål for fagfornyelsen var at læreplanene skulle bli mindre omfangsrike. Elevene skal få bedre mulighet til faglig fordypning, og da må vi prioritere det viktigste innholdet i fagene. Denne prioriteringen er gjort gjennom en åpen og involverende prosess der alle har kunnet komme med innspill underveis. Samtidig er det en krevende avveining mellom målet om å redusere omfang og samtidig prioritere det viktigste innholdet.

I den siste høringen ville mange legge de tverrfaglige temaene inn i flere fag. Derfor valgte jeg å ta temaene inn i de fagene Utdanningsdirektoratet anbefalte etter en faglig vurdering. De tverrfaglige temaene ble lagt inn i læreplanene på en slik måte at de ikke utvider omfanget, men er en sentral del av kompetansen i fagene.

Bærekraftig utvikling ble tatt inn i norskfaget og ligger nå inne i de fleste fag. Utdanningsdirektoratet anbefalte å ikke ta bærekraftig utvikling inn i læreplanene for engelsk og matematikk. Den faglige vurderingen var at demokrati og medborgerskap gir en bredere tilnærming til koblingen mellom statistikk og samfunnsspørsmål enn bærekraftig utvikling. Engelsk er et relativt lite fag, og i høringen var det en tydelig tilbakemelding om at faget er omfangsrikt. Den faglige vurderingen var at bærekraftig utvikling ville medført en utvidelse av faget, og ble derfor ikke anbefalt. I stedet ble folkehelse og livsmestring lagt inn i læreplanen for engelsk, siden det ble vurdert som en sentral del av faget.

Jeg mener at læreplanverket nå legger svært godt til rette for at elevene skal utvikle kompetanse om klima- og miljøproblemer.

Når det gjelder kunnskap om det organiserte arbeidslivet, er det ivarettatt bl.a. i samfunnskunnskap. Der står det at elevene skal utforske og beskrive hvordan organiseringen av samfunnet og arbeidslivet i Norge har

endret seg, og de skal drøfte hvordan den nordiske modellen møter utfordringer som enkeltpersoner og samfunnet står overfor.

De nye læreplanene har fått en svært god mottakelse, og jeg vet at mange skoler er godt i gang med å forbedre seg til å ta læreplanene i bruk høsten 2020. Utdanningsdirektoratet lager nå ressurser og kompetansepakker som skal støtte skolene i dette arbeidet, og jeg ser frem til å følge med på hvordan de nye læreplanene vil fungere i klasserommet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [13:11:24]: Det store bildet er at klimaendringene kommer til å påvirke absolutt alle samfunnsområder, alt vi skal foreta oss i årene framover. Temaet er så alvorlig og krever så omfattende handling at læreplanene som er fastsatt av Kunnskapsdepartementet, etter vår mening ikke møter den store utfordringen. Representanten Gudmundsen fra Høyre snakket om tillit til lærerprofesjonen. Man kunne nesten få inntrykk av at det at opposisjonen her på Stortinget har foreslått at bærekraftig utvikling og arbeidsliv burde fått mer vekt i læreplanene, er en slags mistillit til lærerne i skolen. Vi har alle lest det Utdanningsforbundet har sagt om klima, og vi har lest at læreplangruppen foreslo at bærekraftig utvikling skulle innlemmes i engelsk og matematikk.

Mener også statsråden at dersom man hadde lagt mer vekt på bærekraft i læreplanen, hadde det vært å utvise mistillit til lærerne?

Statsråd Jan Tore Sanner [13:12:26]: Selvsagt ikke, og det er det heller ingen som har sagt eller ment. La meg bare understreke at bærekraftig utvikling, i tillegg til klimautfordringene, omfatter både den økonomiske og sosiale bærekraften. Det er også en viktig del av bærekraftbegrepet.

Bærekraftig utvikling har aldri vært foreslått som en del av matematikkfaget. Når det gjelder engelskfaget, er både vår vurdering og den faglige vurderingen at det allerede er et fag som har svært mange temaer, og at det å innlemme bærekraft ville innebære en utvidelse av faget. Så der har jeg valgt å følge de rådene som vi har fått fra Utdanningsdirektoratet. Vi har sagt ja til at bærekraft skal være en del av norskfaget, men vi har valgt å følge Utdanningsdirektoratet og ikke tatt det inn i engelsk eller matematikk.

Martin Henriksen (A) [13:13:25]: Jeg takker for svaret. Det andre spørsmålet mitt går på partene i arbeidslivet, de som organiserer det arbeidslivet som elevene skal ut i etter utdanningen. Denne regjeringa har ikke alltid lyttet til partene. Man har satt ned en lang rekke

utvalg, bl.a. ekspertutvalg, uten at partene eller lærerne er representert. De har også gitt innspill til læreplanene som de mener ikke har blitt lyttet til. Ett av dem – det ene innspillet vi har valgt å trekke fram i behandlingen av dette representantforslaget – handler om kunnskapen om den norske modellen og det organiserte arbeidslivet. Der har LO og NHO, bl.a., gitt veldig tydelige tilbakemeldinger om at det burde ha blitt oppjustert til å bli f.eks. et konkret kompetansemål.

Spørsmålet til statsråden er: På hvilken måte mener han at de meningene partene har hatt om læreplanene, har blitt ivaretatt i denne prosessen?

Statsråd Jan Tore Sanner [13:14:27]: Vi har hatt et svært godt samarbeid med partene i skolesektoren gjennom hele arbeidet med fagfornyelsen. Jeg har selv ledet et råd der partene har vært godt representert. Tilbakemeldingen fra Utdanningsforbundet, Elevorganisasjonen og de andre partene er at de er svært godt fornøyd med det samarbeidet vi har hatt om fagfornyelsen.

Det har kommet ønsker om at det organiserte arbeidslivet skal være tydeligere med i kompetansemålene, og derfor tok vi det inn. I samfunnskunnskap Vg1 står det at eleven skal kunne

«utforske og beskrive korleis organiseringa av samfunnet og arbeidslivet i Noreg har endra seg, og drøfte korleis den nordiske samfunnsmodellen møter utfordringar enkeltpersonar og samfunnet står overfor».

Så dette er ivaretatt også i kompetansemålene. Jeg antar at de meldingene som representanten viser til, kom før departementet og jeg tok en endelig beslutning.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:15:41]: Det er trivelig å høre statsråden tale nynorsk.

Tverrfaglige temaer er spennende. Lærerne har allerede samarbeidet på tvers av fag og temaer om undervisning over lang tid, og det er bra at læreplanene nå tar inn over seg dette. Statsråden peker på vanskelige avveininger mellom å legge til og trekke fra. Bærekraftig utvikling er altomfattende, og faggruppene foreslo jo nettopp at dette burde være med i flere fag enn det Kunnskapsdepartementet nå ender opp med å gå inn for.

Jeg lurar rett og slett på hvilke innspill Kunnskapsdepartementet har fått, og hvilke faglige vurderinger Utdanningsdirektoratet gjør. Faggruppene har jobbet med dette over lang tid og fått tusenvis av innspill. Hva gjør at departementet og Utdanningsdirektoratet tilrår annerledes enn det faggruppene mener?

Statsråd Jan Tore Sanner [13:16:40]: Som representanten var inne på, har det vært en svært omfattende prosess. Jeg tror dette er en historisk åpen og involverende prosess med de nye læreplanene – med faggrup-

per, med flere spørringer og høringer, og vi har fått over 20 000 innspill totalt sett. Da er det til syvende og sist Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet som må foreta den helhetlige vurderingen, der kanskje ønsket fra én faggruppe kan være noe annet enn helheten i forslaget. Blant annet har Utdanningsdirektoratet brukt mye tid på å lese læreplanene på tvers, sørge for at det er god progresjon i faget, men også god progresjon mellom fagene. Det er særlig viktig. Når målet også er å slanke læreplanene, må den avveiningen foretas, og den faglige vurderingen til Utdanningsdirektoratet er de anbefalingene jeg har fulgt når det gjelder de tverrfaglige temaene – hvilke fag de skal være inne i.

Mona Fagerås (SV) [13:17:52]: Jeg var så heldig å få være på Utdanningsforbundets landsmøte nå i høst. Det var et stort øyeblikk da lederen, Steffen Handal, så tydelig uttrykte at norske lærere skal trappe opp arbeidet med klima og bærekraft. Jeg tror at jeg og ministeren er enig i at skolen har en åpenbar rolle i forbindelse med klimaendringene.

Mener ministeren at læreplanene speiler klimakrisen godt nok? Når han henviser til direktoratet, som ikke mente det var naturlig at bærekraftig utvikling var en del av det tverrfaglige temaet i matte og engelsk, lurar jeg på: Hva tror du bakgrunnen er for at de ikke mente dette? Jeg tenker du kanskje må vite det siden du lener seg på direktoratet i denne saken.

Presidenten: Presidenten vil minne om at all tale skal gå via presidenten.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:18:47]: Når det gjelder matematikk, har bærekraftig utvikling aldri vært foreslått som en del av matematikkfaget fra 1. til 10. klasse. Når det gjelder bærekraft, er det som jeg har vært inne på: Det er en læreplan der tilbakemeldingene i høringene var at dette var en svært omfangsrik læreplan, og at bærekraftig utvikling ville innebære at man utvidet faget ytterligere. Derfor valgte man ikke å ta det inn der.

La meg understreke at bærekraftig utvikling, klimautfordringene og den sosiale og økonomiske bærekraften ikke bare handler om det tverrfaglige temaet. Det handler om alle kompetansemålene som ligger i mange fag, som også kan ses uavhengig. Man må være god i naturfag – et av kompetansemålene der er å drøfte hvordan energiproduksjon og energibruk kan påvirke miljøet lokalt og globalt – det er viktig. Det er viktig å være god i matematikk, det er viktig å kunne både norsk og engelsk for å kunne delta i samfunnsdebatten, og det er ikke minst viktig å ha god kritisk dømmekraft.

Mona Fagerås (SV) [13:19:52]: Jeg mener jo at dette henger sammen, og at det i matematikk også ville vært naturlig å ta opp f.eks. forurensning og statistikk over tid.

Jeg har et annet spørsmål: I tiden framover skal kommuner, skoler og lærere gjøre et stort arbeid i å konkretisere hvordan disse planene skal utformes i praksis. Det vil være avgjørende for om skolene er i stand til å implementere disse målene for læreplanene på en god måte. Da må de ha tid og ressurser til dette. Mener ministeren at lærerne får god nok tid, og stiller ministeren opp med tanke på hvordan de samtidig som de i dag skal undervise etter de gamle planene, skal ha tid til allerede neste høst å få satt i gang de nye læreplanene?

Statsråd Jan Tore Sanner [13:20:45]: Jeg har i flere sammenhenger vært svært tydelig på min forventning til skoleeiere og til skoleledere, at man legger til rette for at lærerne, sammen med skolelederne, får brukt tid til å forberede seg til de nye læreplanene skal tas i bruk. Jeg både forventer at det skjer, og har stor tro på at det skjer. Når jeg sier det, er det fordi jeg opplever at ikke bare lærerne, men også skoleeierne gleder seg til å ta de nye læreplanene i bruk. Mange opplever at de allerede har et eierskap til læreplanene, og det at de allerede har et eierskap til læreplanene, betyr at lærerne kommer til å jobbe mye med læreplanene i forkant. Jeg forventer også at skoleeierne legger til rette for det, og at Utdanningsdirektoratet legger til rette med gode opplæringsressurser og tilrettelegging for de nye læreplanene.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Carl I. Hagen (FrP) [13:22:08]: Det har vært mye snakk om både fag og klima og forskjellige ting som her hører sammen. Jeg har lyst til å si at det er veldig viktig også å ha klart for seg at det er ikke alltid det man hevder er fag, er fag. Veldig ofte er det faktisk rent politiske meninger som blandes sammen med fag.

Jeg er positiv til at man også i skolen lærer om klima. Da er det, synes jeg, viktig at man får frem en del faktiske opplysninger også i den norske skolen, for i den grad noen hevder at vi står overfor en klimakrise, er det mange som hevder at det gjør vi ikke. Det er veldig mange vitenskapsfolk som sier at klimaet har endret seg i årtusener og millioner av år tidligere. Det har vært varmere perioder og kaldere perioder. Vi har hatt istid, og rundt årtusenskiftet, da vi hadde vikingtiden, var det tre grader varmere i Norge og mye varmere enn det er i dag f.eks. på Grønland. Den gang var det, som jeg pleier å si, ikke så mange som kjørte dieselbiler som det er i dag.

At det er forskjellige oppfatninger, synes jeg også hører hjemme i skolen, at man lærer elevene å ha et kritisk syn på det som hevdes, særlig når det gjelder natur-

vitenskapelige forhold der det ikke foreligger noen – la oss si – forsøk som beviser at teoriene er riktige. Det er ingen forsøk og ingenting som beviser denne påstanden om at utslipp av den livgivende gassen CO₂ har noen innvirkning på klimaet.

Det som i hvert fall må være med i norsk skole, er at utslipp av CO₂ fra Norge er 0,1 pst. av utslippene i den totale verden. Når man snakker om klima, er jo det i en global, ikke lokal, sammenheng. Av det som hevdes å være klimagassutslipp, står Norge for 0,1 pst., Kina for 27 pst. og Amerika for vel 15 pst. Da må man lære hvor liten betydning – dvs. ingen betydning – hva vi alene gjør i Norge, har for klimaet. At man må være med på noe sammen med andre, er en helt annen problemstilling, men våre utslipp har altså ingen betydning.

Samtidig bør man også opplyse om at CO₂ i atmosfæren er kun 0,041 pst., og av de 0,041 pst. er den menneskeskapte andelen – der er det litt variasjon – mellom 3 og 5 pst. Dette er faktaopplysninger som alle faktisk er enige om på begge sider av denne diskusjonen, og da håper jeg at disse faktaopplysningene også er med i det som nå er inne i skolens læreplaner.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [13:25:18]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Nærings- og fiskeridepartementet og Endringer i statsbudsjettet 2019 under Kunnskapsdepartementet (Innst. 105 S (2019–2020), jf. Prop. 20 S (2019–2020), kap. 920, 926 og 3926 og Prop. 25 S (2019–2020), unntatt kap. 291, 292, 3291 og 3292)

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 7 [13:25:55]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sandra Borch, Trygve Slagsvold Vedum, Siv Mossleth og Geir Adelsten Iversen om styrket helikopterberedskap i Nord-Norge (Innst. 114 S (2019–2020), jf. Dokument 8:105 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Maria Aasen-Svensrud (A) [13:26:55]: Jeg vil vise til representantforslag 105 S for 2018–2019 fra Senterpartiet om styrket helikopterberedskap i nord og vedlagte brev fra samfunnssikkerhetsministeren av 9. oktober 2019.

Forslagsstillerne peker på at flyttingen av Bell-helikoptrene fra Bardufoss til Rygge har skapt usikkerhet rundt beredskapen i Nord-Norge. Forslagsstillerne viser videre til at Hovedredningssentralen, Fylkesmannen, politimestre og Politidirektoratet også har uttrykt sterk og utvetydig skepsis til at Forsvarets transporthelikoptre skal bli flyttet ut av landsdelen. Forslagsstillerne ber regjeringen legge fram en sak om beredskapssituasjonen i Nord-Norge og i den forbindelse vurdere spørsmålet om en ny base for redningshelikoptre i Troms. Videre foreslår forslagsstillerne at regjeringen utsetter flyttingen av Bell-helikoptrene fra Bardufoss til Rygge inntil nye redningshelikoptre er på plass.

Regjeringspartiene viser til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2020, der det foreslås å opprette en ny redningshelikopterbase i Tromsø og etablere HF-dekning i de nordlige områdene, opp til Nordpolen. Jeg viser for øvrig til statsrådens svarbrev og komiteens innstilling.

For Arbeiderpartiet er kjernen og problemstillingen i dette representantforslaget noe vi har kjempet for lenge. Slik det kommer fram i innstillingen, vises det til at det i langtidsplanproposisjonen ble forutsatt fra regjeringen at ingen Bell-helikoptre skulle flyttes fra Bardufoss før tilstrekkelig helikopterkapasitet var etablert i Nord-Norge ved innfasing av NH90 og AW101. Vi minner også om at stortingsflertallet i Innst. 62 S for 2016–2017, jf. Prop. 151 S for 2015–2016, sluttet seg til prinsippet om at alternativ helikopterberedskapskapasitet må være på plass før flyttingen kan gjennomføres. Stortingsflertallet presiserte også at det ikke var snakk om helikopterkapasitet etablert i Nord-Norge, men på Bardufoss. Jeg siterer:

«I tråd med opplegget i proposisjonen slår flertallet fast at dagens fordeling med ni helikoptre på Bardufoss og ni helikoptre på Rygge fortsetter inntil alternativ helikopterkapasitet er etablert på Bardufoss, anslagsvis innen 2019–2020.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, understreket at tidspunktet for flytting av Bell 412-helikoptre til Rygge først kan fastsettes endelig når alternativ helikopterkapasitet er på plass.

Arbeiderpartiet mener at Hæren skal ha egne helikoptre på Bardufoss, inkludert at skvadronen skal forbli på Bardufoss. Vi vil også i lys av de siste ukers hendelser understreke at de store problemene i luftambulansetjen-

nesten viser hvor viktig det er å ha beredskapshelikoptre tilgjengelig.

Jeg vil også bemerke at Helse Nord igjen har bedt Forsvaret om å låne et helikopter. Luftambulansetjenesten HF og Helse Nord RHF har bedt Helsedirektoratet anmode Forsvaret om å stasjonere et av Forsvarets Bell-helikoptre med 24 timers beredskap i Kirkenes. Oppdraget er så langt tidfestet fram til jul for å styrke luftambulansetilbudet i Finnmark. Bakgrunnen for ønsket om bistand er at man nå går inn i et krevende vinterhalvår, og man viser til at beredskapen må styrkes. Det er grunn til å minne om at Luftambulansetjenesten HF i oktober var forespeilet en vesentlig bedre beredskap med tjenestens nye ambulansefly, men at operatøren, Babcock, bare klarte å levere 90,65 pst.

Frida Melvær (H) [13:31:25]: God beredskap er nøkkelen til å lykkest når krevjande hendingar oppstår. I mange situasjonar har vi sett at samvirkemodellen, som ligg til grunn for beredskapen i Noreg, fungerer godt. Alle tilgjengelege ressursar vert sette i beredskapsmodus, og evna til å mobilisere raskt er stor. Mange ulike aktørar er ein del av denne samvirkemodellen og stiller kapasitet tilgjengeleg når behovet oppstår.

Eg kan ha forståing for at endringar i kjende beredskapsstrukturar i nokre tilfelle kan opplevast som utrygt. Då er det ein del av vår oppgåve som politikarar å gje folk tryggleik for at liv og helse vert varetekne. Det må ikkje herske tvil om at beredskapen, inkludert helikopterberedskapen i Nord-Noreg, vert teken på stort alvor blant regjeringspartia. For å styrkje redningsberedskapen i Nord-Noreg vil det verte oppretta ein ny redningshelikopterbase i Tromsø, basert på sivil innleige. Dette kjem i tillegg til Banak og Bodø. Det er lagt til grunn at basen i tillegg skal leggje til rette for å dekkje politiets behov. Det inkluderer dagens beredskap med responstid på 1 time.

Den nye redningshelikopterbasen er planlagt sett i drift i 2022. For å sikre at helikopterberedskapen for politiet i Nord-Noreg vert vareteken i mellomtida, er det vedteke å setje i verk ei mellombels ordning gjennom å leige inn sivil helikopterkapasitet.

Kontrakten mellom Airlift og Politidirektoratet er signert, og løyvingane til politiet vert auka med totalt 61 mill. kr i statsbudsjettet for 2020 til dette føremålet. Med innfasinga av nye redningshelikopter på basane i Bodø og Banak i tillegg til kystvakthelikoptera vil den sjuande basen i Tromsø gje ei vesentleg styrking av helikopterkapasiteten i nord. Dei nye redningshelikoptera vil ha betre rekkjevidde, større fart, dei kan løfte tyngre, er langt betre teknisk utstyrte og har betre evne til å operere i dårleg ver enn dagens Sea King-maskin. Den nor-

ske redningstenesta vil få eit vesentleg løft både over hav og på land.

Med dei løysingane som er skisserte i statsrådens svarbrev, meiner vi at helikopterberedskapen i nord vert godt vareteken. I ekstraordinære situasjonar har vi god tradisjon for å auke beredskapen og setje alle naudsynte ressursar i modus for å forsterke lokal kapasitet. Dette såg vi òg sist veke med situasjonen med ambulansefly som vart sette på bakken på grunn av tekniske problem. Det var ein alvorleg situasjon at fem av elleve ambulansefly vart sette på bakken. Det gav store utfordringar sist veke. Eg har stor forståing for at folk reagerer og vert urolege i sånne situasjonar. Det var ingen normaltilstand, og det medførte utfordringar både for pasientar og for helsepersonell. Likevel såg vi òg då at både operatøren og offentlege og private aktørar greidde å mobilisere raskt og få på plass naudsynte alternative ressursar. Situasjonen var på ingen måte optimal, og vi skal ikkje ta lett på den situasjonen som var sist veke, men han vart forsøkt vareteken etter beste evne av alle involverte aktørar.

Emilie Enger Mehl (Sp) [13:35:23]: Regjeringen har skapt stor usikkerhet rundt beredskapen i Nord-Norge, som er vår desidert mest langstrakte landsdel. Det bor folk både i de største byene, innerst i fjordene og ytterst på nesene. Det er stor aktivitet innen fiskeri og sjøtransport langs kysten av Nord-Norge. Folk valfarter til landsdelen på grunn av storslått natur, mange for å drive med sport i fjellheimen eller for å ferdes på sjøen, som også genererer et enormt behov for trygg beredskap. Folk i Nordland, Troms og Finnmark fortjener å føle seg trygge – på lik linje med alle andre nordmenn.

Flyttingen av seks Bell-helikoptre fra Bardufoss til Rygge har etterlatt et hull i beredskapen i Nord-Norge. Både Hovedredningssentralen, Fylkesmannen, politimestre og Politidirektoratet har uttrykt sterk og utvetydig skepsis til at Forsvarets transporthelikoptre skal flyttes ut av regionen.

Derfor har Senterpartiet fremmet forslag om å styrke helikopterberedskapen i Nord-Norge. Forslaget dreier seg både om å etablere ny redningshelikopterbase i Troms, om at denne skal ligge på Bardufoss, og om å utsette flyttingen av Bell-helikoptrene på Bardufoss inntil nye redningshelikoptre er på plass.

Per nå har regjeringen sagt at Forsvaret skal ha stående ett helikopter på Bardufoss fra 1. januar 2020 til 1. juli 2020. Da er det fortsatt lenge til 2022. Dette er helikoptre som har hatt stor betydning for beredskapen i regionen. Flyttingen vil etterlate et stort tomrom. Det er en stor svekkelse å gå fra seks helikoptre til ett. Hva som skjer etter 1. juli 2020, er heller ikke avklart.

De eneste redningshelikopterbasene i Nord-Norge ligger i Bodø og på Banak i Porsanger. Avstanden mel-

lom dem er 100 mil. Når det skjer en alvorlig ulykke, er tid en avgjørende faktor. Derfor trengs det også en ny redningshelikopterbase sentralt i Troms.

I mars fikk cruiseskipet «Viking Sky» motorhavari i Hustadvika utenfor kysten av Møre og Romsdal. Det skal vi også diskutere nærmere etterpå. Mange spurte seg da hva som ville skjedd hvis det havariet hadde skjedd utenfor kysten av Nord-Norge. Enigheten er stor om at det ville fått fatale og langt større konsekvenser fordi beredskapen er dårligere i Nord-Norge og avstandene er større.

Senterpartiet mener en ny redningshelikopterbase må plasseres på Bardufoss. Det er mest logisk og forsvarlig geografisk, og det vil i størst grad dekke inn hullet mellom de eksisterende basene på Banak og i Bodø.

Bardufoss vil bidra til å spre helikopterressursene i Troms og nordre Nordland. Det er en sentral lokalisering for sjø- og innlandsoppdrag. Det er i dag luftambulanskapasitet i Tromsø og på Evenes. Nå er det også vedtatt at nytt politihelikopter skal til Tromsø. Bardufoss vil da bli en gunstig lokalisering for ambulans oppdrag mellom de basene.

Forsvaret har også stor aktivitet i regionen. Bardufoss er faktisk Norges eldste operative flystasjon, hvor det har vært stasjonert helikoptre i en årrekke. Basen der har allerede fasiliteter og vedlikeholdskontraktør som kan brukes inn i en ny redningshelikopterbase, og en redningsbase vil kunne dra nytte av og styrke det helikopterfaglige miljøet som allerede eksisterer.

I går var samfunnssikkerhetsministeren ute i media og uttrykte bekymring for diskusjonen om lokalisering av ny redningshelikopterbase. Hun mener «alle» faglige råd anbefaler Tromsø, og er bekymret for det hun kaller en lokaliseringssomkamp rundt ny helikopterbase.

Jeg er bekymret over at samfunnssikkerhetsministeren uttaler seg så bastant når utredningsgrunnlaget er så dårlig. Senterpartiet mener at denne saken er altfor dårlig utredet til å kunne slå fast at Tromsø er udelt positivt, slik statsråden gjør. I Tromsø er det f.eks. ikke plass til en hangar, og det å finne plass til en ny base vil by på store utfordringer – og ikke minst kostnader.

Departementet viser også til at en base i Tromsø vil ha nærhet til sykehus. Men det er nettopp unna sykehus at ulykken ofte skjer. Det er avstanden fra hendelsen til sykehuset som er avgjørende, ikke hvor nært sykehuset helikoptret står. Derfor kan en base plassert et annet sted enn ved sykehuset gjøre at transporttiden til sykehuset faktisk blir kortere. En base på Bardufoss vil ha tre sykehus å transportere pasienter til, i både Harstad, Narvik og Tromsø.

Hensikten med en sjuende redningshelikopterbase er å dekke inn gapet mellom Bodø og Banak. Ved å lokalisere en ny base i Tromsø vil det skje en overlapping av

helikopterdekning i nord, men det vil være et tomrom med dårligere dekning i sør. Ved å legge den nye basen på Bardufoss vil dekningen bli betydelig bedre for hele regionen. En ny base vil også disponere en redningsbil, noe som vil styrke den samlede beredskapen i Troms.

På Bardufoss kan man få en operativ base fra dag én med små investeringer og et allerede etablert helikoptermiljø. Det vil gi den beste beredskapen for innbyggerne i Nord-Norge.

Presidenten: Ifølge den annonserte dagsordenen tar Stortinget nå pause for Stortingets julelunsj. Møtet settes igjen kl. 15.30.

Stortinget tok pause i forhandlingene kl. 13.40.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 15.30.

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Presidenten: Vi fortsetter debatten i sak nr. 7.

Himanshu Gulati (FrP) [15:30:52]: En god helikopterberedskap over hele landet er viktig, spesielt i et langstrakt land som Norge, for å sikre en tilfredsstillende beredskap for både redningsmannskap, politi og andre viktige funksjoner dersom det oppstår krevende hendelser, enten disse hendelsene skyldes vær eller annet som måtte inntreffe. Ikke minst gjelder det i de nordlige delene av landet med de spesielle geografiske og topografiske forhold som gjør seg gjeldende der.

Jeg er derfor glad for at regjeringen i statsbudsjettet for neste år har foreslått å opprette en ny redningshelikopterbase i Troms og etablere HF-dekning i de nordlige havområder opp til Nordpolen. Dette innebærer en solid styrking av både beredskapen og helikopterberedskapen i nord.

Jeg er også glad for at man vil ha Bell-helikopterkapasitet disponert i Bardufoss. Vi får en betydelig styrket helikopterkapasitet i nord som følge av både dette og innfasingen av nye redningshelikoptre på basene i Bodø og på Banak, kystvakthelikoptrene og ikke minst den syvende basen i Tromsø.

Jeg registrerer også med glede at det i Tromsø tilrettelegges for å dekke det spesielle behovet politiet har, som inkluderer dagens beredskap på én time.

Jeg vil derfor takke statsråden og regjeringen for å ta den viktige problemstillingen rundt helikopterberedskap i nord, som også forslagsstillerne til dette forslaget er opptatt av, på alvor. Jeg føler at det man er kommet med av nyheter og satsinger i statsbudsjettet, ivaretar de hensyn og bekymringer som er tatt opp i dette forslaget.

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [15:32:54]:

Regjeringen er svært opptatt av beredskapssituasjonen i Nord-Norge, og vi tar den på høyeste alvor. Det norske redningsansvarsområdet er svært stort, og det strekker seg langt til havs og helt opp til Nordpolen. Det er et krevende, stort ansvarsområde. Ikke minst gjelder det i Troms, hvor klimatiske forhold, lange avstander og lange mørkeperioder gir særlige utfordringer.

Med økt aktivitet knyttet til cruisetrafikk, fiskeri, småbåter og fjellturisme er det viktig at vi har beredskapskapasitet i hele vårt langstrakte land. Økt aktivitet forutsetter økt redningsberedskap.

Innbyggerne i nord har hatt lavere dekning av redningshelikoptre enn innbyggerne i resten av landet. Jeg er derfor svært stolt over og takknemlig for at regjeringen tar sikte på å etablere en ny redningshelikopterbase i Tromsø. Dette vil bidra til en betydelig styrking av beredskapen i Nord-Norge. Det vil også bli igangsatt en anbudskonkurranse, og det tas sikte på at den nye basen settes i drift med sivil operatør i løpet av 2022.

Jeg vil minne om at det er seks redningshelikopterbasen på fastlandet i Norge. Dette er en basestruktur som ble lagt fram i 2011, i forbindelse med Prop. 146 S for 2010–2011, da representantforslagsstillerens parti Senterpartiet satt i en regjering som hadde flertall på Stortinget.

I Nord-Norge er redningshelikopterbasene lokalisert i Bodø og på Banak. I forbindelse med behandlingen av den omtalte proposisjonen ble det i Innst. 82 S for 2011–2012 lagt inn en merknad fra Fremskrittspartiet i opposisjon om at det var behov for vurderinger av en syvende base i Troms. Det er denne vi nå leverer på.

De nye redningshelikoptrene har langt bedre rekkevidde, større hastighet og bedre evne til å operere i dårlig vær enn dagens Sea King-maskin. Det betyr større trygghet for folk på sjøen, langs kysten og i avsidesliggende områder over hele landet, ikke minst i Nord-Norge. Med innfasingen av disse på basene i Bodø og på Banak, i tillegg til kystvakthelikoptrene, vil den syvende redningshelikopterbasen i Tromsø gi en betydelig styrket helikopterkapasitet i vår nordlige landsdel.

Forsvarets Bell 412-helikoptre står i dag på Bardufoss med én times beredskap for politiet. Regjeringen anbefalte i Prop. 151 S for 2015–2016 å samle Bell 412-helikoptrene på Rygge som særskilt helikopterkapasitet for spesialstyrkene. For å ivareta helikopterkapasiteten for politiet i Nord-Norge inngikk Politidirektoratet den 29. november i år en leieavtale på sivile helikoptre, og avtalen trer i kraft fra 1. mai 2020.

Avtalen sikrer politiet tilgang på helikoptre som står på én times beredskap gjennom hele året. Helikoptrene vil operere fra Tromsø lufthavn og vil støtte Troms, Nordland og Finnmark politidistrikt.

Det skal etableres en midlertidig løsning for politiet i Nord-Norge fra 1. januar 2020, med et helikopter lokalisert til Hammerfest, i tillegg til at Forsvaret viderefører sin beredskap på Bardufoss med ett helikopter fra 1. januar og fram til 1. juli.

Det er foreslått at den sivile redningshelikopterbasen i Tromsø også tilrettelegges for å dekke det spesielle behovet til politiet, og at dette inkluderer dagens beredskap på én time.

For øvrig vil jeg vise til at det også er et velfungerende samarbeid med Luftambulansetjenesten, Kystverket og andre sivile redningshelikopterressurser fra petroleumsbransjen i nord. Deres helikopterressurser yter en betydelig innsats innenfor rednings- og beredskapsområdet, slik samvirkemodellen legger til grunn.

Regjeringen vurderer beredskapssituasjonen i nord fortløpende. Arbeidet med sikkerhet og beredskap er et kontinuerlig arbeid som vi har betydelig oppmerksomhet på. Dette representantforslaget er allerede ivarettatt av regjeringens politikk og orientert om i budsjettproposisjonen, nesten tvert imot Arbeiderpartiet og Senterpartiet, som aldri i noen av sine alternative budsjetter har foreslått en syvende base. Jeg sier: Velkommen etter.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [15:37:50]: La meg først si til statsråden at det er veldig positivt at regjeringa går inn for en ny redningshelikopterbase i Troms. Det trengs. Det vi har sett den siste tida med en krise i luftambulansetjenesten, er at det er ekstremt viktig at den totale beredskapen er på plass, at man kan sette inn andre kapasiteter. Helse Nord har tross alt satt krisestab for første gang siden askeskyen i denne situasjonen. Samtidig vet vi at 330-skvadronen er i en fase med krevende innføring av NH90, og det vi også ser, er at Forsvarets Bell-helikoptre har blitt satt inn for å avlaste og trygge befolkningen i nord, f.eks. i Finnmark. Det er de samme helikoptrene som regjeringa vil flytte sørover, til tross for at Stortinget har sagt at dagens fordeling med ni helikoptre på Bardufoss og ni på Rygge skal fortsette inntil alternativ helikopterkapasitet er på plass på Bardufoss. Mitt spørsmål er, i den situasjonen vi står i nå: Hvilken alternativ helikopterkapasitet er det regjeringa mener er på plass som kan forsvare det kuttet?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [15:38:54]: Tusen takk for spørsmålet fra representanten. Det er helt riktig, jeg har jobbet fra 22. januar i år som samfunnssikkerhetsminister for å få til en syvende redningsbase. Det vi så fra MS «Viking Sky»-hendelsen, var at vi hentet inn ressurser både privat og offentlig for å bistå i den situasjonen. Det vil vi også gjøre i en lignende situasjon. Bell har bistått, men med relativt få opp-

drag i forhold til luftambulanse og søk og redning – i 2018 var dette tolv oppdrag. Men vi vil påpeke at alle offentlige organer som har ressurser egnet for redningsformål, også plikter å bidra inn i redningstjenesten når dette er nødvendig.

Martin Henriksen (A) [15:39:42]: Det er fristende å følge opp med å spørre: Hvilken alternativ helikopterkapasitet som regjeringa lovte, er det som faktisk er på plass i nord nå, når man samtidig kutter ned på helikoptrene? Men jeg har lyst til spørre om en annen ting. Det regjeringa har sagt, er at den nye redningshelikopterbasen skal basere seg på sivil innleie. Spørsmålet da er rett og slett om det betyr at en ny redningshelikopterbase i Troms vil skille seg fra andre baser. Det er rimelig å anta at sivilt innleide helikoptre ikke kan utføre den bredden i oppdrag som helikoptrene kan gjøre under paraplyen til Luftforsvaret, og det selv om regjeringa skriver at det kan være aktuelt «på sikt» at Luftforsvaret skal drive basen som regjeringa ønsker lokalisert til Tromsø. Spørsmålet er om regjeringa mener at en ny base i Troms basert på sivil innleie vil skille seg fra andre baser, eller vil den kunne ha samme typen beredskap som de andre redningshelikopterbasene i Norge, som altså er drevet av Luftforsvaret og 330-skvadronen?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [15:40:46]: Veldig godt, jeg skal oppklare, og dette er viktig. Jeg har jobbet hele tiden som samfunnssikkerhetsminister for å få en syvende redningsbase på plass, til tross for at ingen av partiene bak disse representantforslagene har anbefalt dette eller foreslått dette i egne alternative budsjetter. Grunnen til at vi går for er en sivil redningshelikopterbase først, er at det er raskere å få på plass enn en militær – som Florøbasen. Vi vil på sikt vurdere og se på mulighetene for også å sette inn de nye redningshelikoptrene – verdens beste – også i Tromsø.

Emilie Enger Mehl (Sp) [15:41:38]: Regjeringen la fram nyheten om lokalisering av en ny redningshelikopterbase i Tromsø i forslaget til statsbudsjett for 2020 uten at man sa noe mer om hva som var grunnlaget for å velge Tromsø framfor Bardufoss. Justiskomiteens flertall står i dag bak innstillingen hvor vi ber regjeringen om å legge fram en sak om beredskapssituasjonen i Nord-Norge og i den forbindelse vurdere spørsmålet om ny base for redningshelikoptrene i Troms, deriblant lokalisering. Det er mange grunner til at Bardufoss er bedre egnet, og at det er svakheter ved Tromsø som lokalisering.

I lys av statsrådets uttalelser i avisen Framtid i Nord om at hun er veldig bekymret for en lokaliseringsdebatt om ny redningshelikopterbase, lurar jeg på: Hvis samfunnssikkerhetsministeren er så sikker på at alle faglige

råd peker på Tromsø – som hun sa – hvorfor er hun da så bekymret for å gjøre en grundigere utredning av det spørsmålet?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [15:42:35]: Tusen takk for et godt spørsmål.

Vi er opptatt av samfunnssikkerheten i Norge. En basestruktur på Bardufoss ser vi på som et sysselsettings-tiltak. Det er ikke det vi jobber med. Vi jobber med å redde liv. De tilbakemeldingene vi har fått fra samtlige aktører som ønsker å etablere seg, peker på Tromsø. 330-skvadronen peker på Tromsø, og ikke minst peker også Hovedredningssentralen på Tromsø. Vi har behov for å komme de nødstedte raskt til hjelp, og den største aktiviteten for øvrige er i Tromsø. Luftambulansen melder tilbake at 75 pst. av deres redningsoppdrag er i Tromsø. Vi ønsker å komme raskt tilbake til basen og ikke minst ha tilgang på gripbare ressurser fordi vi ønsker å redde liv.

Emilie Enger Mehl (Sp) [15:43:29]: Jeg synes det er ganske oppsiktsvekkende at statsråden sier rett ut at hun mener at Bardufoss er et rent sysselsettingstiltak. Tvert imot er det mange grunner til å legge en base på Bardufoss. Der er det et helikopterfaglig miljø. Det er en lokalisering som ville gjøre veien til sykehus kortest mulig for mange redningsaksjoner. Det er også en lokalisering som Nord-Norge ønsker selv, f.eks. vedtok fylkestinget i Troms i juni at redningshelikopterbasen må etableres på Bardufoss. Da lurte jeg på: Hvorfor mener statsråden at hun vet bedre enn Fylkestinget i Troms, og har valgt å overkjøre den henstillingen om å etablere basen på Bardufoss? Og mener hun at fylkestinget i Troms og også Midt-Troms regionråd, som har ment det samme, ikke er i stand til å ivareta innbyggernes sikkerhet når de anbefaler Bardufoss?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [15:44:24]: Hva Fylkestinget har ment, er ikke det jeg legger vekt på. Jeg legger vekt på de redningsfaglige rådene, hvor alle peker på Tromsø. Den største aktiviteten av søk og redning er i Tromsø-området. Vi har mange flere kapasiteter for redning på land. Vi har få kapasiteter for redning til sjøs, vi har også få redningsskøyter i dette området. Det er altså slik at redningsfaglige råd har ligget til grunn. Jeg kan ikke se noen andre alternative muligheter for representantens spørsmål enn sysselsettingstiltak. Jeg har stor forståelse for at Bardufoss og miljøet på Bardufoss ønsker økt aktivitet, men mitt hovedengasjement i denne saken er å redde liv, og vi redder flest liv og kommer raskest til unnsetning fra Tromsø.

Emilie Enger Mehl (Sp) [15:45:17]: Det er bred enighet i denne salen om at det er ekstremt viktig å redde flest mulig liv, og jeg synes det er en ganske drøy på-

stand fra statsråden at alle som mener at Bardufoss er best lokalisering, ikke tar hensyn til det. Dette handler ikke om sysselsetting. Det handler om hva som vil gi en best mulig redningstjeneste i Troms.

En lokalisering på Bardufoss framfor Tromsø ville gitt en ordentlig dekning av landsdelen. Hvis man lokaliserer basen i Tromsø, er det et ganske stort hull som ikke har redningshelikopterdekning, sør i Troms. Det er også gode helikopterfaglige grunner til å ha basen på Bardufoss.

Jeg stusser over statsrådens vekt på at redningsaksjonene skjer i Tromsø. Det gjør de da vitteleg ikke. Behovet for redningstjeneste er jo nettopp i hele Troms fylke – i fjellet, på sjøen, rundt i Troms fylke – og det er viktig at helikoptrene er i nærheten av der folk trenger å bli reddet. Er ikke statsråden enig i det?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [15:46:22]: Jeg er helt enig i at redningshelikoptertjenesten må være der folk trenger å bli reddet. De fleste ulykkene skjer i og rundt Tromsø eller på havet vest for Tromsø og nordvest for Tromsø. En alvorlig ulykke ender også med at man må komme på sykehus, og Tromsø har spesialisttjenester som man faktisk trenger. De har traumeteam, nevrokirurgi og torakskirurgi. Ikke minst når det gjelder frostskafer og nedkjøling, trenger man å komme til det beste sykehuset, og i denne forbindelse er det Tromsø.

Jeg gjentar igjen: Mitt hovedpoeng her er å redde flest mulig liv. De fleste liv kan reddes bedre fra Tromsø enn fra Bardufoss, ene og alene av tidshensyn. Man kommer de nødstedte raskere til hjelp. Ikke minst gjelder det kapasiteten for å fly tilbake til basen. Hvis man skal ha den på Bardufoss, vil også det ta tid, og man vil komme senere til en eventuell neste redningsaksjon.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Martin Henriksen (A) [15:47:40]: Vi kan ikke ha et a- og et b-lag når det gjelder sikkerhet og beredskap i Norge. Derfor er det helt avgjørende å få på plass en ny redningshelikopterbase i det sorte hullet som er mellom Banak og Bodø i dag, der befolkningen ikke har den samme sikkerheten og tryggheten for at de får den beredskapen de trenger.

Det er positivt at regjeringa har gått inn for en ny base i Troms, men jeg må si at jeg reagerer veldig på og vil ta avstand fra den arrogante holdningen jeg mener vi hører fra samfunnssikkerhets- og beredskapsministeren i dag – for det første ved at hun karakteriserer dem som ønsker å legge redningshelikopterbasen til Bardufoss, som å være opptatt av sysselsettingstiltak.

Det kan man si mye om, men det er altså slik at det går helt fint an å argumentere for Tromsø som base, som også er et veldig godt alternativ, uten å snakke ned helikoptermiljøene eller de miljøene man har på Bardufoss.

Det er også ganske arrogant nærmest å avfeie de høringsinnspillene som er kommet fra fylkeskommunene i nord, fra Troms fylkeskommune, som faktisk er høringsinstanser. Vi må kunne forvente at en minister i en regjering lytter til det og ikke avfeier det, sånn som vi hørte fra Stortingets talerstol i dag.

Beredskapen i Troms mellom Banak og Bodø har delvis vært dekt opp ved at man bruker Hærens helikopter til sivile oppdrag. Det har vært en viktig støtte. Og nå, når det har vært krise i luftambulansetjenesten, er det altså Forsvarets Bell-helikoptre som bl.a. har gitt støtte i Finnmark. Det har vært viktig, men i en tid hvor det er usikkerhet rundt luftambulansetjenesten og regjeringen flytter hærhelikoptrene fra landsdelen, er det helt nødvendig å få på plass en ny base for redningshelikoptertjenesten. Som jeg sa, er både Bardufoss og Tromsø gode alternativer, men det finnes også gode grunner til å ha en redningshelikopterbase i Bardufoss. Det er sentralt i Troms, det er mellom byene Tromsø, Harstad og Narvik – med sine sykehus. Man har allerede Bardufoss flystasjon, drevet av Luftforsvaret, og kan utnytte synergiene med Forsvaret. Man har et helikopterfaglig miljø, infrastrukturen på plass og industri og vedlikeholdsorganisasjonen på plass.

Dersom det er sånn at Luftforsvaret på sikt skal drive den nye redningshelikopterbasen, er det mer effektivt å ha én base for Luftforsvaret i Troms enn å bruke ressurser på å ha to. Det er jo i motsatt retning av det som har vært de fagmilitære rådene de siste årene, om å konsentrere mer aktivitet. Det er fullt mulig å koordinere innsatsen, f.eks. mot RITS eller alpine redningsgrupper, også fra Bardufoss. Det er ikke distriktpolitikk at man ønsker å legge denne typen virksomhet utenfor byene, det er ikke det i denne saken. Det er totalt sett – fordi Arbeiderpartiet mener at det er det beste alternativet.

Cecilie Myrseth (A) [15:50:52]: Først vil jeg si at jeg selvfølgelig er enig i veldig mye av det min kollega representanten Henriksen nettopp sa. Men jeg må si at jeg var usikker på om jeg hørte riktig da ministeren svarte på spørsmålene. Jeg lurte på om ministeren kanskje hadde tatt vel mye Møllers tran, men det stemte ikke. Ministeren mente alt det hun sa til å begynne med, og jeg må innrømme at jeg skulle ønske litt mer ydmykhet også preget det som ministeren nå kom med. Det er kanskje noe av det mest arrogante jeg har hørt med tanke på hvordan man omtaler de innspillene som er kommet fra Troms, – fra Midt-Troms, fra et fylkesting – noen gang.

Det er heller ikke sånn at det skal bygges et nytt sykehus, for det er nesten sånn man snakker når man forteller om alle funksjonene som finnes på UNN. Vi har fantastiske funksjoner på UNN, og de nyter en hel landsdel godt av. Vi må altså ikke bygge opp nye funksjoner for at man skal få på plass en redningshelikopterbase i Troms. Dette er på høy tid, og det er derfor jeg sier at man burde være litt mer ydmyk i denne saken. Det har vært jobbet over lang tid med denne saken. Det startet ikke da vi fikk en statsråd på plass. Mange lokale og regionale politikere og mange fagmiljø har jobbet i årevis for å få dette på plass, fordi man har sett at det trengs. Aktivitetene har økt, og behovet har blitt enda større.

I en tid hvor folk langs kysten i Nord-Norge frykter for livet – for det er situasjonen – på grunn av at vi har krise i beredskapen i nord, står man her og forteller om eventyrlig beredskap, at nå skal man være fornøyd fordi man nå får bra beredskap i nord. Det skulle da jaggu bare mangle at man ikke kunne forvente samme type beredskap i Nord-Norge som i resten av landet! Det er ikke sånn at folk fra nord blør saktere enn folk i sør. Jeg blir rett og slett ganske oppgitt over det som nå kommer.

Det er enda en dimensjon som det blir vist til: Bell-helikoptrene. De er avgjørende i mange runder når man ser at vi har krise i luftambulanse. Nå er det sånn at flyttingen av dem allerede har startet. Det var ikke det Stortinget ba om, men det har altså startet.

Jeg vil avslutte med å gi en stor takk til de mange politiske miljøene som har gjort en veldig solid, stor jobb over mange år. Og det er altså sånn at de som mener at man skal ha base på Bardufoss, er like opptatt av å redde liv som statsråden. Det kan da ikke være noen tvil om det. De miljøene som er på Bardufoss, i Midt-Troms, fylkestinget i Troms, er også opptatt av å redde liv.

Sandra Borch (Sp) [15:54:04]: Etter at denne regjeringen har valgt å rane Nord-Norge for Forsvarets Bell-helikoptre, har vi sett hvor viktig også disse helikoptrene har vært for beredskapen til folk i nord. Det er synd at det er Bell-helikoptrenes flytting som først fikk øynene til regjeringen opp for en ny redningshelikopterbase til Nord-Norge.

Sikkerheten og beredskapen for folk i nord er viktig. Det er langt mellom de nåværende basene for redningshelikopter i Nord-Norge – den ene ligger i Bodø og den andre på Banak. Så må jeg si at jeg ble veldig overrasket og skuffet over svaret til statsråden, som påstår at vi som har landet på Bardufoss, gjør det på grunn av et sysselsettingsbehov. Statsråden velger å overkjøre fylkestinget i Troms, og også overkjøre fylkestinget i Troms og Finnmarks nylige vedtak om Bardufoss.

Nå har regjeringen landet på Tromsø, og la meg først bare uttrykke at det er bra at man nå legger en ny base til

Nord-Norge. Men man må kunne stille spørsmål om hvorfor regjeringen har landet på Tromsø. På Bardufoss er det allerede en flystasjon drevet av Luftforsvaret. Det er et godt helikopterfaglig miljø, infrastruktur, industri- og vedlikeholdsorganisasjonen er på plass. Man kan også nyte godt av synergien med Forsvaret. Vi kan altså velge å bruke store ressurser på å bygge opp en helt ny base i Tromsø, eller man kan benytte en ferdig utviklet, veldrevet base på Bardufoss. Senterpartiet har vært tydelig på at vi ønsker beredskapsbasen til Bardufoss.

Det er også et poeng at i dag er det allerede ambulansehelikopter på Evenes og i Tromsø. Det er også vedtatt nytt politihelikopter til Tromsø. Det er viktig å spre ressursene i landsdelen. Den beste totale dekningen oppnås om ny redningshelikopterbase legges til Bardufoss. En ny base vil også disponere redningsbil. Det styrker den samlede beredskapen i Troms, og særlig i Midt-Troms.

Departementet argumenterer med at det er viktig at redningshelikopterbasen ligger ved et sykehus. Men i de aller fleste tilfellene er det nettopp langt unna sykehusene ulykker skjer. Derfor er de fleste andre redningsbasene i dag ikke plassert ved sykehus, men ofte i områder mellom sykehus nettopp for å dekke beredskapsmangelen som er.

Det undrer meg også hvorfor det ikke er gjort flere faglige vurderinger både med hensyn til beredskap og kostnader ved plasseringen av en ny base. Det var det Senterpartiets representantforslag i første omgang handlet om. Det ser ut som om regjeringen har låst seg til Tromsø, og det synes jeg er beklagelig. Jeg synes også det er svært beklagelig at regjeringen velger å flytte de fleste av Bell-helikoptrene til Rygge fra Bardufoss. Det skjer altså før en ny base i det hele tatt er på plass.

Vetle Langedahl (H) [15:57:13]: Jeg er glad for at det settes søkelys på beredskapen i Nord-Norge. Det er i dag, som mange før meg på talerstolen har sagt, et beredskapshull mellom Banak og Bodø.

I innstillingen fra komiteen leser jeg at flertallet – Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet – vil ha den nye redningshelikopterbasen som regjeringen vil opprette, til Bardufoss. Det kan være mange gode grunner til det, men jeg mener basen bør ligge i Tromsø.

Flertallet i komiteen viser til at fiskerne i Troms har behov for bedre beredskap i form av et helikopter. Jeg er hjertens enig i det, men jeg finner det da paradoksalt at de vil flytte basen til Bardufoss. I en artikkel i Fiskeribladet i går framgår det at for fiskerne i Karlsøy, nordvest for Tromsø, vil plassering på Bardufoss bety opptil 30 minutter lengre tid i sjøen ved et forlis enn om basen er i Tromsø. Hovedredningssentralen opplyser selv at flytiden til Vannøya i Karlsøy kommune er på 20–25 minutt

fra Tromsø med AW101, kontra 45 minutt fra Bardufoss. I tillegg vil flyet da måtte mellomlande i Tromsø for å få med seg røykdykkere, akuttmedisinsk personell og lignende.

Fiskeriorganisasjonene sier at Tromsø er best for fiskerne. Hovedredningssentralen i Bodø sier at Tromsø er best for fiskerne. Da må jeg spørre meg: Hvorfor lytter ikke Arbeiderpartiet, SV og spesielt Senterpartiet til fiskerne i Karlsøy, som vet hvor skoen trykker? Hvorfor lytter de ikke til fagfolkene som kan beredskap?

Noen saker er for viktige for politisk spinn, og liv og beredskap er en sånn sak.

Ingvild Kjerkol (A) [15:59:31]: Beredskap er viktig. Det handler om å ha ressurser som en kanskje ikke får bruk for, men de er desto viktigere.

Jeg må bare starte med en betraktning etter å ha hørt statsråden på talerstolen her. Jeg har sittet i fylkestinget, jeg har vært fylkesrådsleder, og jeg har aldri opplevd at en statsråd har sagt at det bryr man seg ikke noe om. Hva de som er direkte valgt av innbyggerne i Troms, mener om disse vedtakene, bryr en seg ikke noe om. Det synes jeg var trist å høre. Det kan ikke være slik man skal forvalte den makten man er satt til å forvalte når man er statsråd for alle innbyggerne i Norge.

Det som bekymrer Arbeiderpartiet, er totalberedskapen, og vi vil understreke alvoret i de store problemene vi har sett i luftambulansen i de siste ukene. Da er det viktig å ha beredskapshelikoptere tilgjengelig. Nå har Helse Nord igjen bedt Forsvaret om å få låne helikoptrene deres, og de har bedt om at dette varer utover dagens oppdrag, som gikk fram til jul. Det er grunn til å minne om at luftambulansetjenesten i oktober var forespeilet en vesentlig bedre beredskap med tjenesten til de nye ambulanseflyene hos den nye operatøren, Babcock. I dag kjenner vi historien. For halvannen uke siden ble fem fly satt på bakken, og skandalen har ført til en reell krise, der Helse Nord også har satt krisestab. Det gjorde de sist under den berømte askeskyen. Helseministeren svarer i denne situasjonen med at totalberedskapen er god, men regjeringens planer er ikke samstemt. Bell-helikoptrene skal flyttes til Rygge, og redningshelikoptrene er viktige, men deres oppdrag er søk og redning. De kan avhjelpe, men de kan ikke erstatte denne regjeringens svikt i den akuttmedisinske beredskapen i hele den nordlige landsdelen – verst rammet er selvsagt Øst-Finnmark. Det har man ingen løsning for.

Hårek Elvenes (H) [16:02:22]: Jeg tar ordet primært for å kommentere det som står i innstillingen fra utenriks- og forsvarskomiteen knyttet til denne saken. Jeg siterer:

«Justiskomiteen sendte utkast til innstilling til utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse

26. november 2019. Utenriks- og forsvarskomiteen opplyste i brev av 4. desember 2019 at den sluttet seg til innstillingen og ikke hadde ytterligere kommentarer.»

Faktum er at flertallet i utenrikskomiteen ikke stiller seg bak innstillingen fra flertallet i justiskomiteen, men støtter derimot mindretallet i justiskomiteen.

Så må jeg benytte anledningen til å presisere overfor representanten Borch at helikoptrene, på lik linje med alle andre nasjonale forsvarsressurser – det være seg fartøy, fly, hæravdelinger, helikoptre – er nasjonale kapasiteter som skal disponeres og lokaliseres der de kan gjøre best nytte for seg for nasjonen, samlet sett. Det ligger en faglig vurdering bak å flytte Bell-helikoptrene til Rygge, og den faglige vurderingen som veier tungt her, er det faktum at vi har 18 skrog, vi har for få skrog uansett hvordan man velger å lokalisere det, og man har knapphet på både teknikere og flygere. For å få et konsept som går best mulig rundt og gjør best mulig nytte for seg, har man landet på å styrke helikopterkapasiteten til spesialstyrkene. Det er også en direkte oppfølging av Gjærv-kommisjonen. Dette er intet ran av helikoptre fra Nord-Norge. Nord-Norge har ingen helikoptre, Sørlandet har ingen helikoptre, Vestlandet har ingen helikoptre – det er nasjonen Norge som har helikoptre.

Siv Mossleth (Sp) [16:04:44]: Da fem av Babcocks ambulansefly ble satt på bakken forrige lørdag på grunn av tekniske problemer, førte det til at de resterende flyene, deriblant Brønnøy-flyet, ble ilagt restriksjoner som ble innført på grunn av sikt, skyhøyde og sidevind. Selv om representanten som nettopp hadde ordet, sa at det er Norges fly, har det jo en betydning hvor disse flyene er stasjonert. Om det er Norges fly og alle står i Oslo, er ikke det spesielt gunstig for dem som trenger et ambulansefly i Brønnøysund eller i Bardufoss. Dette Brønnøy-flyet kom seg ikke ned i Brønnøysund på grunn av disse begrensningene og måtte returnere til Bodø. Det sto da utmeldt, selv om det ikke var blant de flyene som hadde tekniske problemer. Brønnøy-piloten som sto fram i avisen med denne saken, anslo at beredskapen var halvert. Hun slo fast:

«Vi er egentlig avhengig av godvær, og da er ikke beredskapen mye verd.»

Akkurat den setningen kan vi sette to streker under, for det er en veldig alvorlig situasjon at beredskapen vår skal være avhengig av godvær.

286 uønskede hendelser er veldig alvorlig. Jeg har registrert at det er noen som tar til orde for at forsinker ikke er uønskede hendelser. Jeg anser det som beklagelig og vanskelig å forstå. Haster det, er selvsagt en forsinkelse en veldig alvorlig hendelse.

Det akuttmedisinske tilbudet utenfor sykehusene er ikke styrket. Det vet alle som følger med på hva som skjer i denne saken. Vi trenger forsvarlige luftambulansetjenester og også en styrket helikopterberedskap.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:07:19]: Når opposisjonen snakker om arroganse, lytter jeg med andakt, for det var nettopp det representanten Myrseth gjorde. Samtidig ser de ikke sin egen åpenbare arroganse når man velger politisk å forsøke å overprøve det som er faglige råd. Man går endog så langt at man refererer til uttalelser fra en rapport fra en næringshage i Midt-Troms, man baserer seg på uttalelser fra fylkestinget. Ingenting av dette handler om beredskap. Man overser altså hva Hovedredningssentralen i Nord-Norge måtte mene, man overser hva fiskeriorganisasjonene uttrykker. Det er definisjonen på arroganse i mine øyne.

Så skal jeg være ærlig: Da jeg løftet denne saken som statsråd i 2017, trodde også jeg at det naturlige valget kom til å bli Bardufoss. Men det viste seg at det ble det ikke. I motsetning til opposisjonen lytter jeg til de faglige rådene. Ikke minst er jeg glad for at vi har en samfunnssikkerhetsminister som har løftet fram denne saken og klart å få gjennomslag for å opprette en sjuende base. Det fortjener hun all skryt for, for det er ingen selvfølge – tvert imot. Seksbasestrukturen ble lagt under den forrige regjeringen, da, som kjent, Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet satt ved rattet. Da var det ingen som ønsket en redningsbase i Troms. Kun Fremskrittspartiet ba om det i Stortinget. Den gangen var det ingen interesse for det. Da jeg løftet saken i 2017, var det ingen interesse fra opposisjonspartiene. Men når man kan gjøre det til et politisk spill, er plutselig opposisjonen voldsomt opptatt av denne saken. Det står ikke til troende.

Derfor håper jeg at man bruker tiden godt – vi går inn i julehøytiden – og tenker litt gjennom hvilke saker man skal velge å gjøre til et politisk spill, og hvilke man kanskje skal holde seg for god til å gjøre til et politisk spill. Dette er et eksempel på det siste. For det handler om folks sikkerhet, trygghet og beredskapen der ute. Det er kjernen i denne saken. Det er ikke arbeidsplasser på Bardufoss. Jeg skulle gjerne sett at basen ble etablert på Bardufoss, men jeg lytter til de faglige rådene som kommer fra tunge aktører som Hovedredningssentralen i Nord-Norge.

Så tror jeg vi skal bruke tiden godt, for den permanente basen blir ikke etablert i morgen, heller ikke i denne stortingsperioden. La oss underbygge med fakta før vi mener vi har oppskriften på alt.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [16:10:37]: Eg trur dei aller fleste i denne salen er heilt einige i at det å få ein base til er veldig bra. Det er veldig viktig, spesielt etter at ein har svekt beredskapen i nord ved å redusere talet på

Bell-helikopter så pass mykje at det har blitt ei kolossal svekking av den totale beredskapen. Når ulukka er ute, set ein inn alle moglege tilgjengelege ressursar. Dei tilgjengelege ressursane i nord er blitt varig svekte ved at ein har tatt halvparten av Bell-helikoptra og plassert dei på Rygge. Der er dei faglege råda høgst uklare og ugjennomtrengelege for dei aller fleste. Så det er utgangspunktet.

Det er noko spesielt med denne diskusjonen, for det er avstanden frå hending til sjukehus som er utgangspunktet. Det er det som avgjer hjelpa, ikkje kor nær basen er eit sjukehus. Så her har ein snudd diskusjonen opp ned og gjer dette til eit distriktsspørsmål. Kor er det dei andre basane ligg? Banak ligg ikkje ved noko sjukehus. Det er eit godt stykke til både Alta, Kirkenes og Hammerfest derifrå. Det er i Lakselv, for dei som er kjende. Ørland er ein annan base. Det ligg ikkje i Trondheim, der sjukehuset er. Det er nærleik, moglegheita til å rykke ut til hendingar og derifrå frakte folk til sjukehus. Florø er ein base til. Det ligg ikkje i Nordfjord eller Førde, der sjukehuset i denne regionen er. Sola ligg ikkje i Stavanger, osv. Sånn kan ein gå gjennom heile lista.

Å kalle Bardufoss for eit distriktspolitisk tiltak fordi det ikkje er ein sjukehusstad, ja, da er plutsleg stort sett det som kan kripe og gå av basar elles rundt omkring, ei feilplassering. Men det meiner ein vel ikkje, gjer ein vel? Så er spørsmålet: Kva er flaskehalsen her? Ein bruker eit kvarter frå Bardufoss til Tromsø. Men flaskehalsen er vel ikkje det? Det er klartida til f.eks. redningsinnsatsen til sjøs – RITS. Det var noko statsråden ikkje nemnde i sitt innlegg. Kva er klartida deira? Er dei der på 15 minutt? Dei er ikkje klare på 15 minutt. Det tar lengre tid. Så viss det er for å vere raskast mogleg ute i felten, må ein redusere flaskehalsane for dei andre ressursane som ein er avhengig av for å kome til staden. Det har ein ikkje klart å rettferdiggjere i desse innlegga.

Eg synest det er ein rar diskusjon vi her er inne i, der ein meiner at det er eit distriktspolitisk tiltak å plassere ein base på Bardufoss, men ikkje på Banak eller i Florø osv. Ein har ikkje vore inne på klartida til dei ressursane ein faktisk treng for å drive aktiv redning. Så eg meiner at her kunne ein gått litt stillare i gangane før ein begynte å smelle ut dei største kanonane sine.

Cecilie Myrseth (A) [16:13:53]: Det er ikke sånn at om man mener det ene, sitter man på fasiten og har all fakta i sine hender, og mener man noe annet, har man ikke det. Det er jo nesten det man tror om man lytter til det posisjonen nå sier i denne debatten. Man snakker bare om Bardufoss og Tromsø. Det er en kjempeviktig debatt. Og er det én ting også de fleste i opposisjon anerkjenner, er det at man vil få en bra base enten man legger den til Tromsø eller til Bardufoss, men man har

valgt å vektlegge en del andre ting. Og nei, det handler ikke om sysselsettingstiltak på Bardufoss, for dette handler for oss alle om å redde liv.

Jeg måtte ta ordet da representanten Elvenes kom med sitt meget belærende innlegg om hvordan ting henger sammen i dette landet: Ja, det er sånn at alt vi har av forsvarsmateriell, er nasjonale ressurser. Det er det vel aldri noen som har prøvd å bestride. Når det kommer til Bell 412-helikoptrene, som skulle være fordelt ni-ni fram til i hvert fall alternativ kapasitet var på plass, har ikke det vært tilfellet. Grunnen til at man ønsker å ha helikoptre på Bardufoss, handler om fagmilitære argumenter, og nettopp av den grunn har forsvarssjefen i sitt fagmilitære råd nå nettopp sagt at man trenger egne helikoptre dedikert til Hæren. Så om man ikke vil lytte til opposisjonen, kan man jo lytte til forsvarssjefen selv. Det er det som ligger til grunn her – man trenger samtrening med Hæren. I tillegg har man en helt annen dimensjon i Nord-Norge, fordi man bistår i beredskapen, enten det har gått et skred eller man trenger et ekstra helikopter fordi man ikke har ambulanse i lufta tilgjengelig. Da trenger man kapasiteter. Heldigvis har vi hatt helikopter på Bardufoss som har kunnet bidra med akkurat dette.

Til slutt: Representanten Amundsen går opp på talerstolen og snakker bare om det ene tiltaket. Men det han ikke snakker om, er det jeg nettopp har nevnt, nemlig Bell 412. Er representanten Amundsen fornøyd med at man nå bare flytter helikoptrene fra Bardufoss uten at man har fått alternative kapasiteter på plass? Han har vært rimelig tydelig i sine uttalelser, i hvert fall i sitt eget fylke, men hva mener han om dette nå?

Helt til slutt: Jeg håper også at ministeren har tenkt å ta ordet og svare på veldig mye av det som trenger å besvares, f.eks. når man kan – for nå skal man bruke sivile helikoptre for å få på plass en base – garantere at basen i Troms er en permanent base på lik linje med alle de andre basene i landet.

Martin Henriksen (A) [16:17:03]: Å bli anklaget for drive med et politisk spill i denne saken kan være en interessant øvelse. Jeg lytter til representanten Per-Willy Amundsen fra Fremskrittspartiet når han ber opposisjonen tenke seg om med tanke på hvilke saker man skal gjøre til et politisk spill. For å si det kort: Juletrær og bekymring for julen på IKEA kan kanskje egne seg til politisk spill – Arbeiderpartiets bekymring for beredskapen i nord er ikke egnet til det.

Det vi ikke har fått svar på her i dag, som jeg håper enten representantene fra regjeringspartiene eller statsråden kan svare på, er hva slags alternativ helikopterkapasitet som har kommet på plass i nord, når Bell-heli-

koptrene flyttes før vi har fått ny redningshelikopterbase.

Det har vært veldig mange tydelige uttalelser i saken om å flytte Bell-helikoptrene. Representanten Per-Willy Amundsen sa til Folkebladet 8. august i år – da var det riktignok valgkamp, men sitatet var tydelig – at «det er helt uaktuelt at det ikke skal være en beredskapsløsning på plass den dagen Bell-helikoptrene forlater Bardufoss.»

Og videre at «ingenting skal flyttes før alternativer er på plass.»

Politimesteren i Troms og Fylkesmannen i Troms og Finnmark har sagt at det er en økt risiko i kritiske situasjoner dersom man står uten helikopterstøtte fra Bell. Men det er altså det som skjer, at støtten fjernes uten alternativer på plass. Det er interessant å få svar i dag, fra de samme representantene, om hva slags alternativ helikopterkapasitet som har kommet.

Jeg vil også bare si at når det gjelder faglige råd, har det heller ikke manglet på konkrete, saftige uttalelser her. Den samme representanten, Per-Willy Amundsen, sa i det samme oppslaget i Folkebladet 8. august at

«frem til det kommer noe permanent på plass er det ikke noe annet alternativ enn Bardufoss».

Jeg regner med at man ikke sier slikt som stortingsrepresentant totalt uten faglig grunnlag. Det er lov å endre mening, men det er et problem dersom man uttaler seg så bombastisk uten å ha lyttet eller ha ryggdekning i eget parti, og som gjør at man må snu på femøringen. For det er ikke sånn at det er distriktshensyn eller sysselsettingstiltak som gjør at Arbeiderpartiet går inn for Bardufoss. Ja, vi lytter også til fiskeriorganisasjonene, men redningshelikopterbasen skal være en del av en total beredskap. Den skal være tilgjengelig både til havs, til fjells, i innlandet og på kysten. I Sør-Troms er man bekymret for beredskapen fordi man har kuttet ut en ambulansebåt i Vågsfjordbassenget. For dem vil Bardufoss være et godt alternativ. Man kan ikke trekke ut én del av det redningshelikopterbasen skal bidra til, og si at det skal avgjøre alt. Det er den totale beredskapen og den totale nytten av basen som må være avgjørende.

Hårek Elvenes (H) [16:20:19]: Jeg vil si til representanten Myrseth at hvem som belærer hvem, kanskje kan være et åpent spørsmål. Men det ligger faktisk mye lærdom i fakta, og det er noen fakta som faktisk trengs å bli repetert.

Ja, det er riktig at forsvarssjefen i sitt fagmilitære råd allerede i alternativ D, som er det laveste alternativet, anbefaler nye helikoptre til Hæren. Det er et uttrykk for at det ikke finnes noen annen fullgod løsning for Hæren enn at Hæren får nye helikoptre. Det har sammenheng med det jeg sa i stad, om at de 18 helikoptrene er på vei

inn i solnedgangen, og det er for få helikoptre til å kunne gi både spesialstyrkene og Hæren fullverdig helikopterstøtte.

Man har gjort en prioritering, og den prioriteringen er meget, meget alvorlig. Det har bl.a. sammenheng med Gjörv-kommisjonen. Man har valgt å prioritere spesialstyrkenes evne til kontraterrorberedskap.

Når vi nå er inne på helikoptre, er det svært fristende å minne Arbeiderpartiet om partiets egen helikopterhistorie. Våren 2018 er det et stort oppslag i VG med Jonas Gahr Støre. Man skal ut på bruktmarkedet og kjøpe nye Bell-helikoptre og kan finne disse til en pris av vel 200 mill. kr. Man skaper forhåpninger; man har tydeligvis funnet en løsning. Så kommer alternativt statsbudsjett for 2019 fra Arbeiderpartiet: intet spor av innkjøp av disse helikoptrene som man tydeligvis hadde funnet på bruktmarkedet.

Så kommer vi til det Herrens år 2019. Det er valgår, og Arbeiderpartiet er igjen ute med sitt stedstilpassede helikopterbudskap. Da skal man kjøpe Black Hawk-helikoptre. Da hadde man funnet ut at det var løsningen for å kunne gi Hæren og spesialstyrkene tilfredsstillende helikopterkapasitet. Man skaper forventninger. Så kommer alternativt statsbudsjett for 2020 fra Arbeiderpartiet: intet spor av Black Hawk-helikoptre.

I den grad noen skal sette sitt lys under en skjepp i dette helikopterspørsmålet, er det kanskje Arbeiderpartiet.

Statsråd Ingvil Smånes Tybring-Gjedde [16:22:46]: Redningsbasens hovedoppgave skal være å utøve rask og effektiv redningshelikoptertjeneste i området mellom basene i Bodø og Banak og i havområdene utenfor. Selv om Bardufoss geografisk ligger midtveis mellom Bodø og Banak i luftlinje, er det vesentlige hva som vil utgjøre det primære operasjonsområdet til den syvendebasen, og, som flere har nevnt, logistikk for transport av personell som er involvert i hendelsen, og ikke minst de nødstedte, og de som kommer de nødstedte til unnsetning. Jeg har en oversikt over hva slags gripbare kapasiteter som er på Bardufoss – jeg har selv bodd mange år på Setermoen og jobbet som frivillig i redningstjenesten. Det er stor forskjell på hva slags gripbare ressurser som finnes i Tromsø og på Bardufoss.

En annen lokalisering enn Tromsø vil innebære mer tid på å hente disse ressursene. Det er tiden som er avgjørende når man trenger hjelp. Samtidig er redningshelikoptre en primær redningsressurs når det gjelder redningsoperasjoner på sjø. På land finnes det mange andre alternativer, og derfor er redningshelikoptre til sjøs det helt vesentlige i denne saken.

Avstanden til kritiske havområder er blitt nevnt tidligere her. Det er et viktig element i den totale vurderin-

gen av hvor vi skal legge denne basen. Sjøredning er helt avgjørende for flere av dem som er involvert i en situasjon hvor man må ha hjelp, og ikke minst har fiskeriinteressene de siste dagene med tydelighet gitt tilbakemeldinger om hva de har behov for.

Det er også viktig at vi ser på statistikken for hvor hendelsene normalt oppstår. Her peker Tromsø seg ut som den klart mest relevante lokaliseringen av basen. Fra medio 2015 til medio 2018 hadde luftambulansens Tromsø-base ca. 220 SAR-oppdrag på anmodning om SAR, og herav var 50 pst. i Tromsø-området.

Jeg har ikke i debatten eller i noen andre innspill hørt et eneste argument som oppveier argumentet om å komme de nødstedte til hjelp raskest mulig. Jeg har hørt på redningsfaglige råd og lagt mer vekt på dem enn på de politiske. Hvis det er arrogant, ja, da er jeg arrogant.

Sandra Borch (Sp) [16:25:56]: Jeg hørte ikke at statsråden svarte på en del av de spørsmålene som ble stilt henne. Jeg har lyst til å utfordre statsråden nok en gang, for hun står altså her på denne talerstolen og sier at fylkestinget i Troms og Finnmarks mening i denne saken ikke betyr noe for henne. Kan statsråden bekrefte at jeg hørte rett? Det vitner om hele problemet i denne saken, at den ikke er utredet godt nok. Som nevnt var dette opprinnelig et forslag fra Senterpartiet om å utrede beredskapssituasjonen i Nord-Norge, for så å vurdere hvor det er mest hensiktsmessig å legge basen, en utredning som tar alle innspill med seg, også fra de som er folkevalgte, enten i fylkesting eller i kommunestyrer.

Denne nye redningsbasens hovedoppgave er å fylle beredskapsgapet mellom Bodø og Banak. Da ligger Bardufoss midt mellom dagens to nærmeste baser, og ingen relevante lokasjoner er bedre egnet til å dekke dette beredskapshullet, verken nord-sør eller øst-vest.

Så merker jeg meg at statsråden står her og fortsetter å si at det er viktig at redningshelikopterbasen ligger ved et sykehus. Men som jeg har nevnt tidligere: I de fleste tilfellene er det nettopp langt unna sykehuset ulykker skjer. Det er også derfor de fleste andre redningsbaser er plassert i områder der det ikke er sykehus. En base på Bardufoss vil ha tre sykehus å transportere pasienter til: Harstad, Narvik og Tromsø. Det er avstanden fra hendelsen til sykehuset som er avgjørende og relevant, ikke hvor nært sykehuset basen ligger.

Så til representanten Elvenes, som mener at det ikke har noe å si hvor Forsvarets helikopter er lokalisert. Hvis det er Høyres nye innstilling til Hærens helikopter, overrasker det meg veldig. Selvfølgelig har det noe å si hvor Hærens helikopter ligger, og at de ligger i nærheten av Hærens tyngdepunkt, som er på Bardufoss. De helikoptrene vi har tilgjengelig nå, er Bell-helikoptrene. Da bør man i det minste støtte forslaget til Senterpartiet om å

utsette flyttingen av Bell-helikoptrene, for Hærens helikopter på Bardufoss har vært avgjørende viktig i mange beredskapssituasjoner de siste årene. Jeg kan nevne to av de siste. Ved den forferdelige skredulykken i Tamokdalen var Bell-helikoptrene avgjørende, og også ved krisen i luftambulansetjenesten er Bell-helikoptrene avgjørende. Så hvis Høyre og representanten Elvenes mener alvor med det han står på denne talerstolen og sier, bør han i hvert fall støtte Senterpartiets forslag om å utsette flyttingen av Bell-helikoptrene.

Presidenten: Representanten Martin Henriksen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Martin Henriksen (A) [16:29:07]: Jeg vil først gjenta det både jeg og andre representanter fra Arbeiderpartiet har sagt, at både Tromsø og Bardufoss er gode alternativer til redningshelikopterbase. Det er en helt fair debatt å ha, og vårt standpunkt har kommet tydelig fram.

Når det gjelder situasjonen med hærhelikopter, som bl.a. representanten Elvenes fra Høyre var inne på, ønsker Arbeiderpartiet helikopterstøtte for Hæren på Bardufoss og har vært tydelig på det. Vi har bl.a. lyttet til hærsejfen. Det kan være brukte Bell-helikopter, det kan være nye Black Hawk. Regjeringa har ikke villet se på noen av de mulighetene. Det vi ser nå i fagmilitært råd, er at i alle alternativene fra forsvarsejfen ligger det inne minimum ni helikopter på Bardufoss og ni på Rygge. Dersom man skal følge regjeringas plan her, vil man gjøre det motsatte av det representanten Elvenes tok til orde for, nemlig å lytte til faglige råd, for da vil det si at når man flytter helikoptrene fra Bardufoss, bygger man ned den helikopterkompetansen, det helikoptermiljøet og den industrien som finnes på Bardufoss. Så får man teoretisk sett nye hærhelikopter en gang langt utpå 2020-tallet, rundt 2028, men har mistet kompetansen som skal til for å få det på plass. Det er det motsatte av å lytte til faglige råd.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:30:25]: Det må føles godt å være så hellig i sin overbevisning at man er helt immun for alle faglige argumenter. Det er sånn det er med det vi bys inn til å behandle i denne saken i Stortinget i dag, for der slår man altså fast, fra det som er et flertall i komiteen – som riktignok er et mindretall i Stortinget – at man skal etablere redningshelikopterbasen på Bardufoss. Det er interessant. Man vet altså mye bedre enn det som alle faglige råd går i retning av. Man vet bedre enn fiskeriorganisasjonene, man vet bedre enn det Hovedredningssentralen i Nord-Norge sier, man vet bedre enn det helse-, brann- og alle andre viktige beredskapsressurser har meldt tilbake. Det er svært

spesielt, og det er bare nok et eksempel, et bevis på at det denne saken handler om, er et politisk spill – et politisk spill med det som har vært en ulykke i Troms.

Jeg skal være ærlig, jeg har ikke holdt tann for tunge når jeg har snakket om disse sakene, jeg har vært ærlig i min kritikk av flytting av Bell-helikoptrene. Det har jeg altså sagt, men det sier jeg ikke bare i pressen hjemme. Det sier jeg fra Stortingets talerstol, og det sier jeg også innad i mitt eget parti. Men jeg tar det til etterretning, og det er med Arbeiderpartiets medvirkning at flytting av helikoptrene ble vedtatt.

Det er heller ikke sånn at alle helikoptrene forsvinner. Det som uansett burde være en interessant og langt viktigere sak, er hvordan dette skal se ut i fremtiden. Da er det riktig, som representanten Henriksen har pekt på, at de faglige rådene fra forsvarssjefen er veldig tydelige på at vi trenger nye hærhelikopter, og dem skal vi få på plass, dersom Fremskrittspartiet får gjennomslag for sitt syn. Det er helt åpenbart at Hæren trenger helikopter, og da snakker vi ikke om Bell 412, som på mange måter har gjort sin tjeneste, men om moderne hærhelikopter, som også vil kunne være en beredskapsressurs i Troms.

Om en lytter til Arbeiderpartiet i dag, høres det ut som at man ikke tar ansvar i det hele tatt for det man har vært med på å vedta i Stortinget. Jeg tar ansvar på vegne av mitt parti og forholder meg til det regjeringen har gjort, men nå må vi se fremover. Vi skal lage en ny langtidsplan for Forsvaret, og jeg forventer at der skal også nye hærhelikopter inngå.

Men jeg registrerer at jeg i denne debatten ikke har hørt ett eneste faglig argument når det gjelder lokalisering av redningshelikoptrene i Troms. Det handler kun om næringspolitikk og arbeidsplasser. Det er fordi man rører i noen følelser mange har etter flyttingen av Bell-helikoptrene. Det skal ikke opposisjonen slippe unna med.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Cecilie Myrseth har hatt ordet to ganger tidlegare i debatten og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Cecilie Myrseth (A) [16:33:44]: At representanten Amundsen skal stå her og fortelle oss at han tar ansvar, men det gjør ingen andre, det forundrer meg på så mange punkt.

Arbeiderpartiet har vært med og tatt ansvar – ja. Det er sikkert ikke alt jeg har vært enig i heller, men det som står, er at man ikke skal flytte helikopter før man har nye kapasiteter på plass. Hva gjør man? Man flytter helikopter. Er det også å ta ansvar, sånn representanten Amundsen ser det?

Det er riktig at Arbeiderpartiet har pekt på løsninger for hvordan man nå raskt kan få på plass helikopterkapasiteten som man trenger, men det er dessverre ikke sånn at Arbeiderpartiet sitter i regjering, og det er ikke sånn at Arbeiderpartiet har tenkt å kjøpe helikopter til seg selv. Man har kommet med forslag til hvordan man skal få nasjonale forsvarshelikopter.

Så et siste spørsmål: Betyr ikke det et fylkesting sier, noe? Det er jo ikke sånn at fylkesting bare stikker en finger opp i været og sier at sånn burde det være. Man er også der avhengig av høringer og faglige innspill før man gjør politiske vedtak.

Presidenten: Representanten Hårek Elvenes har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Hårek Elvenes (H) [16:35:06]: Det framgår som mer og mer tydelig at i representanten Borchs militære univers er spesialstyrkene en ukjent og uinteressant størrelse. Spesialstyrkene er faktisk en del av det norske Forsvaret, og disse helikoptrene er ikke frarøvet Hæren. Helikoptrene kan bidra til Hæren, bl.a. under øvelser og hvis situasjonen skulle kreve det. Man må heller ikke overdrive disse helikoptrenes evne til å kunne betjene Hæren. Dette er ikke et kamphelikopter, det er et enkelt, gammelt helikopter som har klare begrensninger.

Det er heller ikke riktig, som representanten sier, at Nord-Norge blir ranet for helikopter. Det skal være tre helikopter igjen, og det er inngått avtaler med sivile helikopterleverandører som kan stille med sivile helikopter og støtte Hæren ved behov.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7

Sak nr. 8 [16:36:08]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Lars Haltbrekken og Olivia Corso Salles om å bedre beredskapen for cruisetrafikken i norske farvann (Innst. 60 S (2019–2020), jf. Dokument 8:126 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar parti-gruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Himanshu Gulati (FrP) [16:37:06] (ordfører for saken): Jeg vil innledningsvis takke komiteen for samarbeidet i denne saken.

Dette representantforslaget er fremmet av tre representanter fra Sosialistisk Venstreparti, som ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å se på hele beredskapssituasjonen for den økende cruisetrafikken i Norge og for å kartlegge beredskapsutfordringene i lys av den økende cruiseturismen samt se på måter å sikre at cruisereederiene kan bidra økonomisk til å drifte og utvikle beredskapen vi har.

Komiteens innstilling fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet og går ut på ikke å vedta forslaget. Beredskaps- og samfunnssikkerhetsminister Ingvil Smånes Tybring-Gjedde har svart komiteen at regjeringen har høy oppmerksomhet på disse problemstillingene, og at liknende forslag som det som er fremmet i denne saken, også er kommet fra andre sentrale aktører. Hun har også understreket at regjeringen tar sikte på å svare ut dette i forbindelse med stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet, som planlegges framlagt neste år.

Jeg vil også vise til gårsdagens nyhetsmeldinger, hvor statsråden også offentlig har sagt at et slikt utvalg vil bli satt ned for å se på beredskapssidene ved den økte cruisetrafikken, ikke minst med MS «Viking Sky»-havariet friskt i minne.

Jeg vil også, helt til slutt, legge til at det er først og fremst gledelig at vi opplever en økende turisme til Norge – også en økende cruiseturisme – ikke minst til de flotte områdene i nord. Folk kommer fra hele verden for å se på det vi har å tilby av natur og vakre områder. Økt turisme og cruiseturisme i beredskapsmessig krevende områder er en utfordring med positivt fortegn, som vi må finne praktiske og gode måter å løse på.

Åsunn Lyngedal (A) [16:39:14]: Jeg vil si meg enig med forrige taler, som snakket om viktigheten av reiselivsnæringen for Norge. Vi vet at reiselivet skal vokse med over 9 pst. fram til 2030. Det er en veldig sterk vekst på bare ti år. Allerede jobber 175 000 mennesker med reiseliv i Norge. Det er en distriktsnæring og en framtidsnæring. Samtidig har kanskje særlig cruiseturismen synliggjort at deler av landet vårt er sårbart, og at vi er nødt til å sette rammer for dem som kommer på besøk til oss.

Vi mener derfor at det er bra at regjeringen er positiv til å sette ned et eget offentlig utvalg for å bedre beredskapen for cruisetrafikken i norske farvann. Vi har også merket oss at det ønsket også kommer fra mange sentrale aktører i næringen.

Vi ser ikke noe spesielt sterkt argument for at man skal avvente stortingsmeldingen om samfunnssikker-

het, som er ventet å komme i 2020, før man setter ned et slikt utvalg.

Arbeiderpartiet støtter en utredning som skal kartlegge beredskapen i norske farvann, og vi mener at det er særlig viktig i nord og i områdene rundt Svalbard. Vi vet at de er mye besøkt, og at det er helårige forhold som gjør at det kan være vanskelig med redningsaksjoner der.

Vi vil også understreke at vi synes det er veldig gledelig at MS «Polarsyssel» fra 2020 får finansiering til å kunne ha helårig beredskap i farvannene rundt Svalbard.

Vi er imidlertid skeptiske til at utredningen skal omfatte et mulig ansvarsgrunnlag for de rederiene som drifter i norske farvann, og på hvilken måte de skal bidra praktisk og økonomisk. Vi støtter intensjonen i forslaget, men fremmer sammen med Senterpartiet et eget forslag, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å gjennomgå beredskapssituasjonen for en økende cruisetrafikk i norske farvann. Målet med utredningen skal være å avdekke eventuelle svakheter ved dagens ordning samt forslag til tiltak for å bedre beredskapen i lys av den økende cruiseturismen som kan komme i norske farvann.»

Jeg tar med dette opp forslaget.

Presidenten: Representanten Åsunn Lyngedal har teke opp det forslaget ho refererte.

Emilie Enger Mehl (Sp) [16:41:50]: Senterpartiet mener vi trenger en god og trygg beredskap i hele Norge, og vi vil takke forslagsstillerne for å løfte et viktig tema til Stortinget.

Cruisetrafikken representerer en stor beredskapsutfordring. De siste årene har det vært en enorm økning i antall turister som ferdes på cruiseskip i norske farvann. Det er lite som tyder på at denne økningen vil avta, men at den tvert imot vil fortsette, som forrige taler var inne på. De siste årene har vi gått fra over 1 000 til 2 150 anløp i året. Det innebærer en økning fra 100 000 til nesten 800 000 cruiseturister hvert år. Det er 800 000 menneskeliv som vi får ansvar for å ivareta. Stort sett ferdes de trygt på norske hav og fjorder, men hvis ulykken først er ute, kan det få fatale konsekvenser.

Det fikk vi kjenne på i mars, da MS «Viking Sky» fikk motorhavari i Hustadvika. Det var en veldig alvorlig ulykke som satte redningstjenesten og den kommunale beredskapen på prøve. Heldigvis gikk ikke menneskeliv tapt denne gangen, men det var en hårfin balanse mellom liv og total katastrofe som har brakt på banen en større diskusjon om beredskap knyttet til den omfattende cruiseturismen som kommer i tillegg til all annen aktivitet i norske farvann.

Senterpartiet mener det er behov for en gjennomgang av beredskapssituasjonen for den økende cruise-trafikken i norske farvann. I justiskomiteens innstilling fremmer vi forslag om å sette ned et offentlig utvalg som skal utrede dagens beredskapsordning og avdekke eventuelle svakheter og behov for tiltak. Vi mener at et slikt utvalg må kartlegge i hvilken grad dagens beredskap dekker de behovene cruisetrafikken har og vil få i framtiden, og på hvilken måte ansvaret fordeles. Det er mange aktører som kan bli involvert i en nødssituasjon, både statlig beredskap, kommunal innsats, frivillige organisasjoner og rederiene selv. I tilfelle en stor ulykke som involverer cruiseskip, vil man kunne ha behov for både akutt redningstjeneste og første- og andrelinjeberedskap på land for å ivareta skadde og uskadde personer. Vi mener at en utredning må se på alle sider av dette.

Vi er glad for at regjeringen fredag kveld varslet at et slikt utvalg vil komme på plass. Derfor går vi også ut fra at regjeringspartiene vil stemme for vårt forslag i saken, som har ligget på bordet siden justiskomiteens innstilling ble avgitt 26. november.

Arne Nævra (SV) [16:44:34]: Bakgrunnen for dette forslaget er selvfølgelig den dramatiske situasjonen med «Viking Sky»-ulykken i mars 2019, som flere representanter har henvist til. Det vi live på tv så utspinne seg der, nærmest minutt for minutt, viser viktigheten av å ha en god og stående beredskap i Norge. Jeg vil våge den påstanden at vi var nær en katastrofe nesten av «Titanic»-dimensjoner denne stormfulle dagen utenfor Hustadvika. MS «Viking Sky» var det sjette passasjerskipet som kom i drift langs norskekysten bare i løpet av det siste året. 114 skip har fått motorstopp langs kysten siden 2017. Samtidig ser vi altså en kraftig økning i cruiseturismen i norske farvann. Dette er farvann som byr på barske værforhold, og f.eks. for Svalbards vedkommende også is og kulde. I 2018 kom det rundt 46 000 internasjonale cruisepassasjerer til Svalbard. Det kommer nå skip med passasjerantall på 5 000–6 000. Tenk på det. I romjula 2018 havarerte en tråler med 14 personer om bord i Hinlopen nord på Svalbard. Med Sysselmannens to helikoptre klarte man akkurat å redde disse i en tøff operasjon. Jeg har vært mye i disse områdene, i all slags vær, og jeg har vært på cruisebåter, seilbåter, på land og på isen der. Jeg orker nesten ikke å tenke på hva som hadde skjedd om en cruisebåt fikk et forlis i disse områdene. Den tanken skremmer meg.

Det er per i dag ikke kartlagt godt nok hvordan Norge er rustet beredskapsmessig for den økte cruiseturismen. Når stadig flere skip med stadig flere passasjerer kommer stadig oftere inn i sårbare områder, må det foretas en gjennomgang for å se på mulige forbedringer av beredskapen. I tidligere tider har det vært nettopp

store ulykker som har ført til forbedringer av sikkerheten på sjøen. Da må vi bruke anledningen etter «Viking Sky»-ulykken til å gjennomgå beredskapen og se på tiltak som kan forbedre den. I dag finnes det regelverk fra International Marine Organization, IMO, som er underlagt FN. Det er utviklet noen retningslinjer for beredskap for passasjerskip som seiler i områder som er langt unna SAR, altså «Search and Rescue»-fasiliteter. Men det er manglende reguleringer av hvilket ansvar passasjerskip har for å bidra til den stående beredskapen i landene der de seiler. Den såkalte polarkoden regulerer noe, men ikke nok.

En sentral dimensjon av den foreslåtte gjennomgangen bør etter SVs syn være å se på ansvaret rederiene sjøl har. Rederiene som seiler i norske farvann, er avhengige av den norske beredskapen. Da bør de også bidra til å utvikle og opprettholde den. I Antarktis og delvis rundt Svalbard er det, hjemlet i turistforskriften, allerede noen ordninger som bidrar til dette. Ekspedisjonsskip må stille med en viss økonomisk garanti for å få tillatelse til å seile. Det burde være naturlig at en utredet om en så lukrativ næring i så stor vekst som cruisenæringen er, bør bidra mer til fond eller ved garantier, forsikringer, til et økonomisk ansvar ved ulykker.

Men ikke bare det – hvis man skal ha en stående, stor beredskap, kommer man ikke utenom store kostnader. Det er faktisk det som skal til hvis det skjer et forlis. Vi må ha en stående beredskap som er høy. Hvis man tenker på antall turister som ble tatt i land ved «Viking Sky»-ulykken, var det ikke så mange, og det var rett utenfor kysten vår, der vi hadde en viss tilgang på helikoptre. Det er i storm og kuling omtrent bare helikoptre som kan brukes. En slik stående beredskap er altså veldig kostbar. Derfor er vårt forslag at man ser på en slags arktisk cruiseavgift, kanskje – vi er åpne for alle løsninger for å øke beredskapen, for å finansiere en stor, stående beredskap.

Det er veldig viktig for meg å si at SVs intensjon overhodet ikke er å rokke ved plikten til assistanse ved nødsituasjoner. Den står fast.

Så vil jeg ta opp forslaget som SV har fremmet. Vi vil subsidiært støtte Senterpartiet og Arbeiderpartiets forslag.

Presidenten: Representanten Arne Nævra har teke opp forslaget han viste til.

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [16:49:57]: Spørsmålet om en egen utredning for å vurdere beredskapssituasjonen med den økende cruisetrafikken er viktig. Jeg er enig med alle som har vært oppe på denne talerstolen før meg, på det punktet, så her er spørsmålet om en egen utredning til vurdering. Dette ble ikke minst aktualisert av hendelsen med MS «Viking Sky»,

men samtidig må jeg understreke at bekymringene ikke er nye, dessverre.

Regjeringen har nylig konkludert med at det skal nedsettes et utvalg for å vurdere sjøsikkerhet og beredskapsmessige utfordringer knyttet til nettopp cruisetrafikk i norske farvann og tilgrensende havområder. Utvalget skal beskrive dagens cruisetrafikk samt skissere framtidige utviklingstrekk. Basert på en slik kartlegging skal utvalget drøfte de beredskapsmessige utfordringene som cruisetrafikken bringer med seg, og avdekke eventuelle svakheter ved dagens ordning. Utvalget skal også legge vekt på forebygging og risikoreducerende tiltak og drøfte hvilke mål vi kan sette for et tilstrekkelig beredskapsnivå. Jeg er opptatt av at dette skal være en utredning som gir oss mer kunnskap. Det skal ikke være en evaluering av «Viking Sky»-hendelsen. Den evalueringen ivaretas av Havarikommisjonen og DSB. Vi ønsker å se framover, ikke bakover.

Hendelsen utenfor Hustadvika med MS «Viking Sky» 23. mars 2019 var svært alvorlig. Det er alvor når et cruiseskip med over 1 300 passasjerer driver mot land uten motorkraft i sterk pålandsvind og grov sjø. Hendelsen var nær ved å få katastrofale følger. Vi har også sett andre hendelser med cruiseskip som kunne fått svært alvorlige konsekvenser. I etterkant er det fra flere hold uttrykt behov for en utredning om sikkerhet og beredskap knyttet til cruisetrafikken langs norskekysten og i nordlige havområder, inkludert Svalbard. Etterspørselen har kommet fra næringen selv, interesseorganisasjoner, aktører innen redningstjenesten og ikke minst også akademien.

Norge er en unik arktisk kyststat som er godt egnet for cruisetrafikk. Skjærgård, fjorder, nordlys og et arktisk klima i nord gjør oss svært attraktive. Cruisenæringen gir inntekter og arbeidsplasser, og turistene får oppleve verdens vakreste natur. Samtidig har vi en krevende og værhard kyst. Klimatiske forhold, lange avstander og mørketid gir særlige utfordringer jo lenger nord man kommer. Cruisetrafikken i våre farvann har økt de senere år, og veksten forventes å fortsette. Smeltende havis og varmere hav har ført til større aktivitet også i polare områder, og nye skipsruter vurderes i takt med issmeltingen. Økt maritim aktivitet gir større risiko for ulykker, og cruiseskip med mange passasjerer representerer en særlig utfordring.

Norge har ikke bare beredskapsforpliktelser langs kysten, men også i fjerntliggende havområder i Barentshavet og i Polhavet. Samtidig vil økt trafikk i nordlige havområder reise prinsipielle spørsmål knyttet til hvilke forventninger det stilles til beredskapen, og hvilket ansvar den enkelte aktør har for sin egen sikkerhet. Jeg vil være tydelig på at denne regjeringen ikke kommer til å åpne for en debatt om egenbetaling for redning. Det var med en viss forundring jeg registrerte at represen-

tanten Nævra tok til orde for at cruisenæringen skulle betale for sin egen redning. Når det gjelder økonomiske bidrag fra næringen, er regjeringens holdning at den norske stat ikke tar betalt for å redde menneskeliv. Den offentlig organiserte redningstjenesten i Norge er og skal være et fellesgode. Det har i alle år vært viktig at den som er i nød, ikke nøler med å varsle redningstjenesten. Å innlate seg på former for egenbetaling åpner også for andre spørsmål – om andre grupper også skal betale for sin sikkerhet.

Samtidig er det åpenbart at cruisenæringen selv har et betydelig ansvar for egen sikkerhet og beredskap. Hva hver enkelt gjør for sin egen sikkerhet og beredskap, vil alltid være viktig. Til sjøs er det helt avgjørende. Derfor må egenberedskapen og det ansvaret man tar for sin egen sikkerhet, alltid komme først. Det må være en forutsetning at aktørene selv iverksetter tiltak for å forebygge og håndtere eventuelle ulykker, og det ligger et betydelig ansvar hos den enkelte skipper, reder og eier.

Jeg vil avslutte med å understreke at regjeringen tar redningsberedskapen på det største alvor. Regjeringen har bl.a. gått inn for å etablere en ny redningshelikopterbase i Tromsø og styrke kommunikasjonsmulighetene med radio med lang rekkevidde i Arktis. Også dette representantforslaget er allerede ivare tatt og besluttet gjennomført av regjeringen. La meg ønske opposisjonen velkommen etter.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Arne Nævra (SV) [16:55:02]: Nå skal ikke jeg innlate meg på hvem som var først og sist, og når regjeringen satte i gang med sitt forslag for å få et offentlig utvalg. Men jeg kaller det en aldri så liten seier at vi har pustet regjeringen i nakken på dette. Jeg får vel si velkommen etter til regjeringen – veldig bra.

Jeg registrerer at statsråden og SV har samme vurdering av hvor alvorlig situasjonen var rundt MS «Viking Sky», og at behovet for en utredning og en gjennomgang er stor. Der vi skiller lag, er nok når det gjelder muligheten for at næringa sjøl kan bidra. De gjør det allerede nå, jeg regner med at statsråden er klar over det. Både i Arktis og i Antarktis stiller næringa garantier for «rescue operations». Så ikke glem det – prinsipielt har vi det.

Spørsmålet til statsråden er om hun, for å øke beredskapsnivået, kan tenke seg en viss finansiell medvirkning fra næringa sjøl.

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [16:56:08]: Jeg er veldig godt fornøyd med at SV er enig med regjeringen i at vi skal gjøre dette tiltaket. Jeg er også helt enig i at det ikke er en utfordring med økt aktivitet, men det er utfordring hva resultatet av den økte aktiviteten cruisenæringen representerer, kan være. Vi så al-

lerede med MS «Viking Sky», som sikkert var en «eye opener» for de aller fleste, hva slags konsekvenser en slik hendelse kunne få.

Nå har vi besluttet at vi skal sette ned et utvalg som vi skal gi et mandat. Når det gjelder hva de skal gå gjennom i sitt mandat, må jeg få komme tilbake til Stortinget med det.

Arne Nævra (SV) [16:56:54]: Jeg takker for svaret, men statsråden svarte ikke helt på om hun var klar over at det faktisk finnes garantiordninger i både nord og sør. Både i Antarktis og i Arktis finnes det. I Svalbardforskriften finnes det nå bestemmelser som sier at f.eks. ekspedisjonscruise må stille garantier til rådighet rundt Svalbard. Men mitt poeng er at vi har to Super Puma-er stasjonert i Longyearbyen. De klarte akkurat på hengende håret å redde 14 personer i Hinlopen. Jeg har vært uti der sjøl, i en liten seilbåt, og blitt kastet hit og dit – jeg vet hva storm er i en båt, uansett hvor stor båten er. Man har ikke nubbesjanse til å redde det som måtte skje nord for Svalbard med to Super Puma-er. De har ikke en sjanse. Så spørsmålet er hva statsråden kan tenke seg av tiltak for å øke den stående beredskapen og finansiere den økende stående beredskapen. Det er et helt vesentlig spørsmål som jeg synes burde vært med i mandatet for utvalget.

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [16:57:58]: Vi har akkurat hatt en gjennomgang av forrige Dokument 8-forslag, hvor vi gikk gjennom den økte beredskapen denne regjeringen har stått for – syvende redningsbase og HF-dekning til nord. Det blir også nevnt to Super Puma-helikoptre, de var det også denne regjeringen som satte inn. Det var et stort og et lite, men nå er det to store. Vi har også fått 12 måneders seilings-tid på MS «Polarsyssel» med hjelp fra Stortinget, så tusen takk for det. Det er vi selvfølgelig glad for.

Representanten refererer også til IMO og polarkoden som har funksjonskrav. De er også ganske interessante. Vi ser også at de 72 timene man skal klare seg på egen hånd etter at en ulykke har inntruffet, ikke holder mål. Hva mandatet er, og hva utvalget faktisk skal jobbe med, må vi komme tilbake til når mandatet er fastlagt, men jeg tar med meg innspillene fra representanten.

Emilie Enger Mehl (Sp) [16:59:03]: Etter «Viking Sky»-ulykken var mange veldig lettet over at det gikk så bra, men det var også mange som var veldig bekymret for at dette kan skje lenger nord, fordi nordområdene har en mye dårligere beredskap langs kysten enn det Sør-Norge har. Blant annet var det to professorer fra NTNU som sa at «de fleste om bord i Viking Sky ville ha omkommet ved grunnstøting, på grunn av det ekstreme været, bevegelsene i skipet, stor krenkning og lav

evakueringshastighet» – altså hvis dette hadde skjedd lenger nord enn det gjorde.

Regjeringen har svekket helikopterberedskapen og beredskapen i nord generelt, særlig ved å flytte Bell-helikoptre sørover. Vi har akkurat diskutert en ny redningshelikopterbase. Den er på plass tidligst i 2022. Hva blir konsekvensene hvis vi får en hendelse som «Viking Sky» før det, i Nord-Norge?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [17:00:02]: Det er nettopp erkjennelsen av at vi har økt aktivitet langs kysten vår og ikke minst på land, som gjør at vi ønsker å etablere en syvende redningsbase. Det er også en av grunnene til at vi ønsker å se på hva slags forebyggende tiltak vi kan iverksette ved å se på den helhetlige beredskapen vi har i Norge for cruisenæringen. Derfor ønsker vi nå å sette ned et utvalg som kan gå gjennom forebyggende tiltak og hvordan ansvarsfordelingen faktisk er, og kan være. Det er viktig at eier, reder og skipper har beredskapsansvar for egen besetning og egne passasjerer.

Emilie Enger Mehl (Sp) [17:00:43]: Det er bra at det jobbes med å få på plass en syvende redningshelikopterbase, selv om det er uenighet om hvor den skal ligge, som vi så i forrige sak.

Jeg lurar på om beredskapsministeren har tenkt å sette inn noen midlertidige tiltak for å bedre beredskapen for cruisetrafikken i Nord-Norge i lys av den massive responsen som har vært, om at det hadde vært fatalt hvis det skjedde der, for basen er jo ikke på plass før om tidligst to år.

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [17:01:14]: Jeg er ikke enig i utgangspunktet til representanten. Redningshelikopterkapasiteten i nord ved en lignende ulykke ville vært god. Den vil bli bedre med en syvende redningsbase i Tromsø, men vi så også utenfor kysten i forbindelse med MS «Viking Sky» at vi hentet inn sivile helikoptre og helikoptre fra petroleumsnæringen. Vi hadde også et redningshelikopter som ble hentet inn fra Danmark, som sto på Sola, og vi hadde to redningshelikoptre som sto parat i Sverige for å hentes inn i tilfelle det skulle bli et havari til.

Det som er viktig her, er at vi må se på cruisenæringens egen beredskap for å kunne forebygge, slik at denne typen hendelser faktisk ikke forekommer. Det er enklere og langt billigere for alle.

Emilie Enger Mehl (Sp) [17:02:06]: Da denne saken ble behandlet av justiskomiteen, hadde Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen fortsatt ikke bestemt seg for å sette ned et utvalg for å se på cruisetrafikken. Det fikk vi først vite på fredag. Det betyr at Høyre, Fremskrittsparti-

tiet, Kristelig Folkeparti og Venstre ikke står bak forslaget om et sånt utvalg i dagens innstilling.

Men nå som det kommer et utvalg – regjeringen sier at de vil sette ned det – vil statsråden da oppfordre regjeringspartiene i Stortinget til å stemme for forslag nr. 1 i denne saken, sånn at vi får et flertallsvedtak i Stortinget?

Statsråd Ingvil Smines Tybring-Gjedde [17:02:38]: Jeg tenker at stortingsrepresentantene står fritt til å gjøre det deres komiteer og de selv er blitt enige om seg imellom.

Presidenten: Replikordskiftet er då omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Petter Eide (SV) [17:03:04]: Min kollega Arne Nævra har redegjort for den grunnleggende bakgrunnen for SVs forslag, så det skal jeg ikke forfølge så veldig, men det er det tillegget som SV har i denne saken, at rederinæringen bør vurdere å se om det er mulighet for at de også kan ha et ansvar i sin egen beredskap, jeg ønsker å ta opp.

Det grunnleggende prinsippet i Norge er – helt riktig, som ministeren også sier – at de som er i nød, skal få hjelp uansett, uten å betale, og jeg holdt på å si uansett hva de har gjort. Det prinsippet bruker vi f.eks. når vi redder folk fra bilulykker. Selv om folk har kjørt i fylla, får de hjelp uten å betale. Dette prinsippet er helt avgjørende. Her ligger det en likhetsdimensjon – folk skal få hjelp uavhengig av hva slags lommebok de har. Det ligger også et humanitært prinsipp her – at hjelpen skal stilles til rådighet på et helt nøytralt og upartisk grunnlag. Derfor er det ikke riktig som ministeren sier, at SV åpner for egenbetaling ved redning – vi gjør ikke det. Vi står bak nettopp dette hellige prinsippet om at alle skal få hjelp uansett. Men vi ber i dette forslaget om at vi kan vurdere unntak fra eller tillegg til denne bestemmelsen, nettopp fordi denne næringen har ressurser og kapasitet til å kunne gjøre sin egen beredskap noe bedre. Det rokker overhodet ikke ved det grunnleggende prinsippet. Jeg vil nesten si motsatt, det vil styrke det.

Som representanten Nævra har gjort rede for, er det allerede unntak fra dette hovedprinsippet. Oljenæringen har det, de har en beredskap som de selv er involvert i, og som de samarbeider med staten om. Vi har også systemer i Norge innenfor domstolen der man kan stille erstatningskrav til folk som har opptrådt uaktsomt. Nettopp fordi cruisenæringen er så økonomisk sterk, bør vi vurdere om de bør ha noe ansvar, også økonomisk ansvar, for sin egen beredskap. Det betyr ikke at de skal betale for sin egen redning, for det er noe helt annet – dette handler om at vi skal gi cruisenæringen en anledning til også å kunne bruke dette som et konkurranse-

fortrinn, til å kunne si: Våre skip er trygge, vi har iverksatt de og de tiltakene.

Så næringen burde egentlig applaudere dette. Det at de ikke skal, til de grader, ha noe ansvar for sin egen beredskap, støter nok også an mot folks rettferdighetsfølelse. Her er det ganske styrtrike milliardæredere, som heller ikke betaler veldig mye skatt, som slipper unna eventuelt store redningsoperasjoner. Vårt forslag her handler ikke om å avvike fra det grunnleggende prinsippet, det handler om en utstrakt hånd til næringen for at de kan styrke seg selv i den typen situasjoner.

Arne Nævra (SV) [17:06:30]: Jeg vil bare understreke nok en gang det som min kollega representanten Eide kom opp med. Det er overhodet ikke aktuelt for SV å rokke ved plikten til assistanse ved nødsituasjoner og redning til havs. Det er nedfelt i internasjonalt regelverk, som SOLAS-konvensjonen, The Safety Of Life at Sea. Den plikten er urokkelig, og jeg ber om at dette ikke blir sådd tvil om når SVs holdning blir sitert i denne saken. Det skal aldri være tvil om det.

Så vil jeg skryte litt av statsråden. Jeg synes det er flott at hun viser en slik åpen holdning til innspill. Ikke bare har hun gjennomført et forslag, eller i hvert fall signalisert at det skal opprettes et slikt utvalg som SV har foreslått, hun sier også at hun skal ta med seg disse konstruktive forslagene. Hun sa vel kanskje ikke konstruktive, men i hvert fall de forslagene SV snakket om i replikkordskiftet her, om en kunne vurdere å tenke litt over en aldri så liten periode, dette med finansieringen. Jeg synes det bør vurderes og tas med inn, for det er bare på den måten vi klarer å finansiere en høyere beredskap. Jeg tror ikke det er mulig å ha en virkelig større beredskap gjennom et statsbudsjett. Da skal statsråden ha en hard kamp i regjeringa – eller den nye regjeringa vil få en hard kamp. Jeg tror vi må tenke på at for en næring som vi ser vokser så sterkt – det er en kolossal vekst – bør dette virkelig tas med i vurderingen, spesielt med tanke på de sårbare nordlige områdene. Så kan man si: Ok, vurderingen fra utvalget er at nei, dette er ikke aktuelt sett opp mot mange andre hensyn. Vel, men da bør man i hvert fall vurdere seriøst om ikke mandatet burde vært utvidet til også å vurdere den siden.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [17:08:39]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2019 under Justis- og beredskapsdepartementet (Innst. 106 S (2019–2020), jf. Prop. 24 S (2019–2020), unntatt kap. 480, 490, 491 og 3490)

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 10 [17:09:05]

Interpellasjon fra representanten Trygve Slagsvold Vedum til statsministeren:

«En av regjeringens og Stortingets viktigste oppgaver er å utvikle hele Norge. Det er ingen naturlov som sier at Norge skal sentraliseres, eller at tjenester skal nedlegges. Hvilket Norge vi får i framtida, avgjøres av hvilke politiske valg vi tar i dag og i åra framover. Ifølge SSB har det til nå i år blitt 937 færre innbyggere i Nordland, 827 færre i Troms og 325 færre i Finnmark. Siden SSB begynte med å utarbeide kvartalsvis befolkningsstatistikk, har det aldri vært registrert så stor fraflytting i ett enkelt fylke i Norge som det ble fra Nordland siste kvartal. Statsministeren har det overordnede ansvaret for alle vedtak som blir fattet av regjeringen, og hvordan de samlet påvirker landets utvikling.

Er statsministeren fortrolig med den sterke befolkningsnedgangen vi ser i de tre nordligste fylkene, og hvis ikke, hvilke politiske grep vil regjeringen ta for å snu denne utviklingen?»

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [17:10:22]: Min samfylking Rolf Jacobsen har skrevet mange flotte dikt, og avslutningen på et av de flotte diktene har jeg lyst til å begynne interpellasjonen med i dag. Den er sånn:

«Se mot nord.

Oftere.

Det er langt dette landet.

Det meste er nord.»

Noe av det fantastiske med nasjonalstaten Norge er at vi har hatt et fellesprosjekt, og at vi skal bygge hele landet, hele Norge – fra Vardø i nordøst til Lindesnes i sør, fra det værharde Stad til de rolige skogene i Trysil i øst. Ta f.eks. Nord-Norge, fra Bindal i sør på grensen til Nord-Trøndelag til Pasvik, som grenser mot Russland – det er et enormt område. Men vi har hatt et fellesskapsprosjekt der vi bygger samfunn, der vi bygger land. Vi har brukt ressurser og kraft i områder som har hatt spesielle utfordringer. Vi har sett hverandre og løftet hverandre. Norges identitet og vår suksess er at vi har utnyttet mulighetene landet vårt har gitt, i alle deler av Norge.

Nord-Norge fikk kanskje noen av de mest dramatiske konsekvensene noen landsdel fikk under annen verdenskrig, og Finnmark ble nedbrent. Man bestemte seg etter annen verdenskrig for at man skulle bygge det opp igjen. Det var ikke de bedriftsøkonomiske kalkylene som lå der, det var et samfunnsprosjekt. Man ønsket å bygge land, og man så det som strategisk viktig at det skulle bo folk i alle deler av landet.

Når vi diskuterer distriktspolitikk, og når vi diskuterer tiltak for Nord-Norge, blir det ofte diskutert som en utgiftspost. Det er en grunnleggende misforståelse. Man glemmer at det er en investering. For det er nettopp en investering det er. Det unike med Nord-Norge blir ofte framstilt som et problem – at det er et problem at det bor folk så spredt, at det bor folk på de små øyene, innerst i fjordene eller ytterst i havgapet. Det er ikke et problem, men en forutsetning for å få brukt den fantastiske landsdelens muligheter. Det er en forutsetning for å hevde suverenitet, en forutsetning for beredskap og vårt lands beredskap, en forutsetning for fiskeri, havbruk, turisme og verdiskaping langs hele kysten at det bor folk langs hele kysten og i hele landsdelen.

Nord-Norge er en landsdel med enorme ressurser, folk med stor stå-på-vilje og lokal stolthet. Men skal vi utnytte ressursene, utnytte mulighetene og ta folk på alvor, kan ikke staten og offentlig sektor svekke sin tilstedeværelse, sine tilbud. Vi må satse på landsdelen, både store og små steder. Og vi må ha en politikk tilpasset de mulighetene og de utfordringene landsdelen har. Det er like viktig at ambulansen kommer enten du bor i Berlevåg, eller du bor i Bergen. Det er like viktig at politiet kommer når du trenger det, enten du bor på Helgeland, eller du bor på Nordstrand. Det er like viktig å satse på oppdrettsnæringen i Bindal som det er å satse på transport- og servicenæringen i Groruddalen. Vi trenger begge deler. Vi trenger satsing og utvikling i alle deler av landet, og det er like viktig at de grunnleggende offentlige tjenestene finnes i Alta, som at de finnes i Arendal.

Det norske politiske prosjektet har vært at vi har brukt politikken aktivt til å utvikle hele Norge, ikke avvikle deler av Norge. De tre nordligste fylkene har ca. 35 pst. av vårt landareal, og 60 pst. av vårt sjøareal ligger på utsiden av de tre fylkene. De landarealene og de sjøarealene har enormt med naturressurser, unike fiskeressurser, evigvarende fiskeressurser. Det er fiskere med masse lokalkunnskap og generasjoners erfaring. De enorme sjøområdene er en forutsetning for oppdrettsnæringen – en særdeles viktig næring for landet. De tre fylkene har masse fornybar energi – vindkraft, men ikke minst vannkraft – som har gitt grunnlag for kraftkrevende industri i verdensklasse. Vi har store mineralressurser og en voksende mineralnæring. Det er store olje- og gassressurser på norsk sokkel utenfor de tre fylkene, og vi har en stor turistnæring grunnet storslått natur og flinke folk.

Nord-Norge er en landsdel med store ressurser og fantastiske muligheter. Det som er så nedslående når vi leser om befolkningsutviklingen i Nord-Norge, er at Nordland fylke har satt ny negativ rekord, med 702 innbyggere mindre i løpet av ett kvartal. Dessverre er ikke befolkningsnedgangen særegent for Nordland. Vi har

hatt befolkningsnedgang i Finnmark, vi har hatt befolkningsnedgang i Troms, og vi har hatt befolkningsnedgang i Nordland. Vi har altså hatt befolkningsnedgang i alle de tre nordligste fylkene.

Endringer i flyttemønster skjer ikke over natta, men når vi ser på de politiske grepene som regjeringen har tatt, skaper det nye problemer og forsterker problemer. For regjeringen har systematisk sentralisert – om det er politi, om det er ambulanse, om det er Nav, om det er tingretter, om det er skattekontor, som regjeringen bestemte sist uke.

La meg begynne med kortbanenettet. Det er en fantastisk suksesshistorie. Statsminister Per Borten fra Senterpartiet og Håkon Kyllingmark, som var samferdselsminister fra Høyre, hadde som en visjon at man skulle bygge ut kortbanenett i hele landet. Man så at vi hadde spesielle avstandsulemp, man skulle ha småflyplasser, og man tok et valg: Man bygde det ut. Det har tjent Norge godt. På grunn av avgiftspolitikken som dagens regjering har ført siden 2016, har tilbudet på det norske kortbanenettet blitt dårligere år for år – dyrere og dårligere. Vi i Senterpartiet har et alternativ, for vi må satse på kortbanenettet. Det var en framtidsrettet politikk Kyllingmark og Borten pekte ut på 1960-tallet. Vi må ha lavere avgifter og en avgiftspolitik tilpasset det Norge vi har.

Ta utdanning. I samme periode, i 1968, bestemte man at man skulle bygge et universitet i Tromsø – en veldig vellykket og avgjørende satsing for å bygge landsdelen. Hva opplever vi nå? Man opprettet Nord universitet, men nå skal man legge ned utdanningsinstitusjoner. Man legger ned Høgskolen på Nesna, og man legger ned sykepleierutdanning, selv om man trenger flere lærere og flere sykepleiere. Man glemmer å se den lokale virkeligheten og bygger utdanningstilbud ned. Heldigvis er det også der et alternativ. Hvis vi får makt og ansvar i 2021, skal vi gjenopprette Nesna, og vi skal bygge nye sykepleierutdannelse, så det blir mulig å ta utdanning i ulike deler av den fantastiske landsdelen Nord-Norge er.

Ta naturressurser. Som jeg sa i stad: Nord-Norge er en landsdel rik på naturressurser, men hvilke forslag er det regjeringen har kommet med? Endringen i kraftverkbeskatning vil ramme de tre nordligste fylkene kraftfullt. Det er diskusjon om en ny statlig kvotebank i fiskerinæringen. Hvilke fylker er det som vil tape mest på det? Det er selvfølgelig de tre nordligste fylkene, som vil miste ressurser, miste inntekter og miste de fordelene de har med å ha så stor naturrikdom.

Så til forsvarspolitikken. Hva har skjedd der? Man har lagt ned Andøya flystasjon og flyttet Bell-helikoptrene. Man ser at det har vært en stor sentralisering innenfor politiet. Når det gjelder statlige arbeidsplasser, har flertallet av de nordnorske kommunene mistet statlige

arbeidsplasser i stor, stor stil. Og i de siste ukene har vi alle vært vitne til uroen rundt ambulanseflyene. Den uroen har vært der i flere år. Da vi tok opp den diskusjonen i sommer, sa statsråd Bent Høie at vi gjorde det ut fra valgtaktiske hensyn. Men vi gjorde det ut fra at det var problemer med beredskapen. Vi har en regjering som har glemt å lytte til dem som bor i de tre nordnorske fylkene. Det har vi ikke minst sett i diskusjonen om tvangssammenslåing av Finnmark og Troms, der 87 pst. av befolkningen sa at de ville bestå som eget fylke. Regjeringen overser og overkjører og glemmer å lytte.

Det er behov for en ny politisk kurs, en ny politisk kraft som er villig til å satse på denne landsdelen. Akkurat som regjeringen har sagt at den ønsker å bruke 66 mrd. kr på byvekstavtaler, bør man ha samme vilje og samme kraft for å utvikle Distrikts-Norge, Bygde-Norge, Nord-Norge, og se de mulighetene som ligger i den landsdelen og i alle deler av landet. Den sentraliseringspolitikken som nå føres, skaper større utfordringer og større problemer, men den løser ikke de utfordringene og frigjør de mulighetene som Nord-Norge har.

Min utfordring til statsminister Erna Solberg er: Ser hun med bekymring på at det er befolkningsnedgang i de tre nordligste fylkene? Synes hun det er bekymringsverdig at Nordland i siste kvartal har satt ny negativ rekord i absolutte tall når det gjelder fraflytting og befolkningsnedgang? Jeg ringte personlig til forskerne i SSB for å sjekke om det er riktig, det som står på NRK. Man bekreftet at det dessverre var sånn i Nordland i siste kvartal. Synes statsministeren det er et problem, eller synes hun ikke det? Jeg håper at statsministeren synes det er et problem. Og hvis statsministeren synes det er et problem at tre så viktige fylker har befolkningsnedgang, hva er da de politiske grepene statsministeren vil gjennomføre? Hva er de nye kraftfulle grepene som den norske regjeringen skal ta? Eller er det sånn at statsministeren ikke har visjoner og mål for den nordligste landsdelen?

Statsminister Erna Solberg [17:20:35]: Tusen takk til interpellanten for at han gir oss en anledning til å diskutere fremtidens regionale distriktspolitikk, ikke minst situasjonen i Nord-Norge og utviklingsutfordringene.

Regjeringen har lagt frem en distriktsmelding. Den ligger nå til behandling i Stortinget. Den beskriver godt utviklingen og utfordringene distriktene står overfor, og de utfordringene landet står overfor på lang sikt. Det er noen tunge trender som former rammene for en bærekraftig distriktspolitikk. Spesialisering, digitalisering, aldring og bedre økonomiske tider i Europa utfordrer dagens arbeidsliv og tilgangen på arbeidskraft. Bedriftene sliter lokalt med å skaffe arbeidskraft. Samtidig blir det altså flere eldre, og snart trenger vi langt flere ansatte i omsorgssektoren.

Trendene utfordrer hele landet, men rammer Distrikts-Norge først. Skal vi ha bærekraftige kommuner og lokalsamfunn, må folk ha en jobb å gå til. Da må vi legge til rette for at nordnorske bedrifter er konkurransedyktige, slik at det investeres og skapes arbeidsplasser og nye bedrifter. Vi har senket skatter og avgifter med 25 mrd. kr for å gjøre hele det norske næringslivet mer lønnsomt. Vi har senket formuesskatten, som gir norske eiere ulemper sammenlignet med utenlandske eierskap. Vi har fjernet arveavgiften. Alt dette bidrar til å trygge distriktskapital og distriktsutvikling.

Regjeringen har fått gjennomslag i EU for redusere arbeidsgiveravgiften for transport- og energiforetak i distriktene, og vi har forenklet hverdagen til norske bedrifter for 15 mrd. kr. Det er ikke slik at det som er god politikk for Norge, ikke er god distriktpolitikk. Tvert imot er de delene av landet som er mest avhengige av å ha gode rammebetingelser for dette, de som har andre ulemper, som f.eks. transport- og avstandsulemper.

Bare i 2018 ble det skapt 40 000 nye private arbeidsplasser i Norge. Flere private arbeidsplasser betyr økte skatteinntekter, som igjen kan brukes til bedre skoler, til mer omsorg i eldreomsorgen og også til flere tiltak for å stimulere veksten i distriktene.

Derfor har Norge vært positiv til næringsetablering i distriktene. Vi ga Nussir konsesjon i Kvalsund, slik at vi starter med mineralutvinning. Vi sa ja til videreføring av over 100 års industrihistorie med fortsatt drift ved Sydvaranger gruve. Og vi har godkjent nye områder for akvakultur i Lenvik. Skal næringslivet i nord lykkes, må det bygge på de fortrinnene man har – nettopp som interpellanten sa – det store havet, de store mulighetene.

Få steder i verden ligger forholdene bedre til rette for fiskeri og oppdrett enn i Nord-Norge, og fra regjeringens side legger vi til rette for en bærekraftig vekst i oppdrettsnæringen. Siden 2017 har kommuner og fylkeskommuner i Nord-Norge fått nesten 1,4 mrd. kr fra Havbruksfondet. Det er penger som kommer innbyggerne til gode. Lønnsomheten er god. Det jobber flere i Nord-Norge med fisk, oppdrett og fiskeindustri nå enn noen gang siden 2008.

Men i mindre lokalsamfunn er det kanskje ikke jobb til alle. Kanskje er det bare jobb til mor, mens far må pendle. Derfor er satsingen på samferdsel også god distriktpolitikk, for det binder arbeidsmarkedet sammen. Samtidig får næringslivet varene raskere og billigere til markedet. Regjeringen legger i Nasjonal transportplan opp til å bruke 40 mrd. kr til investeringsprosjekter i Nord-Norge fra 2018 til 2029. I Nord-Norge er det ferdigstilt prosjekter på E6, rv. 77 og rv. 80, i tillegg til Tromsø havn i Breivika. I 2018 ble det åpnet flere prosjekter på strekningen E6 Narvik–Alta, som har bidratt til å korte ned veien med over fire mil. I 2019 investeres

det i E6 på Helgeland, i ny bru på E6 over Tanaelva og i E69 Skarvberg tunnelen.

Jobber må skapes, men de må også fylles med arbeidskraft som dagens jobber krever. For 50 år siden hadde bare 7 pst. høyere utdanning. Nå har mer enn hver tredje innbygger det. I de aller mest sentrale strøkene av landet har nesten halvparten høyere utdanning. Derfor har vi lagt til rette for desentralisert utdanning for å bedre tilgangen på kompetanse lokalt og regionalt. I 2019 og i 2020 er det bevilget over 90 mill. kr til fleksible studietilbud og videreutdanninger. Midlene skal bl.a. gå til studietilbud som er tilgjengelige utenfor de faste campusene, og jo høyere utdanning, jo mer tilgjengelig i distriktene. Regjeringen har i tillegg fra 2014 til delt midler til ca. 550 studieplasser ved Nord universitet og Universitetet i Tromsø.

Gjennom regionreformen får fylkeskommunene et forsterket ansvar for kompetansepolitikken fordi det er regionalt man best vet hva som skal til for å utløse potensialet i lokalt næringsliv. Vi vet at resultatene er svake i grunnskole og videregående opplæring, særlig i Nord-Norge. Nord-Norge er den landsdelen som har hatt den største forbedringen i gjennomføring av videregående skole, likevel har den fortsatt de høyeste frafallstallene. Derfor er det viktig å ta fatt i.

I både 2006 og 2007 ble det færre innbyggere i Nord-Norge. I årene siden har det vært vekst frem til i år. Fra denne regjeringen overtok, til utgangen av 2018 er det blitt over 8 000 flere innbyggere i Nord-Norge. En grunn til reduksjonen i år er at det kommer færre arbeidsinnvandrere enn for få år siden. Utvidelsene i EU i 2004 ga Nord-Norge tilgang på ny arbeidskraft. Høyere oljepriiser ga stor investeringsvilje, men arbeidsinnvandring og oljeboom ga ikke noen varig løsning. Det utsatte et problem. Vi kan ikke belage oss på en fremtid der det er eksperimentelle oljepriiser og arbeidsinnvandring som skal skape arbeidsplasser og fylle kompetansebehovene.

EØS-avtalen er kanskje det viktigste virkemiddelet for eksportbedriftene, ikke minst i Nord-Norge. Nordland er et av Norges største eksportfylker. En tilnærmet samlet industri i Nord-Norge advarer mot å melde Norge ut av EØS. I Mosjøen ligger hjørnestensbedriften Alcoa. Europa er deres store handelspartner. Også havbruks- og fiskerinæringen har Europa som et stort marked. Arbeidslivet i Nord-Norge trenger gode og forutsigbare rammebetingelser. Det er viktig hvis vi vil sørge for vekst i Nord-Norge også fremover. Å sette EØS-avtalen i spill er å gamble med titusener av arbeidsplasser i Nord-Norge.

Regjeringen satser på Nord-Norge. Det er blitt flere statlige stillinger i alle de nordnorske fylkene siden vi overtok. Vi har styrket beredskapen i nordområdene. Direktøren ved Hovedredningssentralen skal være i Bo-

dø. Vi har etablert Senter for oljevern og marint miljø i Lofoten. Vi har styrket helsevesenet i nord. Vi har lagt til rette for bygging av nye sykehus i Kirkenes, Narvik og Hammerfest. Vi oppretter 38 nye turnusstillinger for leger, som alle skal legges til Nord-Norge.

Den økonomiske veksten i Nord-Norge er også høyere enn landsgjennomsnittet, og arbeidsledigheten er lavere i Nord-Norge enn i Oslo. Men det er altså utfordringer knyttet til befolkningsutviklingen som gjør at en del føler både på usikkerhet og bekymring. Det fødes færre barn i Norge, også i Nord-Norge. Lave fødselstall merkes først på små steder. Fødselsoverskuddet i Nord-Norge er på omtrent 125 til og med tredje kvartal i 2019, mot ca. 1 200 i 2009. Lave fødselstall er én grunn til at regjeringen har en aktiv politikk for barnefamilier generelt og for dem med lav inntekt spesielt.

Regjeringspartiene har vært opptatt av å løse utfordringene som Distrikts-Norge står overfor. Jeg håper debatten i dag også skal gi oss noen svar på hva opposisjonen tenker om hvordan vi skal møte de store trendene som utfordrer gårsdagens løsninger. Mangelen på arbeidskraft – skal vi løse den med flere EØS-borgere som kommer hit på kortvarige arbeidsopphold?

På Agenda Nord-Norge traff jeg flere unge. De sa at man ikke måtte svartmale landsdelen, men fremheve de gode historiene. Når jeg møter næringsaktører i Nord-Norge, er de samstemte om hva som skal til for å sikre et bærekraftig nord. De peker på viktigheten av stabile rammevilkår og på at vi jobber med hvordan vi får vekk utfordringene avstandsproblematikken gir.

Jeg har skissert litt om hvordan vi møter utviklingen for å skape arbeidsplasser og sikre tilgang på kvalifisert arbeidskraft: med tiltak som skal skape nye, grønnere og bærekraftige arbeidsplasser, med investeringer i nye transportløsninger, med en skatte- og avgiftspolitik som stimulerer til ny vekst, ikke minst ved å sørge for trygghet for at bedrifter kan delta i det europeiske markedet, og med en kunnskapspolitik som løfter barn og unge – fra grunnskolen til universitetet. Alt dette er viktige elementer i en fremtidsrettet distriktspolitik som møter de utfordringene som fremtiden faktisk stiller oss overfor.

Jeg er spent på om opposisjonen er enig i virkelighetsbeskrivelsen, og ikke minst på å høre mer enn festtalene, høre om de konkrete tiltakene som kan gjøre noe med grunnårsakene til utfordringene vi ser i dag.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [17:30:57]: Når jeg hører statsminister Erna Solberg, virker det ikke som om hun i det hele tatt er bekymret for tallene vi ser fra de tre nordligste fylkene i år – SSB bekrefter at de aldri i noe kvartal har opplevd større fraflytting enn man har opplevd siste kvartal de har beregnet, altså med minus

702 innbyggere i Nordland. Det er spesielt i Vesterålen og Helgeland man har de største utslagene. Man ser også, når man ser på regjeringens politikk, at det har rammet både Helgeland og Vesterålen spesielt hardt – så politikk fungerer.

Så sier statsminister Erna Solberg at det er viktig å tenke på hvordan man skal ha offentlige arbeidsplasser framover. Da er det greit å se litt på fakta. Antallet statlige arbeidsplasser fra 2016 til 2018 har økt med 2 603 årsverk, altså har det blitt 2 603 flere årsverk på de to årene.

La oss da se på hvordan de årsverkene har fordelt seg, for det er tydeligvis en begrunnelse fra statsministerens side for sentralisering. I Finnmark har 15 kommuner tapt statlige arbeidsplasser i løpet av de to årene, 3 kommuner har fått økt antallet statlige arbeidsplasser – det er klassisk sentralisering. Selvfølgelig påvirker det folk når 15 kommuner har tapt og 3 har fått flere.

I Troms har 13 kommuner tapt statlige arbeidsplasser, 6 har økt. Selvfølgelig skaper det sentralisering når 13 kommuner taper og 6 får flere.

Ta Nordland, som er det fylket som har vært hardest rammet nå: Hvor mange kommuner har tapt statlige arbeidsplasser der? 26 kommuner har tapt statlige arbeidsplasser, og 9 kommuner har økt. Når man ser på de tallene, er det klassisk negativ sentralisering regjeringen får med de ulike reformene. Oppskriften er den samme, enten det er innenfor Nav, politi, tingretter eller skatteetat – som vi så på fredag også vil føre til sentralisering.

Tallene er krystallklare: Mange av de små og mellomstore kommunene i Troms, Finnmark og Nordland er de store taperne. Sentralisering avler sentralisering. Det kan høres fint ut å si at vi må effektivisere offentlig sektor, men antallet statlig ansatte har økt, det er bare at de er sentralisert.

Det må være statsministerens store utfordring også når hun snakker om transportutfordringene i Nord-Norge, for hva har man gjort på transportsektoren? Jo, man har økt kostnadene. Widerøe, som er den tunge aktøren, har kuttet i sitt rutetilbud takket være negativ avgiftspolitik fra regjeringens side, og man har økt transportmomsen fra 8 pst. til 12 pst.

Statsministeren løftet også fram at det var mange pendlere, men hva har man gjort med pendlerfradraget? Man har kuttet i pendlerfradraget, noe som spesielt har rammet langpendlere. De spesielle tiltakene man har hatt for å få økt befolkningsvekst, f.eks. med høyere barnetrygd i Finnmark og Nord-Troms, har man fjernet. Den sentraliseringen regjeringen har gjennomført, er ganske systematisk.

Statsminister Erna Solberg [17:34:26]: Selvfølgelig er jeg bekymret for utviklingen. Jeg er opptatt av at vi

skal ha en balansert utvikling i alle landsdelene i Norge. Det er viktig, også for å kunne bruke ressursene våre.

Men for å være helt ærlig: Jeg synes ikke representanten Slagsvold Vedum er i nærheten av å snakke om de grunnleggende utfordringene som faktisk bidrar til denne endringen. Vi er ikke i nærheten av å snakke om aldringen som har skjedd i løpet av disse årene – det er allerede færre i fertil alder som bor her. Når det gjelder utdanning: Hvis en ikke kan få en kompetansearbeidsplass i den kommunen der en er, betyr det at en flytter et annet sted. Da synes jeg det er bedre at en flytter til Alta, Hammerfest eller Kirkenes i Finnmark, enn at en flytter til Oslo. Derfor er jeg opptatt av at vi har robuste, gode fagmiljøer, steder som kan ansette folk med god utdanning i de områdene, slik at vi beholder balansen mellom landsdelene våre. Slagsvold Vedum er ikke i nærheten av å snakke om det han begynte å snakke om, nemlig behovet for å bruke de store ressursene, for da er det næringspolitikken som er viktig. Da er grunnlaget lavere skatter og avgifter. Da er det å bidra til å få ned avstandskostnadene og å investere i kunnskap og kompetanse blant de tingene som er aller viktigst fremover, for å bidra til å bruke alle de mulighetene som ligger i nord, og til å snu den veksten og den utviklingen vi har sett.

Ja, det vil i fremtiden være slik at det blir færre statlige arbeidsplasser en del steder når vi tar i bruk ny teknologi. Det gjør vi for å sørge for at vi har rom til å la kommuneøkonomien vokse og la velferdsordningene, i form av bedre eldreomsorg, vokse, og muligheten til å ha arbeidskraft som kan bidra til det. Det er en omstilling alle regjeringer fremover bør gjøre. Jeg tror det er viktig å si at konkurransen om arbeidskraften, særlig i nord, er så stor at da er vi nødt til å konsentrere oss om det viktige på velferdssiden for kommunene – ikke for statlig byråkrati, men for kommunene – og for næringslivet, slik at de får tilgang på arbeidskraft fremover, for å skape innovasjon og nyskaping og bruke ressursene fremover.

Jeg er optimistisk på Nord-Norges vegne, nettopp fordi de har et så stort ressursgrunnlag, har så store muligheter. Det vi er nødt til å gjøre, er å sørge for at vi faktisk fokuserer på de områdene der man i nord kan vokse, som dreier seg om å tilføre mer kunnskap og kompetanse til de næringsgrenene man har, som bidrar til at de er attraktive for folk som har lyst til å komme dit og jobbe, og som ikke bidrar til å hermetisere dagens strukturer, men som faktisk bidrar til at vekstkraften og vekstpotensialet utnyttes. Det må man altså gjøre ved god næringspolitikk, ved god samferdselspolitikk, ved å sikre at vi har kompetanse i disse landsdelene, og det gjør vi noe med.

Så synes jo jeg at med den bekymringsminen som representanten legger an til her, er det litt rart hvis man

tror at dette ville blitt løst hvis vi ikke hadde effektivisert f.eks. politistrukturen eller ved noen små offentlige sektorendringer, at det hadde stoppet hele utviklingen. Det er noe helt annet, tyngre og dynamisk.

Jeg gleder meg til å høre Senterpartiets svar på de store utfordringene istedenfor deres drøm om 1960-tallet. Den var ganske fremtredende i dag.

Kjell-Idar Juvik (A) [17:37:57]: Jeg vil først takke Trygve Slagsvold Vedum, som har reist denne saken i Stortinget. Jeg er for så vidt enig: Jeg er ikke akkurat beroliget av svaret som statsministeren ga til forsamlingen. Inntrykket er at man prøver å bagatellisere det ved å ramse opp det man har forsøkt å gjøre. Det er ikke noen tvil om at det er krise, det som vi nå ser skje i Nord-Norge. Dette får vi tydelig bekreftet fra fylkespolitikkerne, som roper et høyt varsku. Det håper jeg at både denne salen og statsministeren og regjeringen tar på alvor.

På tre måneder har Nordland, mitt hjemfylke, mistet 702 innbyggere. Det er faktisk åtte innbyggere daglig. Fylkesrådsleder i Nordland, Tomas Norvoll, tok begrepet «krise» i bruk og sa til VG:

«Disse tallene er full krise. Dette er rett og slett sjokkerende. Dette dreier seg om en trend som er vanskelig å stå i mot.»

Jeg kjenner Tomas Norvoll godt. Når han tar disse ordene i bruk, bør man lytte.

Hele 36 av 44 kommuner i Nordland mister innbyggere i år, viser tallene fra SSB. Samtidig som Nordland mistet over 700 innbyggere, kom det til sammenligning over 4 000 nye innbyggere til folketette Oslo og Akershus i juli, august og september. SSB sier at i løpet av de siste 20 årene har ingen fylker hatt en større negativ folkevekst i løpet av ett kvartal. Det som forsterker dette i negativ retning, er at mange av dem som drar, dessverre er unge mennesker. Det er ikke sånn at Arbeiderpartiet prøver å svartmale. Nei, det vi gjør, er å ta det på alvor, og det synes jeg også regjeringen skal gjøre.

Men hva kan så denne forsamlingen og regjeringen gjøre? Jo, det kjappeste grepet har de hatt muligheten til de siste månedene. Det hadde vært å gjøre noe med økonomien til fylkene og kommunene. Begge disse er viktige utviklingsaktører som er med på å skape vekst, men alle forstår sikkert at når Nordland fylke alene får 486 mill. kr mindre på å gi et tilbud til innbyggerne og til å drive næringsutvikling, er det grep i feil retning. Når fylkeskommunene heller ikke lenger får regionale utviklingsmidler, er det etter min og Arbeiderpartiets mening feil medisiner. Kommunesektoren får under statsminister Solberg faktisk den dårligste realveksten på 15 år.

Nordland og Nord-Norge har alle muligheter til å vokse og bli en attraktiv landsdel, men en avgjørende

faktor er flere arbeidsplasser. Ja, det går rimelig bra i næringslivet i dag, og det er ikke tvil om at det ligger store muligheter framover hvis man tar i bruk naturressursene i egen landsdel, enten det er fra havet, som fisk, olje og gass, eller det er vindkraft og mineraler. Men da må det tas grep, sånn at man får til en økt foredling av disse ressursene lokalt, og ikke minst at man får beholde verdiene lokalt, enten vi snakker om vannkraft, fisk, mineraler eller olje og gass. Det er i hvert fall ikke riktig politikk når staten skal flytte verdiene fra kommuner og fylker, slik vi nå ser er foreslått av kraftskatteutvalget, eller når de ikke gjør det som alle trodde skulle skje – ilandføring av olje og gass, som vi vet ville gitt effekt rimelig fort.

Nei, Arbeiderpartiet er enig med Senterpartiet. Landsdelen trenger en ny politisk kurs som vil satse på Nord-Norge. Det nytter ikke bare å ramse opp gode ting – man må se helheten. Arbeiderpartiet ønsker å ta hele landet i bruk. Dette er et godt eksempel på at et gammelt, godt slagord fra Arbeiderpartiet – by og land, hand i hand – kan man vise ved reell politikk.

Det landsdelen ber om, er som sagt å få lov til å ta i bruk ressursene. Da må det legges til rette for det. Jeg registrerte at statsministeren nevnte pendlerne i sitt innlegg. Jeg vil gjenta det: Se hva man har gjort med ordningen for pendlerne – det er en viktig faktor for den som skal ha jobb nummer to.

Vetle Langedahl (H) [17:43:05]: Som stolt finnmarking er det klart at jeg ser på fraflyttingen fra de tre nordligste fylkene våre med bekymring. Landsdelen er full av muligheter, full av stolte innbyggere og full av arbeidsplasser. Dessverre har det vært så gode tider i Nord-Norge de siste årene at vi ikke har hatt nok folk til alle jobbene vi har der nord. Det gjør det enda mer bekymringsfullt at så mange velger å flytte fra landsdelen. Det er nok ingen eksakt grunn til at det er sånn, men jeg skjønner at representanten Slagsvold Vedum ønsker å repetere i det uendelige at regjeringen driver med sentralisering, selv om det ikke er sant.

Faktum er at vi i Nord-Norge har mange av de samme utfordringene som Nord-Sverige har. Ifølge en artikkel på nrk.no her om dagen er den eneste forskjellen på oss og vårt naboland at vi bruker 11,5 mrd. kr mer på Nord-Norge enn man i Sverige bruker på sin nordligste landsdel. Likevel har man de samme utfordringene. Sverige får litt midler fra EU også til distriktene sine, som Nord-Sverige, så 11,5 mrd. kr er nok ikke helt nøyaktig. Det eneste det beviser, er at vi ved EU-medlemskap kan få enda mer penger til landsdelen vår. Det kan jo representanten Slagsvold Vedum ta til etterretning.

Likevel er det sånn at befolkningsnedgangen skjer i en tid hvor vi flytter rekordmange arbeidsplasser ut av hovedstaden, i en tid hvor kommunene får rekordstore

overføringer fra staten, og i en tid hvor regjeringen har satset stort på Nord-Norge, gjennom veibygging, gjennom bl.a. fordeler for lærere knyttet til tiltakssonen, ved å flytte mer makt til nordnorske kommuner og regioner og masse mer, som også statsministeren var inne på i sitt innlegg.

Senterpartiet er nok uenig med meg i hva som bør gjøres for å styrke landsdelen. Det er strengt tatt helt naturlig, all den tid vi kommer fra forskjellige parti. Men det kan ikke være sånn at alt som Senterpartiet ikke er for, er sentralisering, og det er i alle fall ikke sånn at alt Senterpartiet gjør når de styrer, er desentralisering. Da representanten Slagsvold Vedum var landbruksminister, stupte antall gårder og bønder i hele Norge, og det er et godt eksempel på hvordan de definitivt ikke bidro til desentralisering her i landet. For meg handler desentralisering om å flytte makt ut av staten og til sterke kommuner og fylker. For meg handler desentralisering om å gi tillit til kommunene og fylkene. Og for meg handler desentralisering om å flytte statlige arbeidsplasser langt ut av hovedstaden.

Senterpartiet og jeg blir nok ikke særlig enige i denne saken, men jeg håper at vi for framtiden istedenfor å hakke på hverandre, som jeg opplever at Senterpartiet holder på med i dag, kan gå i dialog, legge hodene våre i bløt og sammen stake ut kursen for hvordan vi snur den dårlige utviklingen i Nord-Norge.

Kari Kjønaas Kjos (FrP) [17:46:35]: Som statsministeren redegjorde for, har regjeringen tatt en rekke grep for å styrke og utvikle landet vårt – hele landet vårt. Dette har gitt gode resultater, ikke minst i våre nordligste fylker, med høy økonomisk vekst og med veldig lav arbeidsledighet.

Når Trygve Slagsvold Vedum kommer med påstander, blir jeg alltid litt skeptisk. Forenklet retorikk handler ofte om noe større og mer komplekst. Nå mener Slagsvold Vedum at statsministeren må rydde opp i at folketallet i de nordligste fylkene er fallende, så sånn sett er det som det pleier. Har en kommune en utfordring, roper Senterpartiet på regjeringen. Senterpartiets tro på kommunene er som vanlig totalt fraværende.

Men hvordan står det egentlig til? Ifølge tall fra SSB skyldes befolkningsnedgangen primært ikke at folk som er født eller oppvokst i disse fylkene, flytter ut. Faktisk er tallet på at disse flytter ut, lavere enn under den rød-grønne regjeringen. For Finnmarks del har antallet aldri vært lavere. I 2008, da Senterpartiet satt i regjering, var antallet «innfødte» som flyttet ut, hele 14 ganger så høyt.

Men det som er interessant med tallene, er at mens personer født og oppvokst i de nordligste fylkene ser ut til å trives godt, og dermed i mindre grad flytter ut, viser tallene for personer med innvandrerbakgrunn det mot-

satte. De fire siste årene har mellom 62 pst. og 73 pst. av dem som flytter fra de nordligste fylkene, hatt innvandrerbakgrunn. Dette medfører en stor økning.

Det er altså personer med innvandrerbakgrunn som ikke ønsker å bli boende i disse fylkene. Når opposisjonen stadig snakker ned denne landsdelen, krisemaksimerer og har reversering av sammenslåing av fylker som eneste fokus, gir dette kanskje ikke verdens største trygghet for sitt bosted for mennesker som ikke kjenner denne landsdelen inngående.

Min oppfordring går til den enkelte kommune: De kommunene som opplever stor fraflytting, bør snarest mulig kartlegge hvorfor det er så stor forskjell på å være født der og å flytte dit. Hvorfor trives man ikke, på linje med de andre? Er det mangel på inkludering, mangel på språkopplæring, mangel på fremtidstro, eller er det mangel på en jobbmulighet?

De grepene vi som er en del av regjeringen, kan ta, er å sørge for å sette krav til norskopplæring og resultater av integreringen. Det har vi allerede gjort. Kommuner som ikke kan vise til gode resultater, får ikke lenger bo-sette nyankomne flyktninger og asylsøkere.

Så kan vi kartlegge flyktninger og asylsøkere for deres kompetanse, utdanning og interesser, slik at vi i større grad plasserer mennesker på steder som matcher arbeidsmarkedet i den enkelte landsdel. Også dette er vi i gang med.

Vi kan ikke vedta at folk ikke kan flytte, men vi kan vedta hvordan hele landet kan utvikle seg, og det har vi gjort ved å forenkle, fornye og forbedre lovverk. Vi har satset formidabelt på samferdsel og sørget for lavere skatter og avgifter. Derfor har vi nå en svært lav arbeidsledighet i hele landet, og denne landsdelen går veldig godt. Dette er nok grunnen til at andelen «innfødte» som flytter ut, har vært lav de siste årene.

Så må den enkelte kommune selv sørge for at de som bosettes hos dem, føler seg hjemme og får tilgang til dette arbeidsmarkedet.

Brorparten av disse kommunene som vi nå debatterer, styres av Senterpartiet. Jeg oppfordrer Slagsvold Vedum til å ha større tiltro til sine egne lokalpolitikere fremfor å rope på statsministeren. Når vi vet hvem det er som flytter, er det også lettere å ta nødvendige lokale grep. Det oppfordrer jeg disse kommunene til å gjøre.

Kari Anne Bøkestad Andreassen (Sp) [17:51:14]: Jeg tenker at uansett hva som listes opp av regjeringspartiene som Senterpartiets henholdsvis positive og negative kvaliteter, ville det vært en styrke for landet at innbyggerne i nord føler seg hørt, og det er ikke alltid tilfellet. Det er summen av ting som gjør det vanskelig. Det er både de store beslutningene og de små signalene som gjør at man i store deler av Nord-Norge ofte føler

at man er litt mindre verdsatt, litt mindre respektert og litt dårligere ivaretatt.

Regjeringen kan f.eks. umulig ha satt seg godt nok inn i hva som er de faktiske konsekvensene av å legge ned Nesna. Hvis man hadde visst det, hvis man hadde kjent denne delen av landet godt nok, hadde man ikke latt det skje. Å si at man nå legger til rette for desentralisert utdanning, føles som salt i såret.

Tingretter, jordskifteretter, statliggjøring av skatteoppkreving, grunnrenteskatt på havbruk og vannkraft – noe er avgjort, mye er det heldigvis ikke, men det er regjeringen som bestiller rapportene, og som sender signalene. Det sendes f.eks. signal når det nå må omkamp til for å få midlene til Brønnøysundregistrene inn i statsbudsjettet, i alle fall skal vi tro de tillitsvalgte. Ikke minst sendes det signal når Equinor nå trekker tilbake lovnaden om ilandføring fra Johan Castberg til Nordkapp. Hvis man kan sette seg inn i hvordan det føles for befolkningen, blir man bare trist.

Det er også litt trist at fylkeskommunene ikke settes i stand til å utføre sine oppgaver, verken nye eller gamle, og at det i statsbudsjettet legges opp til nullvekst. Et kanskje lite, men beskrivende eksempel er kulturminneforvaltning. Fire årsverk i staten er verdt 90 000 kr nå når fylket skal gjøre jobben i Nordland. Fylkeskommunen blir ofte bøddelen som må gjøre de vanskelige kuttene, siden det ikke følger midler med alle nye lovpålagte oppgaver, og sånn oppleves det også ute i kommunene.

I kommunereformen har regjeringen også sprunget fra ansvaret for det samiske. Den delen av Tysfjord som går inn i Hamarøy kommune, blir ivaretatt gjennom at det er et område for samisk språkforvaltning. Den østre delen, som går inn i Narvik, er ikke ivaretatt. To statsråder har tidligere sagt at samiske språkbrukere ikke skal komme dårligere ut som følge av kommunereformen, men nå svarer statsråden at samiske språkbrukere som går inn i Narvik, ikke vil ha de samme språkrettighetene som tidligere, og at det må kommunen ta ansvar for.

Statsministeren nevner nye transportløsninger, og det er bra. Likevel, etterslepet på fylkesveiene bare i Nordland er på 9 mrd. kr. Staten må komme på banen og bidra til å få ned etterslepet i lag med fylkene, for det er en sikkerhetsrisiko å kjøre på norske fylkesveier. Vogntogtransporten i nord har økt enormt de senere år, og det har dessverre også antall ulykker. Derfor må fylkesveier prioriteres også av staten, men det må også gjøres andre grep. Regjeringen må stille alle nødvendige nasjonale krav for å hindre dødsulykker med utenlandske vogntog. Selv om noe er gjort, er det mye som gjenstår.

Som vi har hørt, leverer Nord-Norge enorme verdier til samfunnet basert på naturressurser. Skal vi klare å utnytte de verdiene som finnes, må det legges til rette for

levedyktige samfunn i hele landsdelen, og det må vi kunne gjøre i lag og i samråd med dem som bor der.

Når det gjelder det grønne skiftet, har fylkene i stor grad tatt ansvar og går over til null- og lavutslippsfartøy, i tråd med regjeringens mål om fossilfri kollektivtrafikk innen 2025. Likevel er det ikke midler til drift av utslippsfrie ferjer i handlingsplanen for grønn skipsfart fra 2019. Det er nå de reisende som må betale prisen, gjennom enten kutt i avganger eller dyrere billetter.

Det er summen av ting. Det er luftambulansen. Det er det faktum at det koster mer å reise med fly mellom to plasser i Nord-Norge enn det koster å reise til andre siden av jordkloden. Det er det at små kommuner som er knallgode på integrering, ikke får bosette flyktninger. Det er det at med en gang f.eks. Nord-Norgebanen nevnes, skal det diskuteres hva de der oppe i så fall må forsake, noe vi sjelden hører når det investeres milliarder i firefeltsveier eller kulturbygg på det sentrale Østlandet.

Det er ikke lenger sånn at vi lever med «hua» i handa, men vi har ei sterk tru – vi har ei tru på Nord-Norge og ei tru på at vi er verdt det.

Karin Andersen (SV) [17:55:41]: Sentralisering er ganske sterke krefter som nesten, kunne man tro, lever sitt eget liv. Men de blir forsterket av regjeringens politikk, som er veldig markedsstyrt. Når man får den driven som i seg sjøl er i sentraliseringen, sammen med regjeringens politikk, blir det veldig negativt for distriktene.

Jeg har med meg den stortingsmeldingen som statsministeren viste til i sitt innlegg, og der serverer man bare mer gammel høyrepolitikk. Det er det motsatte av god distriktpolitikk. Det kommer ingen nye tiltak, det er bare repriser på annen sentraliserende høyrepolitikk.

I kommunalkomiteen har vi opplevd dette i forbindelse med kommuneøkonomien. Det ene er volumet: Alle vet hvor viktig kommuneøkonomi og gode lokalsamfunn er for dem som skal drive og etablere bedrift – at det er såpass at man kan møte næringslivet på en positiv måte, og at det er lokalsamfunn som er spennende og kan tilby noe mer enn eldreomsorg og skole. Der velger regjeringen å ha så trang kommuneøkonomi at veldig mange kommuner nå må skjære ned på det mest nødvendige. Det andre er at man har endret inntekstsystemet slik at det sentraliserer. Man tar fra de små distriktskommunene og gir til de store, sterke kommunene, og det sentraliserer selvfølgelig enda mer. Den vridningen er politikk, og det kan man gjøre noe med hvis man vil, men man vil det ikke.

Så er det kommunesammenslåing. Statsministeren sier at et av problemene her er at i utkanten blir vi eldre. Ja, vi gjør det, men vi blir faktisk ikke spesielt mye yngre av å slå sammen to kommuner. Hvis man slår sammen

to gamlinger, er de faktisk gamle, begge to – og hvis man slår sammen to fattiglemmer, blir de ikke spesielt rike heller. Så dette må jo handle om at vi får på plass både kommuneøkonomi og næringspolitiske virkemidler som gjør at man er med og risikoavlaster dem som vil starte opp i distriktene. Det gjør ikke regjeringen – tvert imot kutter den i de distriktpolitiske virkemidlene i fylkeskommunen, som regjeringen sjøl i budsjettet skriver virker bedre enn de andre. Det er veldig rart at man gjør det.

Utdanning snakker alle om, og det er jeg også veldig opptatt av, i Nord-Norge og i distriktene ellers. Der har regjeringen sørget for å legge ned viktig utdanning i et av de områdene i landet som mangler mest av denne kompetansen, og så sier man at det er så vanskelig å skaffe kompetanse der. Det vi vet, er at når den utdanningen foregår lokalt, er det mye lettere å rekruttere voksne folk som har litt erfaring, går inn, tar utdanning, gjør det utmerket og blir værende. Det trengs mye mer av det, både på de utdanningsstedene vi har, og gjennom å sikre desentralisert høyere utdanning gjennom fylkeskommunene.

Så i stedet for å vingeklippe fylkeskommunene, slik regjeringen gjør: Gi dem skikkelige virkemidler, slik at de kan bidra til at det blir desentraliserte utdanningsmuligheter over hele landet, i alle kommuner, i samarbeid med lokalt næringsliv – slik som det jeg var med og dro i gang i Kongsvinger i 1989. Det fungerer ennå, og der har man et veldig tett samarbeid med både privat og offentlig virksomhet for å «serve» det som er behovet lokalt, både folk og næringsliv, og det fungerer.

IKT nevnes også av statsministeren. Det er da veldig rart at når vi tar i bruk det, skal det sentraliseres enda mer. Man skulle jo tro at det skulle gjøre det mulig faktisk å få til ting som fungerer utover, desentralisert. Men hittil har vi dessverre ikke sett veldig mye av det. Tvert imot blir det brukt som argumentasjon for å sentralisere, uten at det er noen gode begrunnelser for det i det hele tatt.

Når det gjelder de lokale ressursene, er det også stor grunn til å se på det i Nord-Norge. Jeg vil bare nevne så vidt det som handler om fisken i havet. Der har regjeringen vært motstander av å sikre lokalbefolkningens rett til disse ressursene, og at fortjenesten av denne virksomheten skal komme lokalsamfunnene og kysten til gode. Man fordeler fiskeressursene mer og mer urettferdig, pengene forsvinner ut av landsdelen, ressursene forsvinner ut av landsdelen – og så sitter man etterpå og skjønner ikke hva som har skjedd.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Carl-Erik Grimstad (V) [18:01:08]: Det er et stort og viktig spørsmål representanten Vedum reiser i sin interpellasjon. Det aner meg at han tar opp nettopp dette for å få støtte til Senterpartiets negative narrativ for utviklingen i Norge, og at han selv, etter egen mening, har det beste svaret: sentralisering og sammenslåing av kommuner og fylker, bl.a.

La meg kort slå fast at det er lite eller ingen støtte for en slik tankegang dersom man går befolkningsstatistikk og den generelle utviklingen i Nord-Norge nærmere etter i sømmene. Jeg ser i så måte fram til å se resultatet av demografiutvalget som regjeringen nedsatte i oktober.

Men vi vet noe allerede. For statistikkens skyld legger jeg Jonas Steins nylig godkjente doktoravhandling fra Universitetet i Tromsø til grunn. Det er i hovedsak to grunner til at befolkningsnedgangen er så sterk akkurat nå. Én: Det gjelder lavere eller nærmest opphørt innvandring, særlig fra EØS-landene. Og to: det at familiene velger å utsette fødslene. Siden kvinner utgjør en mindre del av befolkningen i Nord-Norge enn resten av landet, slår dette sterkere ut for denne landsdelen.

Det er verdt å merke seg at dette har vært en pågående trend gjennom mange år og under mange regjeringer. I år 2000 ble 10 pst. av barna i Norge født i nord, nå er prosentsatsen 8. Det er dessuten klart at nedgangen har noe med innvandring å gjøre, og at den forsterker trenden.

Norge har generelt hatt stor glede av innvandring de siste 10–15 årene. Siden 2009 har vi hatt en økning i migranter på 150 000. Nå er denne utviklingen så godt som stanset opp, bl.a. fordi den økonomiske og sosiale utviklingen i østblokklandene er i ferd med å ta igjen den i vårt eget land.

For Venstre var dette et utslag av en gledelig og villet politikk, en solidarisk innsats for å bringe en befolkningsmasse i østblokken i takt med resten av Europa. I tillegg har dette en humanistisk dimensjon. Jeg kaller det aktiv fredspolitikk – frihet, om man vil. Venstre har et vokabular for denne utviklingen, i motsetning til interpellanten, som med migrasjonen mer enn gjerne ser noe skummelt og truende i en slik utvikling.

Det er noen lyspunkter i tunnelen. Det er intet som tyder på at vi i framtiden vil føde færre barn per kvinne enn tidligere, norske kvinner føder bare barn senere i livet. Kvinnen ønsker i større grad å realisere sine yrkesambisjoner før de får barn, og få av oss ser noe problematisk med det.

På den annen side kan det fra et kvinnehelseperspektiv være ønskelig at fødslene skjer tidligere. I vinter ble det i mediene – godt hjulpet av opposisjonen – harselert over statsministerens appell i sin nyttårstale til kvinner i Norge om å føde flere barn. Jeg mener det må være grunn til å gjenta denne appellen med større argu-

mentasjonsdybde enn det det var plass til i en nyttårstale.

Befolkningsnedgangen er et viktig tegn på en forestående resesjon. Det gjelder også i Nord-Norge. Vi må motvirke en slik trend, bl.a. med en aktiv likestillings- og arbeidslivspolitikk, næringslivspolitikk, utdanningspolitikk og familiepolitikk, slik statsministeren poengterte i sitt innlegg.

Så er det et viktig poeng at man skal få flere til å ønske å bosette seg i Nord-Norge og ikke minst få flere unge til å bli værende i landsdelen. Da kan det være en god strategi å framsnakke Nordland, Troms og Finnmark i stedet for med bred pensel å male en elendighetsakvarell over tilstanden. Det er ikke få nordlendinger jeg har snakket med, som har sett seg lei på et konstant og forvrengt dårlig bilde av landsdelen som framkommer når opposisjonen lukter statsrådsblod.

Denne interpellasjonsdebatten dreier seg om en del av Norge som er spesielt rik på så vel menneskelige ressurser som på natur. Jeg kan nevne stikkord som ren kraft, fisk, mineraler.

Nå i desember kunne Rana Blad kunngjøre en oppstart av et privat reguleringsarbeid for en batterifabrikk i Mo i Rana. Det kan dreie seg om flere titalls milliarder i investeringer og opp mot 2 000 arbeidsplasser. Arbeidsledigheten er på et minimum i Nord-Norge, og storsamfunnet – det interpellanten foraktelig beskriver som Oslo-folk i dress i armlengdes avstand fra denne talerstolen – har gjennom generasjoner i internasjonal sammenheng investert store summer i en politisk satsing som understreker at Norge er ett rike. Det gjelder fortsatt, i alle fall så lenge Venstre har en hånd på rattet.

Satsingen bærer frukter. Et stikkord i tillegg til den lange listen som statsministeren la fram, er Nord-Norgebanen, der regjeringen har igangsatt et stort og viktig arbeid som bl.a. vil bringe Nord-Norge nærmere det europeiske markedet, til glede for oss alle. I Sverige har man valgt en annen strategi for sin nasjonale satsing, og det skulle jeg gjerne hatt anledning til å komme tilbake til, men jeg ser at talerlisten allerede er fulltegnet.

Martin Henriksen (A) [18:06:19]: Samtidig som verdens interesse flyttes nordover, flytter nordlendingene sørover. Det er et paradoks. Arbeiderpartiet har alltid vært opptatt av å bygge landsdelen. Derfor bekymrer befolkningstallene vi nå ser i nord, oss. Det er fordi det ikke bare er et problem for Nord-Norge, men for Norge. Nord-Norge og nordområdene er en avgjørende del av den norske økonomien, og betydningen vil bare øke i årene framover.

Det finnes selvsagt ingen kvikkløst eller rask løsning på dette. Nord-Norge er også en del av de globale trendene, med digitalisering, globalisering og urbanisering.

Men at Nord-Norge er en del av de globale trendene, er ikke et argument for å la det skje. Tvert imot er det et argument for en særskilt innsats. Da er selvfølgelig det første vi bør gjøre, å slutte med mye av det regjeringa gjør, enten det gjelder å kutte i fylkeskommunenes budsjetter og regionale utviklingsmidler eller å sentralisere.

Vi skal selvsagt satse på velferd. Hvis man skal ville bosette seg i en kommune, trenger man mer enn en jobb. Man trenger skole, barnehage og et kultur- og velferdstilbud. Det er et argument for en god kommuneøkonomi. Men vi trenger også å ta tilbake initiativ i politikken i nord. Vi har hatt seks år med for lave ambisjoner, kombinert med sentralisering i nord. Det er behov for en ny giv i nordområdepolitikken og i Nord-Norgesatsingen.

Vi skal selvsagt utnytte mulighetene som er basert på ressursene: havbruk, vind, mineraler, reiseliv og industri, f.eks. på Helgeland. Men vi kan snakke om disse mulighetene så mye vi vil, det betyr lite dersom det ikke bor folk i nord som kan ta dem i bruk.

Når vi diskuterer befolkningsnedgang eller andre elementer av Nord-Norge og nordområdepolitikken, får vi ofte høre at det går så godt i økonomien i nord, i næringslivet, og det er lav arbeidsledighet. Men virkeligheten er at man i for mange lokalsamfunn merker for lite til ringvirkningene av det som skjer. Man kan stå på kaia i Karlsøy og se frysetrælerne gli inn til fryshotellene i Tromsø, før de skal sende fisken fryst ut av landet. Man kan lage kommunebudsjetter i en havbrukskommune, men likevel ikke se resultatet av aktiviteten på sin egen bunnlinje. Og man kan sitte hjemme i stua si og høre festtaler om nord på tv, men se Nav, tingretten, skattekontoret eller studiestedet sitt bli lagt ned.

Dette er ikke en politikk som skaper optimisme. Det er ikke en politikk som gir bolyst eller – enda viktigere – «bli-lyst» i nord. Det vi etterlyser, er initiativer og bevisst politikk som satser på mulighetene i nord. Hvor er f.eks. regjeringas havvindsatsing for nordområdene? Hva er regjeringas ambisjon for nordområdenes rolle i det grønne skiftet? Det er få regioner i verden som har så store muligheter til ikke bare å se konsekvensene av klimaendringene, men også til å kunne levere løsninger og skape jobber for å redde klimaet.

Hvor er de mer offensive planene for hvilke kompetansemiljøer man kan opprette i nord eller flytte til nord? Hvordan kan man bl.a. gi Universitetet i Tromsø og Nord universitet nye nasjonale oppgaver og gjerne incentiver for en mer desentralisert utdanning, slik at man ikke er så ensopret som man har vært når det gjelder strukturering og internasjonalt ledende fagmiljøer?

Selvfølgelig har kunnskapen vært driveren for mye av det som har skjedd i nord. Doktorgradsstipendiat Jonas Stein, som det ble referert til tidligere i dag også, har

spissformulert det på denne måte: «Høyskoler er viktigere enn skatteletter (...)».

Når batterifabrikken i Mo i Rana ble nevnt, må jeg også si at en annen utfordring med kompetanse i nord er at vi må sørge for at det finnes utdanninger som matcher det behovet som finnes i næringslivet. Når man skal bygge en stor batterifabrikk med behov for mye kompetanse, må det også finnes utdanningstilbud i den regionen.

Vi må tenke nytt om digitalisering. Det er ironisk at den teknologiske utviklingen, som egentlig gjør at man kan gjøre et kompetansearbeid nesten hvor som helst i landet, som oftest brukes som argument for å sentralisere, når vi burde brukt politikken til å få flere kompetansearbeidsplasser i distriktene.

Vi trenger flere strategiske planer og en mer offensiv politikk – ikke overlate det til markedet eller næringsnøytralitet. Næringsnøytralitet kommer ikke til å skape de arbeidsplassene i nord som gir den optimismen som gjør at man har lyst til å bosette seg der.

Margunn Ebbesen (H) [18:11:35]: Nordland og Nord-Norge er fantastisk å bo og virke i, men det er helt riktig at den største utfordringen vår – og den har vært der i lang tid – er at vi har blitt færre innbyggere i nord. Det blir likevel et paradoks når representanten Slagsvold Vedum og hans rød-grønne kamerater prøver å framstille det som om det ikke satses i nord, og nærmest viser til at det er ingen som vil bo i nord. Jeg ber representanten og de andre rød-grønne kameratene å tenke over ordene vi bruker hvis vi ønsker å få folk til å flytte til landsdelen vår, hvis vi ønsker å få gründere til å etablere seg i landsdelen vår, og hvis vi ønsker å få eiere av bedrifter til å satse videre i landsdelen. Gjør vi det med hele tiden å snakke ned det som skjer i nord, uansett hva det er for noe, f.eks. luftambulansen, som man er med på å si truer sikkerheten til oss som bor i nord?

Jeg var ute en tur på byen i stad, jeg gikk en liten tur ned til en nabobutikk og skulle hente en gave. Det sydet rundt meg av nordlandsdialekt, en vakker nordlandsdialekt, som jeg heller skulle hørt i nord. Men nordlendingene har flyttet nedover. Hva skal vi gjøre for å få dem til å flytte nordover? Da tror jeg vi i lag må begynne å snakke opp landsdelen.

Det satses i nord. Når jeg besøker bedriftseiere, når jeg snakker med mine venner i nord, sier de: Flott at dere satser på samferdsel, endelig ser vi resultatet av en regjering som satser på det som er viktig for landsdelen vår, for bedriftene våre, for å få varene våre ut på markedet. Det er en formidabel satsing som har skjedd. Men hva ser vi skje i Nordland, som styres av Senterpartiet og Arbeiderpartiet? Ja, det er helt riktig at det har blitt færre nordlendinger, og spesielt 16–19-åringer, ergo blir det

litt mindre penger til Nordland. Men hva gjør de? Jo, de raserer tilbudet i distriktet. De foreslo å legge ned 29 klasser nå i høst i budsjettet – 29 klasser! Det var fakkeltog i hver eneste by der det var en skole, for å beholde nettopp det tilbudet som er etablert for å matche det næringslivet etterspør i landsdelen vår, og utdanne ungdommene til jobbene som fylket svømmer over av. Nei, da må de heller flytte ut av fylket vårt, for Nordland velger ikke å satse på dem. Nordland med Senterpartiet i spissen som økonomiråd velger ikke å satse på skolene. 4 av 29 klasser ble opprettholdt etter at de har gjort sine raseringer. Samtidig ble det lagt fram en rapport fra Agenda Kaupang som viste at fylket drives 50 mill. kr dyrere enn sammenlignbare fylker.

Så om man får mindre penger, handler politikk bestandig om hva vi prioriterer. Prioriterer man å ha en dyr administrasjon, og ikke minst en dyr fylkespolitikeradministrasjon, politikerdel – ja, så blir det mindre penger til å drive videregående skoler for. Vi så det samme når det gjaldt kutt i rutebåttilbudet. Den dagen da fylket fikk refundert – krone for krone – utgiftene til ferjer og hurtigbåter, foreslo de å kutte, og når man kutter et tilbud og får mindre utgifter, og man vet at ok, man får tilbake det man har av utgifter – ja, da blir det mindre penger. Men man var så opptatt av å skulle kritisere regjeringen at man glemte å sjekke hva som var fakta i det man foreslo.

Til representanten Slagsvold Vedum: Det er flott at han reiser i nord. Fortsett å reise i nord, men fortell historiene, fortell til ungdommen at regjeringen har bevilget 150 000 kr i stipend hvis man utdanner seg til lærer og er i Nord-Norge. Fortell de historiene, så er han med på å bidra til at vi får ungdommen til å være i nord, for det er det vi trenger.

Geir Adelsten Iversen (Sp) [18:16:29]: Satsing på Nord-Norge må bygge på Nord-Norges særegenheter, vår kultur, vår bruk av naturen og reiseliv der vi forteller historiene bak det vi byr på, mer enn masseturisme. Næringene som har vært her i hundrevis av år, må sikres fortsatt drift. De er grunnlaget og grunnen til at vi er her.

Tradisjonelt tar vi ikke mer fra naturen enn det vi trenger. Å ha så vi berges, er grunntanken hos de fleste. Det flerkulturelle er vår rikdom og styrke. Maten vår er det reneste, sunneste og beste som fins. Den må vi selge dyrt og ikke forurense den ved å gjøre den for kommersiell.

Fisken er havets sølv. Retten til å høste den tilhører folket i fellesskap. Fiskerimyndighetene forvalter rettighetene på vegne av folk. Fisken skal hvert år fordeles via kvoter til de fiskerne som kan bringe den på land, kvalitetsfiske som går til best betalte anvendelse. Fordi det er

knapphet på fisk, må denne fordeles av det offentlige i henhold til lovens krav og prioriteringer. Det er ikke markedskreftene som skal bestemme hvor i landet fisken skal landes, og hvem av kystens folk som skal ha rett til å delta i fisket.

I årene fra man stengte torskefisket og fram til 2010, gikk antall rekrutter ned med 80 pst. Dette er en katastrofal utvikling som en landsdel som har ernært seg på fiskeressurser i tusener av år, vil lide under i mange år framover, noe vi vil erfare ved den stadig økende mangel på kvalitetsfisk. Europeiske markeder skriker etter «superior» vare. Fiskekjøperne kan ikke dekke etterspørselen.

Det viktigste tiltaket en ny regjering må gripe fatt i, er en nytildeling av konsesjoner og kvoter. Senterpartiet har følgende forslag:

- I Nordland, Troms og Finnmark utdeles det hvert år 10 nye torskerettigheter til unge, aktive fiskere under 30 år for fartøy under 11 meter. Disse tillatelsene kan ikke overdras, ei heller kvoten.
- Steder uten fiskemottak bevilges penger for motakstasjoner. Staten støtter transport fra slike stasjoner og til fiskekjøper.
- Trållerråstoff som opprinnelig var hentet fra kystflåten, og som skulle kompensere for dårlig tilførsel fra kystflåten, særlig i høstmånedene, dvs. leveringspliktig råstoff til fiskekjøpere/-industri, overføres til kystflåten der trålerne ikke leverer som opprinnelig pålagt.

Her er også noen spørsmål som må stilles. Skal vi la markedskreftene råde, eller skal vi legge til rette for lokal verdiskaping? Senterpartiet vil opprettholde deltakerloven og fiskesalgslagsloven. Det betyr at aktive fiskere skal eie båt og bruk. Fiskernes organisasjoner skal ha bestemmelsesrett over førstehåndsomsetning og prisfastsetting.

Fiskeriforvaltningen skal tildele fiskerettigheter til unge, aktive fiskere gratis. Da vil vi komme i takt med norsk lov. Det som skjer, er at ungdommer som vil satse på fiskeriyrket, ikke har råd til å kjøpe seg en rettighet og blir dermed utelukket fra å fiske, selv om en bor nær det beste som er av fiskefelt, hvor fisken kommer svømmende til kysten hvert eneste år til samme tid.

Vi må fokusere mer på produksjon av fisk. På Island har myndighetene bestemt at om flåten ikke leverer fersk fisk som lett lar seg produsere på land, mister en 20 pst. av kvoten. Dette har ført til at industrien får den fisken den trenger.

Terje Breivik (V) [18:21:43]: Takk til han som spør, for å ha teke opp ei viktig problemstilling. Folketalsutviklinga og mangelen på arbeidskraft i nord er det all grunn til å ta på alvor.

Eg trur òg at representanten Slagsvold Vedum og partiet hans meiner alvor når dei, både her i salen og i ulike propagandautspel, seier at dei vil ha tenester nær der folk bur. Men ser me på kva Senterpartiet sjølv står for i eit av fylka i nord som eg på vegner av Venstre hatt gleda av å ha eit ekstra ansvar for, Nordland, er det rimeleg langt mellom liv og lære i Senterpartiet – mellom festtalar, valkamputspel og engasjement i opposisjon og kva dei gjer når dei sjølv sit med makta.

Gode samferdselsløysingar er avgjerande for å sikra livskraftige distrikt. Senterpartiet har hatt ansvaret for samferdsel i Nordland fylkeskommune i lang tid. Kva skjer? Jo, nødvendige buss-, båt- og ferjeruter vert lagde ned, folk må anten flytta til byen eller fara omvegar på mange mil for å koma seg på jobb. Dei innførte byråkrati for bestilling av anløp på båtar og bussar, som i praksis gjer tilbodet tidvis heilt ubrukeleg. Ved bestilling av nye båtar for framtidig trafikk langs nordlandskysten har fiskarar og lokalbefolkninga gjeve uttrykk for sterk bekymring for at båtar som no vert bestilte av fylket, vil ha redusert lastekapasitet, med det resultatet at fiskemottaka får problem med å få fisken inn til fastlandet. Er dette ansvaret til regjeringa og statsministeren? Nei, det er ansvaret til fylkesrådet i Nordland, med Senterpartiet ved roret.

Eit anna viktig element for at ungdom skal velja å verta verande i bygdene eller koma tilbake seinare, er at dei har høve til å ta så mykje som mogleg av skulegangen i nærleiken av heimstaden. Og kva skjer i Nordland? Jo, som representanten Ebbesen refererte til: Fylkesrådet Senterpartiet er medlem av, har lagt ned 25 vidaregåande linjer rundt om i distrikta i fylket. Er det ansvaret til regjeringa og statsministeren? Nei, det er ansvaret til fylkesrådet i Nordland, med Senterpartiet ved roret.

Og nei, økonomi kan ikkje brukast som orsaking og forklaring av dei som har makt i Nordland. Fylket har tvert imot fått auka inntekter på ca. 1,5 mrd. kr dei siste åtte åra. Overskotet har variert frå 183 mill. kr til 620 mill. kr, og i 2018 var overskotet på 386 mill. kr. Nordland fylke har òg over fleire år fått kompensasjonsmidlar for å letta overgangen til nytt inntektssystem. På toppen har dei fått 80 mill. kr frå det nye havbruksfondet Venstre og dei andre regjeringspartia oppretta i 2017.

Eg og Venstre er samde i at det krevst ein aktiv politikk for distrikta her i landet, både frå politikarar sentralt, regionalt og lokalt. Og skal eg tillata meg å gje han som spør, og partileiaren, eit godt, velmeint råd, er det at eg trur han med fordel heller bør bruka tida si på å få samsvar mellom liv og lære i eigne rekkjer ute i distrikta, t.d. i Nordland, heller enn å stilla spørsmål til ein statsminister som for lengst er i gang med jobben. Og i fylket eg tilfeldigvis valde, Nordland, er det liten tvil om at den

politikken Senterpartiet fører, bidreg aktivt til sentralisering – anten til Bodø eller ut av fylket.

Siv Mossleth (Sp) [18:25:54]: Dette utvikler seg jo nesten til en debatt om Senterpartiet – ikke en debatt om utfordringene. Men sjøl en treåring skjønner at byggverket raser om man fjerner for mange brikker av det som danner fundamentet i et verk. Representanter fra regjeringspartiene sier at det går så det suser i Nordland, og later som om næringslivet går godt på grunn av høyreregjeringas rosemaling. Sånn er det sjølsagt ikke. Veksten i Nordland startet lenge før høyreregjeringa kom til makta. Nordland har store naturressurser, og vi har hatt en god tiårig vekstperiode. I 2012 ble det satt ny befolkningsrekord i nord. Nå er det andre rekorder – rekorder i befolkningsnedgang.

Representanten Ebbesen snakket om samferdsel. Det hun ikke nevner, er at 52 pst. av NTP-en omhandler Østlandet og bare 3,8 pst. er til kystrelatert bygging. Sjøl ikke den lille 3,8 pst.-en blir gjennomført og oppfylt. Representanten viser også til at det blir færre 16-åringer, men det er bare en bitte liten del av forklaringen. Jeg hørte ingen representanter fra høyreregjeringa beklage kuttet på nesten 500 mill. kr til Nordland. Hva var det første regjeringa gjorde? Jo, det var å endre fordelingsnøklen. Man tok fra nord og fra distriktene og ga til sentrale strøk. Jeg har aldri hørt dem beklage det.

Nordland ønsket ikke å endre fordelingsnøklen for hurtigbåter, dersom det ga mindre inntekter til fylket. Likevel ble det endret. Det var regjeringa som endret fordelingsnøklen. Og det var regjeringspartiene som stemte ned Senterpartiets forslag om å rette opp i denne skjevheten. Vi fremmet et forslag som ville gitt mer penger til kystfylkene. Det ble nedstemt.

Det snakkes om videregående skoler. Det er klart at det er beklagelig at linjer legges ned, men Senterpartiet ønsker ikke å legge ned en eneste videregående skole. Vi har 16 – det er ganske mange, med enda flere studiesteder. Til sammenligning kan jeg fortelle at regjeringa nekter å gripe inn. Man lot Nord universitet få beskjed om at det var forventet at antallet studiesteder skulle ned, og Nesna er nedlagt.

Men det går an å snu. I 2015 kom det en NHO-rapport som viste tre ulike retninger for politikk i Nord-Norge. Det ene var å snu – det er mer distriktspolitikk. Det andre var å følge utviklingen som var da, og det tredje alternativet var å lede. Det er jo det vi ser i dag. Vi ser at det sentraliseres og sentraliseres – det settes fart på sentraliseringen. Nå er ikke det å satse på Nord-Norge noen nødhjelpspolitikk. Dersom man snur og har mer distriktspolitikk, vil det ifølge NHO-rapporten øke verdiskapingen med 20 mrd. kr fram mot 2040. Hvis man gjør sånn som nå og setter fart på sentraliseringen, vil det re-

dusere verdiskapingen i Nord-Norge med 11 mrd. kr. Det vil si at forskjellen mellom regjeringas sentraliseringspolitikk og den visjonen vi har for Nord-Norge, er på 31 mrd. kr i verdiskaping. Det er jo det som skal være med å skape framtida for hele Norge.

Et eksempel er at det er viktig for folk å kunne bo i Nord-Norge, og da er luftambulansetjenesten livsviktig. Det er en bærebjelke for å sikre liv og helse i en landsdel med store avstander, og det er viktig for at folk skal ville bo i nord. Situasjonen nå er alvorlig. Akuttmedisinsk sikkerhet kan ikke vente, og regjeringa lar tilbudet i nord kollapse. Sikkerhet er viktig for at folk skal ville leve, bo og arbeide i en landsdel med fraflytting.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [18:31:11]: Når jeg hører på talspersonene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, virker det som om de er mer bekymret for Senterpartiet enn de er engasjert i utviklingen i de tre nordligste fylkene. Det er det som er hovedpoenget deres: Hva er galt med Senterpartiets retorikk i dag? Og så snakker man mye om det som skjer i Nordland fylke. Det er helt utrolig, det virker som om stortingsrepresentantene for Høyre i Nordland er kjempeforneymet med at endringene i inntektssystemet for fylkene i 2015 gjorde at Nordland tapte 315 mill. kr. 315 mill. kr tapte Nordland, mens Oslo fikk 742 mill. kr.

Når det gjelder regionale utviklingsmidler, har Nordland tapt. Det har gått fra 254 mill. kr til 128 mill. kr nå. Det kommer i tillegg. Det virker det ikke som om stortingsrepresentantene er bekymret for i det hele tatt. Men politikk virker. Selvfølgelig er det sånn at når du taper fylker for penger, når du taper dem for arbeidsplasser, så gir det resultater. I 54 kommuner i de tre nordligste fylkene er det færre statlige arbeidsplasser. Det har blitt lagt ned statlige arbeidsplasser. Det er et faktum selv om antallet statlige arbeidsplasser i Norge har gått opp, det har ikke gått ned.

Så er det snakk om at jeg har ned snakket luftambulansen. Jeg har ikke ned snakket dem som jobber i luftambulansen, men vi har selvfølgelig vært kritiske til den beredskapskrisen som er i luftambulansen i Nord-Norge. Det skulle bare mangle at man ikke tar opp den. Jeg hadde senest sist uke møte med de tillitsvalgte på UNN, de som sitter i flyene, sykepleierne som er med på reisene, og de var dypt bekymret. Skal ikke jeg som folkevalgt ta opp den bekymringen, når det er en beredskapsmessig krise i store deler av luftambulansetjenesten i Nord-Norge? Selvfølgelig skal jeg det. Det er regjeringens ansvar, og de har gått inn i det med åpne øyne. Men også i sommer var Bent Høie som ansvarlig statsråd mer opptatt av å kritisere Senterpartiet fordi vi tok det opp, enn av å løse krisen – for det er en krise. Befolkningen i nord

fortjener mer enn at noen heller retter retorikken mot oss enn å gjøre noe med de faktiske forholdene.

Så løftes to fabrikkplanlegg opp. Når det gjelder Alcoa i Vefsn, hva vil Vefsn tape hvis det kraftskatteutvalget som regjeringen har satt ned, får gjennomslag for sin politikk på regjeringens bestilling? De vil tape 12,6 mill. kr. Det er det de vil tape. Hva sa de på Alcoa var det viktigste, da jeg hadde møte med dem på fabrikkplanlegget der i sommer? Jo, det var lav kraftpris. Det er ikke noe sug i Alcoa etter å bygge en ny eksportkabel for strøm, som dagens regjering har lagt opp til. Og når jeg er i Rana og har møter der, hva er det de er opptatt av der? Jo, det er lav kraftpris, for det er helt avgjørende viktig for at man skal kunne bygge nye fabrikker og nye anlegg. Så er de kjempebekymret for den kraftskatteendringen som regjeringen har lagt opp til. Rana kommune vil tape 63 mill. kr på den omleggingen. Politikk virker.

Nord-Norge er en fantastisk landsdel med store muligheter, store ressurser, men dagens regjering har sentralisert, og dessverre er det en negativ politikk, som vi ønsker å snu.

Statsminister Erna Solberg [18:34:31]: Det er med interesse jeg hører på en debatt som denne, som tar opp i seg en utrolig viktig utfordring, en grunnleggende utfordring for Norge i et 30-årsperspektiv, men som altså allerede nå kommer til de mer grisgrendte delene av Nord-Norge, de mer spredtbebygde delene av Nord-Norge, nemlig at mismatchen mellom de i arbeidsfør alder og de eldre kommer til å bli større, at befolkningsendringene gjør det vanskeligere. Det syns jeg var en god inngang til en debatt som burde ha dreid seg om hva vi gjør med det.

Jeg er ikke sikker på om jeg føler at den debatten egentlig har dreid seg om det. Jeg syns det har vært mange runder på ulike politikkgrep og ulike diskusjoner som har vært langt vekk fra det, sist ved representanten Slagsvold Vedums snakk om at kraftverksbeskatningsendringene virker sentraliserende. Vel, det er ikke foreslått noen endringer i kraftverksbeskatningen. Det er et offentlig utvalg som har laget en innstilling, og den er på høring. Man kan altså ikke ha fått et menneske som har flyttet fra et sted i dette landet på grunn av en offentlig utredning som ikke er vedtatt noe som helst sted. Det mistenkeliggjør faktisk at motivet til Senterpartiet for denne debatten ikke var bekymringen for Nord-Norge, men en generell diskusjon om sentralisering og stempling av regjeringens politikk.

Jeg syns faktisk den problemstillingen vi diskuterer i dag, er så alvorlig og viktig at vi skal diskutere den – litt på premissene som representanten Grimstad tok opp i sitt innlegg, nemlig hva det er som er årsakene. Det er to hovedårsaker – det er helt sikkert noen ting som kom-

mer i tillegg, men to hovedårsaker: Først at kvinner får barn senere. Det betyr også at man som oftest ikke får det tredje barnet, som altså var mitt tema i forrige nyttårsstale. Det er en utfordring for Norge i fremtiden hvis vi skal ha befolkningstall for å løse utfordringene.

Det andre er at arbeidsinnvandringen ikke lenger gir det bidraget den før ga til sysselsetting rundt omkring i landet, fordi vi tiltrekker oss færre fordi utviklingen er bedre andre steder, og fordi vi har et ønske om å få flere av dem som står utenfor arbeidslivet, inn i jobb og ber folk om å ringe Nav før de ringer til Polen for å få folk til å jobbe.

Det er mange spennende og viktige diskusjoner som er tatt opp her, og jeg kan ikke gå i rette med alle, men det er altså sann at Nordland fylkeskommune har fått kompensert 360 mill. kr i disse årene etter endringene i inntektssystemet. Vi har et inntektssystem som skal basere seg på objektive kriterier om kostnader, og så justerer man etter hvordan kostnadsutviklingen er og ser om det er blitt nye endringer i det. Det å bare stå på denne talerstolen og si at vi kutter voldsomt for Nordland, gir et feil bilde. Vi ser faktisk en fordeling nå hvor vi har økt bevilgningene til Nordland fylkeskommune i denne perioden totalt sett.

Presidenten: Då er debatten i sak nr. 10 over.

Sak nr. 11 [18:37:42]

Interpellasjon fra representanten Mona Fagerås til justis- og innvandringsministeren:

«FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 9 nr. 1 sier: «Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste.»

I lys av utvisningen av en firebarnsfar i Lofoten, jf. Lofot-Tidende 27. juni 2019: Er regjeringen enig i at barnekonvensjonen bør gå foran andre norske lover dersom de står mot hverandre, hvordan arbeider regjeringen for å sikre at FNs barnekonvensjon artikkel 9 nr. 1 følges, og hvilke tiltak er iverksatt for å sikre barns beste i denne typen saker?»

Mona Fagerås (SV) [18:38:41]: De siste fem årene er mer enn 2 500 norske barn berørt av at det opprettes utvisningssak mot én av eller begge foreldrene. Dette gjelder barn som enten er norske statsborgere, eller som bor i Norge med tillatelse, som de siste fem årene er berørt av at det opprettes utvisningsvedtak mot én av eller begge foreldre. Dette er tall NRK har fått fra Utlendingsdirektoratet. I rundt halvparten av sakene ender det med at den ene forelderen utvises.

Saker som omhandler barn, utgjør omtrent 8 pst. av det totale antall utvisningssaker som er blitt opprettet i perioden 2015 til og med juni 2019, og som sagt: I omtrent halvparten av sakene ender det med utvisning.

Vi har de siste par månedene fått flere eksempler i mediene på disse sakene. NRK kunne fredag fortelle om en mor fra Lyngdal, som etter snart 20 år i Norge utvises etter flere runder i retten. Hun skal sendes ut av landet uten de fire barna sine – fordi hun oppga feil opprinnelsesland for nesten 20 år siden.

I Fjell kommune i Hordaland sitter en annen mor sammen med en blind og syk ektemann. Norske utlendingsmyndigheter mener at denne moren, som er fra Iran, har gitt uriktige opplysninger i forbindelse med sin søknad om familieinnvandring, og at hun har inngått et proformaekteskap med sin mann bare for å få opphold i Norge. Hun har derfor fått et utvisningsvedtak som sier at hun må oppholde seg utenfor Norge og Schengen i fem år. Mannen er syk, derfor mener også barnevernstjenesten at de er nødt til å overta den daglige omsorgen for barna hvis moren må forlate Norge.

Hjemme i Lofoten opplevde fire norske jenter i april i år det verste jeg tror at et barn kan oppleve. Politiet kom på døra deres hjemme på Fygle og hentet pappaen. Etter 22 år i Norge ble pappaen til de fire norske jentene i alderen 5 til 13 år sendt ut av landet. Ahmad ble født i Libanon i 1975, og de siste 22 årene har han bodd i Norge. Han er altså pappa til fire norske barn, og kona er norsk statsborger. De to siste årene har denne familien bodd i Lofoten, der moren er prosjektleder i Vestvågøy kommune, og mannen har jobbet som norsk- og matematikklærer i mottaksskolen for flyktninger.

Ahmad ble utvist for å ha oppgitt feil identitet den gangen han kom til Norge som ung mann. Han er nektet innreise i Norge og hele Schengen-området, også han i fem år. Ahmad og familien har kjempet en tung kamp i mange år for at barna skal få et familieliv og en oppvekst med både moren og faren. Saken deres har vært behandlet av både UDI og UNE, og Ahmad klaget UNE inn for Oslo tingrett i 2016, der han vant sin sak. Tingrettsdommeren la til grunn at hensynet til barnas beste veide tyngst, og ga Ahmad medhold. Tingretten ba UNE om å se på saken på nytt, og UNE lot samme saksbehandler vurdere saken og avslø å endre utvisningsvedtaket. UNE anket saken til lagmannsretten og fikk medhold, men lagmannsretten var i tvil og ba UNE om å vurdere nye elementer i saken. UNE unnlot å gjøre dette og opprettholdt sitt utvisningsvedtak.

Ahmad ble sendt ut 9. april og har siden det oppholdt seg i Libanon. Sammen med støttegruppa fikk Ahmad advokathjelp til å sende et nytt prosessvarsel til UNE, hvor det ble påpekt at UNE har brukt feil lovanvendelse, og at både saksbehandlingen og bevisvurde-

ringen er feil. Dette var et svært grundig varsel, og barna, som er berørte parter i saken, skrev egne brev til UNE med referanse til barnekonvensjonens artikkel 12, om barns rett til å bli hørt i saker som gjelder dem. UNE satte igjen inn samme saksbehandler som i de seks tidligere avslagene hadde saken, og avslo varselet. UNE unnlot å behandle saken i nemnd, som er vanlig praksis når det er ulike vurderinger i tingretten og lagmannsretten, og UNE har unnlatt å lytte til barna og ikke tatt hensyn til barnas beste.

Barn i disse sakene har liten mulighet til å føre sin sak. Barn burde bli hørt. Men familiene har ofte begrenset økonomi og kapasitet, og feltet er preget av en sterkt polariserende debatt med klare ambisjoner om å nå politiske mål om innvandringsregulerende hensyn – en politisk debatt som er legitim og viktig, men som ikke på noen måte skal gripe inn i det juridiske systemet.

Etter å ha satt meg grundig inn i denne saken, som er fra min hjemkommune i Lofoten, sitter jeg igjen med mange spørsmål. Er det vanlig at samme saksbehandler i UNE behandler alle disse søknadene? Det ville jo ha vært som om jeg skulle klage på karakteren jeg fikk da jeg gikk på lærerskolen, og at det var den samme sensoren som skulle sette karakteren på nytt. Han eller hun ville ikke ha klart å se saken helt på nytt når de først hadde gjort seg opp en mening. Og hvorfor unnlot UNE å behandle saken i nemnd, som er vanlig praksis når det er gjort ulike vurderinger i tingrett og lagmannsrett?

NOAS viser til praksis fra domstolene den senere tid, der domstolene mener at utlendingsmyndighetene må vektlegge barnas beste mer enn hva man gjør i dag. Ett alternativ er at man kan se nærmere på å bruke andre reaksjonsformer enn utvisning. Det kan f.eks. være forelegg eller lignende, for barna har jo ikke gjort noen ting. Er dette noe Norge vil vurdere? Stortinget har vedtatt, i mars 2018, at regjeringen skal utrede ulike alternativer til utvisning i saker som berører barn. Og mens justisministeren utreder, mister barna viktig familietid.

I saken fra Lofoten har de fire barna mistet pappaen som smører matpakke, pappaen som kjører til kulturskolen, pappaen som hjelper til med leksene, pappaen som koker kakao og tar med seg barna rundt på søndagsturer i det vakre landskapet vi har i Lofoten, og pappaen som leser for dem om kveldene – verdifull familietid disse barna aldri får tilbake, tryggheten i barndommen deres. Og at norske myndigheter viser til at man kan få like god kvalitetstid på Skype, er bare så trist at jeg har ikke ord.

Kjernen i alle disse sakene, slik jeg ser det, er at staten straffer norske barn for feil foreldrene deres gjorde for mange, mange år siden. Og derfor blir spørsmålet mitt i dag til justisministeren: Er regjeringen enig i at barnekonvensjonen bør gå foran andre norske lover

dersom de står mot hverandre? Hvordan arbeider regjeringen for å sikre at FNs barnekonvensjon artikkel 9-1 følges? Og hvilke tiltak er iverksatt for å sikre barnas beste i denne typen saker?

Statsråd Jøran Kallmyr [18:47:59]: Som et utgangspunkt for sitt spørsmål viser representanten Fagerås til – og har også en ganske grundig redegjørelse av den i selve innlegget sitt – en enkeltsak som er behandlet av Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda, og den har også blitt behandlet av domstolene. Som Stortinget er kjent med, følger det av utlendingsloven at jeg som statsråd ikke kan involvere meg i avgjørelsen i enkeltsaker. Jeg kommer derfor ikke til å gå nærmere inn på den saken, utover å vise til at saken har blitt behandlet i rettssystemet og har vært tema helt oppe i Høyesterett, der Høyesterett ikke tok den til behandling.

Så til selve spørsmålet fra representanten Fagerås, som ikke gjelder selve enkeltsaken, men den generelle utformingen og gjennomføringen av barnekonvensjonen i norsk rett og i forvaltningspraksis. Når det gjelder det første spørsmålet fra representanten Fagerås, om hvorvidt barnekonvensjonen går foran norske lover ved motstrid, er svaret på det ja. Menneskerettsloven fastsetter uttrykkelig at barnekonvensjonen gjelder som norsk lov, og at den ved eventuell motstrid har forrang foran annen norsk lovgivning. Det samme følger også av en av de innledende bestemmelsene i utlendingsloven, som fastsetter at utlendingsloven skal anvendes i samsvar med internasjonale regler som Norge er bundet av, når disse har til formål å styrke utlendingens rettsstilling. Dette får selvsagt virkning for bl.a. barnekonvensjonen. Det sentrale prinsippet om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i saker som berører barn, er for øvrig også fastslått uttrykkelig i utlendingslovens utvisningsbestemmelser og ikke minst i Grunnloven selv.

Når det gjelder barnekonvensjonens artikkel 9, som representanten Fagerås særskilt har pekt på, er det riktig at den har en formulering i det første punktet om at barn ikke skal skilles fra sine foreldre mot sin vilje, unnatt når det er nødvendig av hensyn til barnets beste. Ut fra en rettslig fortolkning innebærer det imidlertid ikke at denne bestemmelsen i seg selv er noe hinder for utvisning av utlendinger som bryter utlendingsloven eller annen lovgivning i oppholdslandet. Tvert imot – det er klart og ettertrykkelig utformet i punkt fire, der det bl.a. står nevnt spesielt hva som skal skje hvis det blir utvisning, eller hvis det blir fengsling. Det er altså ikke slik at barnekonvensjonen er en konvensjon som skal beskytte voksne fra å kunne bli rettsforfulgt i det landet de befinner seg i. Det er heller ikke slik at barnekonvensjonen er ment på den måten at man kan skyve barna foran seg for å unngå tyngende vedtak fra det offentlige.

Den bestemmelsen i barnekonvensjonen som i første rekke kan være aktuell som en skranke mot utvisning av foreldre med barn i utvisningssaker, er barnekonvensjonens artikkel 3. Det er den bestemmelsen som fastslår at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle handlinger som berører barn. Dette er anerkjent som et mer generelt prinsipp, som også anvendes av Den europeiske menneskerettsdomstol, heretter EMD, når den vurderer utvisningssaker og andre saker som berører barns rett til familieliv og privatliv.

Uansett hvor tydelig lovgivingen som vedtas, er, og uansett hvor grundig forvaltningen som vurderer hensynet til barnets beste i slike enkeltsaker, er, er det mange flere dilemmaer i hver enkelt sak. For det er slik at selv om hensynet til barnets beste er et grunnleggende hensyn, vil det ikke alltid kunne få en avgjørende betydning. Og det er helt bevisst at barnekonvensjonen henviser til barnets beste som «et grunnleggende hensyn» og ikke det grunnleggende hensyn eller et absolutt grunnleggende hensyn, for det er også slik at andre hensyn kan tillegges vekt.

I utvisningssaker er det innvandringsregulerende hensyn som ligger i den andre vektskålen i vurderingen. Dette omfatter bl.a. statens legitime interesse i å holde utenfor landets grenser utlendinger som er uønsket her, fordi de f.eks. begår kriminalitet eller bryter loven eller lyver for å få opphold fordi hvis de hadde sagt hvilket land de kom fra, ville de ikke fått opphold. Det er altså helt grunnleggende at utvisning skal virke allmennpreventivt, og det gjelder i høyeste grad også overfor utlendinger som har begått alvorlige brudd på utlendingsloven, gjennom f.eks. langvarig opphold, ulovlig arbeid eller falske opplysninger. Fordi dagens regelverk og praksis i stor grad må baseres på tillit til at lovens vilkår respekteres og overholdes, er det også svært viktig å kunne reagere med en utvisning som en forvaltningsreaksjon ved grove brudd på regelverket.

Falske opplysninger om identiteten for å få asyl når man ikke har krav på det, undergraver også asylinstituttet. Det tar plasser fra dem som virkelig trenger hjelp, og det skaper mindre tillit i befolkningen til at vi faktisk bare gir asyl til dem som trenger det. Jeg vil understreke at dersom slike grove brudd på utlendingsloven ikke skulle få tydelige konsekvenser, ville det være sterkt urettferdig overfor dem som virkelig trenger denne hjelpen. Og som nevnt: Det er viktig at vi opprettholder tilliten til asylinstituttet, og dette er også tydelig uttrykt i lovens forarbeider.

Det kan variere fra sak til sak hvor tungtveiende hensyn det er som gjør seg gjeldende i den ene eller den andre retningen. I noen tilfeller har f.eks. utlendingen begått svært alvorlig kriminalitet, kanskje alvorlige narkotika-, rans- eller voldsforbrytelser eller kidnapping. I

slike tilfeller vil det normalt bare være ved uvanlig store belastninger for barnet at utvisning vil bli sett på som en uforholdsmessig reaksjon. Høyesterett har lagt til grunn at det samme gjelder også ved meget alvorlig eller massiv overtredelse av utlendingsloven. Det kan variere hvor inngripende utvisning vil virke overfor utlendingsbarn. I noen tilfeller er det uproblematisk for hele familien å flytte fra Norge med den forelderen som blir utvist. I andre tilfeller må det legges til grunn at utvisningsvedtaket vil føre til midlertidig eller varig familiesplittelse, som vil ramme barn hardt.

Det følger av det jeg har sagt nå, at barnekonvensjonen ikke gir noe klart direktiv i enkeltsaker om hvorvidt utlendingen kan utvises eller ikke. Det sentrale her er derfor å sikre en barnesensitiv vurdering, herunder forsvarlige og samvittighetsfulle avveininger mot andre, motstridende interesser. I utlendingsforskriften er det fastsatt at barnets beste som hovedregel skal tillegges avgjørende vekt i noen konkrete situasjoner. For det første er det særskilt fastsatt at dersom utlendingen lever i samliv med barn som skal fortsette å bo i Norge, skal utlendingen som hovedregel ikke utvises på grunn av ulovlig arbeid eller opphold, dersom de ulovlige forholdene har vart i mindre enn to år. For det andre er det fastsatt at dersom det treffes et utvisningsvedtak, skal innreiseforbudet som hovedregel ikke gjøres varig dersom utlendingen har barn i Norge som vedkommende i lengre tid har bodd fast sammen med, slik at familielivet kan videreføres.

For å sikre at det foretas barnesensitive vurderinger i alle saker som berører barn, er det dessuten inntatt en egen bestemmelse i utlendingsforskriften som fastslår at det skal komme tydelig fram i vedtakene hvilke vurderinger som har vært foretatt av barnets situasjon, herunder hvordan hensynet til barnets beste er vurdert, hvilke innvandringsregulerende hensyn som er vurdert, og hvilken avveining som er foretatt med hensyn til eventuelle motstridende hensyn.

Som også representanten Fagerås var inne på, jobber nå departementet med en utredning om alternativer til utvisning, men det er nok ikke slik som kanskje SV hadde håpet på, at dette skulle være et direkte alternativ til utvisning. Det skal være et supplement til utvisning, men det kommer ikke til å bli slik at saker med grove overtredelser av utlendingsloven – og da snakker vi om svært grove overtredelser av utlendingsloven – vil medføre at utvisning ikke lenger blir aktuelt. Dette kommer ut på høring før jul.

Det har blitt lagt stor vekt på å øke den barnefaglige kompetansen i utlendingsforvaltningen. I tilknytning til utlendingssaker, slik som den som blir tatt opp her nå, har UNE gjennom bl.a. en rådgivende barnepsykolog gjennomført ulike tilfeller med typiske utvisningssa-

ker som berører barn, hvor det er mulighet for familie-splitelse, og lagd gode rutiner for hvordan en skal håndtere det.

Mona Fagerås (SV) [18:57:53]: Jeg hadde ikke forventet at ministeren skulle kommentere en enkeltsak, men når vi nå i det siste har hatt så mange saker i media som omhandler det samme, nemlig barns beste, forundrer det meg at ikke ministeren er mer urolig. Jeg vil påstå at barns beste ikke er hensyntatt i disse enkeltsakene, og jeg synes det er oppsiktsvekkende at ministeren sier at disse foreldrene skyver ungene foran seg.

I den ene saken jeg refererte til, er det snakk om en mann som har bodd i Norge i over 20 år. Han har jobbet og bidratt til lokalsamfunnene han har vært en del av. Det er heller ikke alvorlig kriminalitet, annet enn at de løy den dagen de kom til Norge. Det er et fellestrekk i de sakene jeg har nevnt, at foreldrene har oppgitt feil land den dagen de kom til Norge, og at de kom til Norge som veldig unge mennesker. I saken fra Lyngdal oppga moren feil land da hun kom til Norge for 18 år siden, og i saken fra Lofoten er det 22 år siden pappaen ble rådet til å oppgi feil land da han kom til Norge som 18-åring.

Det er ingen foreldelsesfrist i disse sakene. Dersom noen har begått brudd på straffeloven, har man frister for foreldelse av straffesaker for den enkelte. Disse fristene er i Norge mellom 2 og 25 år, alt etter alvorlighetsgraden på lovbruddet. For eksempel vil bedrageri foreldes etter fem år, grovt bedrageri etter ti år, og der strafferammen er 21 år, har straffeloven en foreldelsesfrist på 25 år. Det er kun i forbindelse med de alvorligste forbrytelsene sakene ikke vil bli foreldet. Det gjelder drap, terror, krigsforbrytelser osv.

Den norske stat mener altså at det er så alvorlig å lyve som 18-åring at barna dine skal bli straffet for det 20 år etterpå. Det står i dommen i saken fra Lyngdal – dette ifølge NRK:

«Jeg kan etter dette ikke se at barna vil bli utsatt for uvanlig store belastninger, eller at det foreligger ekstraordinære omstendigheter som tilsier at utvisning av A i to år vil være et uforholdsmessig inngrep overfor noen av barna.»

Dette strider mot min rettsoppfatning – at å skilles fra moren eller faren sin som femåring eller som tiåring ikke vil gi barna belastning. Man trenger ikke å være psykolog for å forstå at effekten av et sånt tap både for foreldre og barn kan utvikle seg til et traume.

Statsråd Jøran Kallmyr [19:01:13]: Det er nok en erkjennelse fra SV i denne sal, i denne sak om at man rett og slett ikke får med seg et flertall av Stortinget på det man egentlig ønsker, nemlig å ha en massiv liberalisering av asylpolitikken i Norge. Derfor forsøker man så

godt man kan å late som og argumentere for at det som er vedtatt av denne sal, ikke blir gjennomført i virkeligheten, og det på tross av at begge de to enkeltsakene som jeg har hørt om, og som har blitt tatt fram, er blitt ferdigbehandlet i forvaltningen, som er uavhengig i disse enkeltsakene. Begge er blitt behandlet i domstolene i Norge, og den ene saken er også blitt fullt ut behandlet i Høyesterett.

Er det slik at SV mener at domstolene i Norge ikke er gode nok? Er det slik at SV mener at vi ikke har en uavhengig nok forvaltning, og at det er en slags politisk styring i enkeltsaker, selv om det står i loven at man ikke har noen instruksjonsmyndighet i enkeltsaker?

Det SV ønsker, er tydeligvis en utlendingslov der man kan komme til Norge fra et land, og så kan man oppgi at man er fra et annet land, fordi man vet det er store sjanser for å få asyl hvis man oppgir at man er derfra. Man kommer altså til Norge, man vet at man ikke har noe beskyttelsesbehov, men man har lyst til å delta i den økonomiske situasjonen i Norge, og dermed lyver man og sier man er fra det andre landet, fordi man ønsker fordeler for seg selv.

Vi har en utlendingslov som er vedtatt av denne sal, som sier helt klart at asylretten er forbeholdt mennesker som er utsatt for forfølgelse, som befinner seg i en livsfarlig situasjon. De skal vi beskytte, de skal vi hegne om. Derfor er vi for asylretten, men vi er ikke for personer som vil utnytte den asylretten for sin egen vinnings skyld.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her gjeninn tatt presidentplassen.

Karin Andersen (SV) [19:03:52]: Det er forstemmende å høre justisministeren stå og skrive om andre partiers politikk på denne talerstolen. Dette handler om at Norge skal oppfylle sine forpliktelser etter de ulike konvensjonene, også flyktningkonvensjonen, og på flyktningfeltet har denne regjeringen lagt seg på en linje der vi ikke gjør det, og der de kompetente organer, UNHCR og underliggende etater, som UNE, sier at vi ikke gjør det. Det undergraver asylinstituttet – vi hadde en debatt om det forrige uke.

Det er ingen som aksepterer juks, det er ingen som har ment at det ikke skal være reaksjoner på det. Når statsråden sier det, er det feil, og jeg reagerer ganske kraftig på at han insinuerer at det er det SV mener, for det er det ikke. Vi ønsker et større mangfold av reaksjoner i slike saker.

Vi er nødt til å ha en god saksbehandling i første instans, slik at man kan luke ut det som er feil, men jeg tror at man ikke trenger å sette seg så veldig nøye inn i situasjonen til folk som flykter fra store uroligheter, men som kanskje ikke passerer nåløyet for asyl, før man skjønner

at man kanskje vil si noe som ikke er sant i første omgang. Hadde jeg vært i en slik situasjon, tror jeg faktisk jeg både hadde jugd og kanskje blitt kriminell også, for å berge mitt eget, ungene mine og barnebarna mine sitt liv. Det tror jeg statsråden også hadde gjort. Det handler om å ha en tilnærming til dette som ikke gjør at en slik feil skal ende opp med slike resultater som vi nå ser, etter 10, 15, 20, kanskje 30 år. Det er urimelig.

Jeg har fulgt en annen sak til Høyesterett, der den som søkte, vant. Det var Maria, som var tre år, der mor skulle utvises av «innvandringsregulerende hensyn». Det har vært mange slike saker, og det er slik nå at «innvandringsregulerende hensyn» trumfer alt. Det trumfer alt, og UDIs direktør var ute for 14 dagers tid siden og sa at de hadde tolket barnekonvensjonen for strengt. I tillegg til det har vi Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 8, som også sikrer retten til familieliv, og det er også saker der Norge har blitt dømt for ikke å ta hensyn til barns rett til familieliv i nettopp slike saker som det vi snakker om nå.

Det er behov for å se på disse sakene. Derfor fremmet SV forslag og fikk flertall i Stortinget for det i 2018, ikke for å fjerne muligheten til utvisning, som statsråden feilaktig står og sier fra Stortingets talerstol, men for å kunne f.eks. bruke andre reaksjonsformer der det er urimelig, og der hensynet til barna må veie tyngre. Så det er ganske forstemmende å høre på det som statsråden sier.

Det er riktig at når sakene kommer til retten, har retten et bredere reaksjonsmønster som de kan ta i bruk. Men rettspraksis konstituerer rettspraksis, akkurat som avgjørelsespraksis konstituerer avgjørelsespraksis i utlendingsforvaltningen, og det betyr at når man har en veldig streng linje, ender man på en veldig streng linje.

Det SV mener, er at hensynet til barnet blir veid for lett i disse sakene. Statsråden kan godt riste på hodet, men jeg har også vært borti saker der politiet har brutt seg inn hos familier med barn midt på natta for å hente en mor som oppga en feil da hun kom. Barna var født i Norge. De var livredde. Gudskjelov hadde disse barna en far som klarte å stå på beina oppi det, men det var helt unødvendig å utvise den mora. Hun kunne ha fått en fengselsstraff, hun kunne ha fått en bot for handlingen, som var feil, men nå reagerer vi altfor strengt på dette. Det er også behov for å sette en strek i disse sakene, altså å ha en foreldelsesfrist – det har vi når det gjelder grov kriminalitet. Mange av disse sakene handler bare om å berge livet sitt, og det er ikke grov kriminalitet.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [19:09:13]: Igjen står vi i denne sal og diskuterer hvordan SV, spesielt, ønsker å ivareta grunnløse asylsøkeres muligheter til å få opphold i Norge. Og det er ikke første gangen jeg blir overrasket over den rørende omsorgen SV først og fremst

har for grunnløse asylsøkere. I denne saken er det heller ikke bare grunnløse asylsøkere, det er de som bevisst har løyet om sin sak for å få opphold i Norge.

Nå har det jo kommet fram tidligere i debatten at det er feil at artikkel 9 i barnekonvensjonen er et hinder for at foreldre kan utvises. Ministeren har redegjort godt for hvordan dette skal tolkes. I punkt 4 under artikkel 9 står det referert bl.a. til fengsling eller utvisning som legitime grunner for atskillelse.

Sosialistisk Venstreparti er stadig oppe med sitt ønske om å innføre foreldelsesfrist i slike saker og sammenligner det med andre straffbare forhold som har foreldelsesfrist. Den sittende regjeringen har i større grad gått bort fra foreldelsesfrist og sørget for å fjerne det i flere saker. Det er i den retningen man kanskje heller burde gå, istedenfor at man på sikt skal belønne folk som har jukset eller begått kriminelle handlinger, med at man skal få rettigheter.

Man må heller ikke forveksle disse sakene med andre ordinære straffesaker. Her er det snakk om personer som har fått en rettighet de ikke hadde krav på, ved å lyve. Det er ikke sånn at hvis man stjeler en bil, er det ansett som en straff å levere bilen tilbake. Straffen er den du får etterpå. Veldig mange av disse sakene blir ikke straffet på den måten, man mister bare den rettigheten man feilaktig har fått ved å lyve.

I disse sakene hører vi aldri SV innrømme at de alltid er for oppmykning og aldri for innstramminger. De sier i denne salen gang på gang at de ønsker at juks i asylsaker skal straffes, de sier at de ikke er imot at grunnløse asylsøkere skal sendes tilbake, men hvis vi ser på alle de forslagene SV fremmer, og alle de sakene de tar opp der det helt åpenbart er grunnløse asylsøkere de står opp for, også dem som har jukset i asylsøknaden, ville jo alle fått opphold. Vi har sett det i andre europeiske land, vi har sett det i vårt naboland, hvor den politikken SV stadig tar til orde for, har blitt gjennomført, og det har ikke gått spesielt bra.

Det er helt på det rene at summen av alle de forslagene som kommer fra SV, ville skapt tilstander som hadde vært helt umulige å håndtere. Og når vi har så pass håndfaste bevis på at den politikken har blitt gjennomført, i Sverige, med det resultatet den har fått, vil jeg advare på det kraftigste mot å gå videre i den retningen. Jeg synes det er rart om ikke også SV tenker i de baner.

Så jeg vil etterlyse hva som egentlig er SVs forslag til å håndheve det lovverket vi har for å sende ut de grunnløse asylsøkerne eller de som har jukset seg til opphold, all den tid de påstår at det er det de ønsker, mens alle forslag går i motsatt retning. Hva er det SV ønsker å gjøre for å håndheve lovverket som foreligger, sånn at vi faktisk kan ta vare på dem som har en grunn til opphold i Norge? Og der skal nåløyet være smalt; man skal ha en meget god

grunn for å få asyl i Norge. Det forundrer meg stadig vekk at SV gang på gang legger til grunn at de som har fått avslag, faktisk egentlig har en grunn for opphold, selv om de har vært gjennom alle rettsprosesser og anke-institusjoner og fått avvist at de har det.

Mona Fagerås (SV) [19:14:23]: Jeg registrerer bare oppgitt at Fremskrittsparti-representanten Jon Engen-Helgheim ikke bryr seg når 2 500 norske barn er berørt og er blitt fratatt retten til familieliv. Det engasjerer i hvert fall SV, og jeg mener at det ikke er rettsstaten Norge verdig, men det skjer på Fremskrittspartiets vakt, og det skjer med åpne øyne fra det samme partiet.

Det er en politisk oppgave å vurdere på hvilket grunnlag mennesker har rett til å oppholde seg i Norge, og det er rettssystemets oppgave å vurdere de juridiske uklarheter eller uenigheter mellom myndighetene og menneskene som er blitt berørt. Men samtidig slår noen andre mekanismer inn, de samme som vi ser i Nav-skandalen. Norge har anerkjent et sett med internasjonale lover og regler som vi er forpliktet til å overholde. Rent konkret handler det i dette tilfellet etter min oppfatning om barnekonvensjonens artikkel 9 punkt 1, som jeg har referert til tidligere.

UDI er delegert betydelig makt til å ta avgjørelser i saker som griper inn i barns liv, og staten er menneskers motpart i disse sakene. Vi som følger med på disse sakene, reagerer sterkt på at UDI ofte velger å overprøve vedtak som er sendt tilbake fra domstolene. Vedtakene kan si at UDI må legge vekt på barnas beste i sakene, mens UDI ofte svarer at det er de innvandringsregulerende hensynene som må veie tyngst. Når de gjør dette i endelig vedtak, er det ikke uvanlig at vedkommende person eller familie blir sendt ut av Norge på 24 timers varsel. Dersom man da ikke har norsk statsborgerskap, har man plutselig ingen rettigheter i rettssystemet i Norge.

Dette er en typisk sak som har rammet lokalsamfunnet i Lofoten, og jamfør den saken som vi diskuterte i stad, har vi bruk for alle de innbyggerne vi kan få i min hjemkommune. Ahmed flyttet til Norge som ungdom og fikk ved ankomsten det han selv beskriver som et dårlig råd om hvordan han kunne sikres opphold i Norge. Etter noen års opphold her har han selv valgt å melde fra til myndighetene om at han hadde gitt ukorrekte opplysninger ved ankomst.

Igen har jeg bare lyst til å si at jeg hadde ingen store forventninger til justisministeren fra Fremskrittspartiet i denne saken, men jeg hadde likevel lyst til å ta den opp fra Stortingets talerstol, fordi den har berørt meg så sterkt. Og igjen: Dette er ingen alvorlig forbrytelse, dette er en løgn som ble begått for 20 år siden, og vi har barn som er offer i saken.

Statsråd Jøran Kallmyr [19:17:54]: Når man søker om å få en rettighet i Norge, er man forpliktet til å oppgi korrekte opplysninger. Det er faktisk et grunnleggende prinsipp i det meste innenfor forvaltningen at hvis man lyver for å oppnå en rettighet man ikke har krav på, så er det ingen foreldelsesfrist. Det er familier i Norge som har måttet tåle at huset har blitt revet eller ikke regnet som beboelig lenger, fordi det ble bygd ulovlig. Det kan til og med være gjort av dem som eide huset før dem, og det kan være 20–30 år siden.

Det har vært mange rare påstander, og dette blir en debatt om behandling av enkeltsak. Men jeg må si til representanten Andersen, som mener det er forstemmende at jeg tillegger SV meninger de ikke har: Det eneste jeg har gjort, er å referere til hva representanten Fagerås faktisk sier. Hun står og sier at hun synes det er fælt at 2 500 barn er berørt i utvisningssaker, og at det ikke er en rettsstat verdig. Da har man tatt det standpunkt at slik skal man ikke ha det lenger – og det er helt greit å gå ut politisk å flagge det standpunktet. Men det er ikke det denne sal har bestemt. Denne sal har bestemt helt andre regler, og forvaltningen er forpliktet til å følge opp de reglene.

Jeg vil advare sterkt mot en slik enkeltsaksbehandling. Det er en grunn til at denne sal har bestemt i utlendingsloven at ingen kan instruere UDI i enkeltsaker, heller ikke i forhold til UNE. Vi kan ikke instruere UNE i hvordan de utfører saksbehandlingen sin – nettopp for å sikre uavhengig saksbehandling i enkeltsaker. Det er ikke særlig belysende for debatten, og jeg tror ikke at enkeltrepresentanter i denne sal har mer juridisk kompetanse, for å si det på den måten, enn det Høyesterett har. I avslutningen viser man til artikkel 9 i barnekonvensjonen, og man lister opp ett punkt og glemmer å se at hele artikkel 9 har fire punkt. Det fjerde nevner utvisningssaker eksplisitt som et av punktene hvor man skal ha en egen saksbehandling, nettopp fordi det kan skje på tross av det som står i det første punktet.

Presidenten: Debatten i sak nr. 11 er dermed avsluttet.

Sak nr. 12 [19:20:47]

Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helseministeren:

«Flere artikler og medieoppslag vitner om at barn i det statlige barnevernet ikke får den helsehjelpen de har krav på. Barna har ofte sammensatte psykiske lidelser og trenger hjelp fra helsetjenesten i stedet for tilbud om enetiltak i barnevernet. Utviklingen tyder på en uholdbar situasjon i barne- og ungdomspsykiatrien, som er sterkt presset med nedbygging av døgntilbud. Utviklingen

vitner også om at norske kommuner ikke klarer å gi de mest sårbare barna et forsvarlig tilbud. Resultatet er at syke barn risikerer å havne i tiltak i barnevernet fordi helsetjenesten svikter.

Hva gjør regjeringen for å gi sårbare barn i barnevernet riktig helsehjelp, vil regjeringen stoppe nedbyggingen av barne- og ungdomspsykiatrien, og hva gjøres for å sikre alvorlig syke barn et forsvarlig tilbud i kommunene?»

Kjersti Toppe (Sp) [19:21:49]: Bakgrunnen for denne interpellasjonen er at Stortinget har fått flere rapporter og tilbakemeldingar om at sjuke barn i barnevernet ikkje får den helsehjelpa dei har behov for. Både i barneverns- og helseovgivinga vert det stilt krav til tenestene om å samhandla til det beste for barn og pasientar. Verksemdar som tilbyr helse- og barnevernstenester, er pålagde å identifisera særleg risikofylte delar av tilbodet og setja i verk risikoreduserande tiltak om nødvendig. Spørsmålet ein må stilla, er om dette skjer.

I eit forskingsprosjekt frå NTNU i 2015 vart det funne ut at om lag 76 pst. av barn på barnevernsinstitusjonar var diagnostiserte med minst ein eller fleire psykiatriske lidingar. Sannsynlegheita for at barn på barnevernsinstitusjonar har behov for psykisk helseteneste, er dermed høg. Dette stiller store krav til kompetanse på institusjonane innan barnevernet. Vidare kom det fram i den same studien at mange ungdomar i barnevernsinstitusjonar har psykiske vanskar dei i liten grad får psykiatrisk hjelp for. Studien viste eit sprik mellom dei helseproblema barna har, og den kompetansen barnevernstilsette har. Det er ikkje krav om helsefagleg kompetanse på barnevernsinstitusjonane. Institusjonane er ikkje utforma for å ta hand om barn og unge med alvorleg angst, depresjon eller andre psykiske lidingar og samtidig alvorlege åtferdsforstyringar.

Det er eit uttalt mål at ingen barn skal veksa opp på ein institusjon, men likevel må barn og unge med behov for døgntil behandling i psykisk helsevern eller i kommunar verta tatt vare på. Talet på døgnplassar til barn og unge i psykisk helsevern er lågt. Tilbodet har gått ned frå 2,8 døgnplassar per 10 000 innbyggjarar mellom 0 og 17 år i 1998 til 2,6 plassar i 2015. Helsedirektoratets rapport om ventetider og fristbrot i spesialisthelsetenesta frå andre kvartal i år viser at talet på døgnoophald vart redusert med 8,3 pst., og at talet på opphaldsdøgn vart redusert med 16,5 pst. Det betyr at den gjennomsnittlege varigheita på døgnoophalda også er redusert. Det betyr at helsehjelpa for barn og unges psykiske lidingar i hovudsak skjer i poliklinikk. Direktøren i Bufdir, Mari Trommald, uttalte til VG den 12. oktober i haust at nedbygging av tilbodet for barn i psykisk helsevern er ei av årsakene til auka bruk av einetiltak i barnevernet.

Helsetilsynet leverte i september 2019 ein rapport med tittelen «Når barn trenger mer. Omsorg og rammer». Helsetilsynet har i denne rapporten fokusert på fire barn med store utfordringar. Det er barn som treng døgntilstand overvaking og tett oppfølging over lang tid frå barnevern og psykisk helseteneste, og som sjølv ikkje maktar å forstå behovet for psykisk helsehjelp. Det gjeld i stor grad barn som bur på barnevernsinstitusjon. Tilsynssaker har vist oss at dette i fleire tilfelle har enda med katastrofe – og det er ikkje mitt ord, det er det ordet Helsetilsynet bruker sjølv. Dei skriv også:

«Helsetilsynet kan pr. i dag ikkje se at vi har et velfungerende tiltak som med stor grad av sannsynlighet vil lykkes med å gi disse barna god og forsvarlig omsorg. Det mangler et tverrfaglig sammensatt tiltak med felles ansvar som eksplisitt har denne gruppen barn som sin målgruppe. Det mangler tiltak som har tilstrekkelig tilgjengelighet, kompetanse og nødvendige juridiske rammer for sin virksomhet.»

I nokre av tilsynssakene stilte både tenestene sjølv og Fylkesmannen spørsmål ved om ein barnevernsinstitusjon var det rette tilbodet til barn med så store omsorgs- og behandlingsbehov. Og i rapporten står det at Fylkesmannen «er bekymret for at alvorlig syke barn og unge får opphold på barnevernsinstitusjoner når de i realiteten har behov for et mer omfattende psykiatrisk tilbud».

Vidare står det:

«I noen av sakene unnlot barnevernstjenestene å søke om eller å klage på avslag om langvarige innleggelser i psykisk helsevern for barna. Begrunnelsene for dette var oppfatninger i tjenestene om at det ikke nyttet fordi døgnplassene til barn var få eller ikke fantes, og at det ikke var «mulig» med langtidsopphold i psykisk helsevern for barn. Dette kom i tillegg til at tilbud om poliklinisk psykisk helsehjelp ikke ble gjennomført fordi barnet i flere tilfeller motsatte seg hjelpen.»

Helsetilsynet såg vidare

«eksempler på at barna ble avvist fra psykisk helsevern når det gjaldt mulighet for langtidsinnleggelse til tross for at alle tjenestene var enige om at det var det som var det riktige tilbudet.»

Helsetilsynet skriv også i rapporten om dei to nye barnevernsinstitusjonane der barn også skal få helsehjelp frå psykisk helsevern. Men ifølgje Helsetilsynet kan dei ikkje sjå, slik dei les målgruppebeskrivinga, at desse to institusjonane ville gitt barna omtalt i tilsynsrapporten tilstrekkeleg oppfølging. Helsetilsynets gjennomgang har altså avdekt forhold som har betydning for sikkerheita og kvaliteten i barnevernstenesta og helsetenesta. Dei peiker på

«en gruppe barn som vi ikke kan se at har et forsvarlig tjenestetilbud, og hvor regelverket ikke er tilpasset barnas behov for ivaretagelse, omsorg og behandling.»

Statens helsetilsyn vel i rapporten å peika på områdene dei som tar avgjerder, bør vurdere å setja i verk tiltak – altså eit råd til politiske myndigheiter. Barne- og familiedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet vert bedne om følgjande:

«Vurdere å etablere et eget type tiltak forankret i egen lov for denne mest utsatte gruppen barn i barnevernet som rapporten omtaler. Fokus bør være på tydelig regelverk og rammer, riktig og tilstrekkelig kompetanse og stabile institusjonsplasser der barnet kan bo så lenge det har behov for det.»

Så vil eg ta opp at eg har fått innspel frå fleire mødrer i Stavanger-området, som eg veit også har vore i møte i departementet. Det er mødrer til jenter som har vorte alvorleg psykisk sjuke. Ingen har utsett barna for omsorgssvikt. Dei skriv: Tenk deg at barnet ditt, eller eit barn du kjenner, har vorte utsett for overgrep eller eit anna traume og vert veldig sjukt – så sjukt at ein får alvorlege psykiske lidningar, vert deprimert, suicidal. Tenkjer du då at barnet ditt skal få den behandlinga det treng, i ein barnevernsinstitusjon når ein i realiteten treng helsehjelp? Ville du tenkt det same dersom barnet ditt vart alvorleg kreftsjukt og trong døgnbehandling på ein sengepost? Ville du tenkt at kommunen skulle løysa det? Ville du tenkt at eit barn med autisme eller ei psykisk utviklingshemming skal få omsorg og hjelp på ein barnevernsinstitusjon sjølv om det ikkje ligg føre omsorgssvikt?

I Stavanger finst det ifølgje desse mødrene ikkje behandlingstilbod i psykiatrien til barn mellom 13 og 18 år. Det finst berre akutttilbod. For vaksne finst det behandlingstilbod. Det som skjer for dei sårbare barna, er at barne og ungdomspsykiatrien, BUP, kontaktar barnevernet når den akutte fasen er over. Så vert det anbefalt at det sjuke barnet vert sendt til opphald på barnevernsinstitusjon. For foreldre som kjempar sitt livs kamp for det sjuke barnet sitt, og som er i ei krise, vert dette ei tilleggsbelastning, ifølgje mødrene, i tillegg til at barnet ikkje får nødvendig helsehjelp.

60 pst. av kommunane i landet rapporterer at psykiske helseplager blant barn og unge er den største utfordringa dei har i folkehelse- og førebyggingsarbeidet, mens berre vel 30 pst. oppgir at dette var blant områda der kommunane hadde sett i verk flest tiltak. SINTEF-rapporten om kommunalt psykisk helse- og rusarbeid frå 2018 viser at tilbodet til barn og unge med alvorleg sjukdom er dårlegare enn til vaksne. Kommunane rapporterer at dei mest alvorleg sjuke barna og ungdomane har det dårlegaste tilbodet. 67 pst. av kommunane vur-

derer ikkje tilbodet sitt som godt eller svært godt for barn og unge med alvorlege langvarige lidningar.

Dette viser at det er eit stort behov for ei utbygging av tenestetilbodet til barn og unge med psykiske plager og lidningar. Eg meiner vi ikkje kan akseptera at dei mest sårbare barna våre har det dårlegaste tilbodet. Spørsmålet mitt er: Kva gjer regjeringa for å gi sårbare barn i barnevernet rett helsehjelp? Vil regjeringa stoppa nedbygginga av barne- og ungdomspsykiatrien? Og kva vert gjort for å sikra eit forsvarleg tilbod i kommunane til alvorleg sjuke barn?

Statsråd Bent Høie [19:31:23]: Jeg er glad for at representanten Toppe har fremmet denne interpellasjonen. Det er svært bekymringsfullt at flere tilsynsrapporter de siste årene viser at samarbeidet mellom barnevern, psykisk helsevern og kommunene ikke er godt nok. Mangelfullt samarbeid viser seg på flere måter: Barn i barnevernet får ofte ikke de helsetjenestene de trenger, og

barn i psykisk helsevern får ikke alltid gode nok omsorgstjenester på barnevernets område.

Barn i barnevernet har ofte både psykiske og fysiske helseutfordringer, og mange trenger hjelp fra flere tjenester – samtidig og over lengre tid. Risikoen for at de faller mellom stoler, er stor. Denne situasjonen kan verken jeg eller barne- og familieministeren akseptere, og de siste årene har vi hatt en målrettet satsing for å binde barnevernet og helsetjenesten tettere sammen.

Blant annet har vi innført en funksjon som helseansvarlig ved alle barnevernsinstitusjoner og en funksjon som barnevernsansvarlig i psykisk helsevern for barn og unge. Et annet tiltak er samhandlingsforløpet for barnevern, psykisk helse- og rustjenester som lanseres til våren, etter modell av pakkeforløp for psykisk helse og rus. Når barnevern og psykisk helsevern samarbeider om et slikt forløp, blir det tydelig hva barnet har behov for, og hvordan tjenestene kan løse oppgavene i fellesskap.

Det er også etablert to barnevernsinstitusjoner, i Bodø og Søgne, for barn med særlig store hjelpe- og omsorgsbehov utenfor hjemmet. På disse stedene skal det være både helsepersonell og barnevernsfaglig personell, slik at barna kan få både omsorg og helsehjelp under samme tak.

Psykisk helsevern er et hovedtema i ny nasjonal helse- og sykehusplan. I den forbindelse har jeg gitt helseregionene og Helsedirektoratet i oppdrag å utrede behovet for framtidig kapasitet i psykisk helsevern. Det gjelder også psykisk helsevern for barn og unge – både døgntilbud, dagtilbud, ambulant og poliklinisk tilbud. Dette vil være et viktig grunnlag for den videre planleggingen i helseregionene.

Jeg er opptatt av at vi må hindre at syke barn risikerer å havne i tiltak i barnevernet fordi det ikke finnes noe tilbud i kommunen. Ofte svikter det i overgangen mellom spesialisthelsetjenesten og kommunen fordi det ikke er noe faglig bindeledd. Det er ikke nødvendigvis fordi kommunene ikke har noe tilbud – vi har gjort mye for å styrke kommunenes arbeid med psykisk helse – men fordi samhandlingen mange steder er for dårlig.

Et viktig mål i regjeringens opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse er at helsetjenesten må bli mer tilgjengelig, og at tjenestene må jobbe mer oppsøkende. Vi har lenge hatt slike oppsøkende team for voksne med alvorlig psykiske lidelser og ruslidelser. Nå ønsker vi å bredde ut oppsøkende tjenester også for barn og unge som har behov for helhetlig oppfølging.

Regjeringen skal se på hvordan tverrfaglige, oppsøkende team for unge bør innrettes, og hva slags kompetanse det er behov for. Flere modeller med ambulante team er under utprøving – bl.a. i Oslo, der to bydeler nå prøver ut FACT Ung for barn og unge med store og sammensatte hjelpebehov. De har satt sammen team for å gi et integrert tilbud fra spesialisthelsetjenesten, kommunale helse- og omsorgstjenester og kommunalt/statlig barnevern. Både FACT Ung og andre tiltak skal evalueres. Evalueringen vil gi oss nyttige erfaringer, som vi skal ta med i det videre arbeidet med å planlegge denne tjenesten.

Andre modeller som skal bygge bro mellom tjenestenivåene, er familiemøter hvor familien selv vurderer hvilke tjenester de ønsker å involvere, og at inntak til BUP skjer ute i kommunene. Jeg har bedt Helsedirektoratet vurdere denne typen arbeidsmåter og komme med anbefalinger til helseregionene, som skal følge opp dette og utvikle det videre.

Jeg vil også følge opp det som hevdes om at barn utskrives til barnevernet fra BUP fordi de er for syke til å bo hjemme. Jeg vil invitere barne- og familieministeren til et samarbeid om dette. Vi har hatt et møte tidligere i dag om bedre helsehjelp til barn i barnevernet, der vi også diskuterte nettopp hvordan vi skal følge opp og avdekke og se om dette er en utvikling som barnevernet kjenner seg igjen i.

Så er det viktig at vi blir bedre til å ta i bruk verktøy vi allerede har. Etter barnevernloven § 3-2 a skal barnevernstjenesten utarbeide en individuell plan for barn med behov for langvarige og koordinerte tiltak eller tjenester dersom dette anses nødvendig for å skape et helhetlig tilbud til barnet. Individuell plan er lite brukt som barnevernstiltak i dag, og det er heller ikke utarbeidet forskrift om bruken av individuell plan i barnevernet, slik det er på helse- og omsorgsområdet.

Vi har satt i gang mange tiltak som forhåpentligvis også vil virke over tid. Jeg er enig med representanten i

at det fortsatt er mye å gjøre for å sikre god helsehjelp til barn i barnevernet. Men når det er sagt, mener jeg at det er viktig og nødvendig å nyansere bildet som representanten Toppe tegner av psykisk helsevern for barn og unge.

Nesten alle som får hjelp i barne- og ungdomspsykiatrien, 99 pst., får dette poliklinisk eller ambulant. Om lag 4 pst. blir innlagt i døgninstitusjon, og som regel får de poliklinisk eller ambulant hjelp før eller etter innleggelse. Døgnplass er viktig når det ikke er andre løsninger, men jeg mener det er fullt mulig å etablere tettere og mer langvarig oppfølging for mange barn som med fordel kan klare seg uten innleggelse.

Det er ikke slik at døgnbehandling i psykisk helsevern er redusert under denne regjeringen, slik det antydtes i interpellasjonen. Under tidligere regjeringer gikk antallet døgnplasser jevnt og trutt nedover, fra 337 plasser i 2003 til det nådde et bunnivå på 301 plasser i 2014. Denne regjeringen har prioritert psykisk helsevern fra dag én, og vi har lyktes med å snu den negative trenden. I 2018 var antall døgnplasser økt til 310. At det har vært en realvekst på 5,2 pst. i psykisk helsevern for barn og unge fra 2014 til 2018, viser også at psykisk helse er en viktig satsing for regjeringen.

Satsingen på psykisk helse vises også i kommunene. De siste årene er det blitt 2 500 flere årsverk i kommunalt psykisk helse- og rusarbeid, og fra nyttår har alle kommuner plikt til å ha psykologkompetanse. Godt over 90 pst. av kommunene har nå psykologkompetanse, og antallet psykologer i kommunene har økt fra 130 til mer enn 600 siden 2013.

Regjeringen har gjort mye for å bedre samarbeidet og bygge broer mellom helsetjenesten og barnevernet, men vi skulle ha kommet et stykke lenger med å tette hullene. Høstens avisoverskrifter om barn med behov for oppfattende helsehjelp på enetiltak i barnevernet viser dette med all tydelighet.

Jeg og barne- og familieministeren vil arbeide hardt videre for at utsatte barn og unge skal få de tjenestene som de har behov for. Dette er et arbeid som vi er godt i gang med, men som vi også vil forsterke framover.

Kjersti Toppe (Sp) [19:39:03]: Takk til statsråden for svaret. Eg er glad for at han uttaler at han tar på alvor at barn vert utskrivne frå barne- og ungdomspsykiatrien til barnevernet, og at dei snakkar saman på statsrådsnivå for å jobba vidare med den problemstillinga. Det kan jo vera at det er meir aktuelt i nokre regionar enn i andre, og at det er nokre helseregionar som har fleire behandlingsplassar i barne- og ungdomspsykiatrien enn andre plassar. Eg meiner at det uansett ikkje er akseptabelt med ein sånn praksis, for dette handlar om alvorleg psykisk sjuke barn som treng helsehjelp, og om dei ikkje

kan bu heime, må dei iallfall koma på ein plass der dei får helsehjelp, og einetiltak i barnevernet er jo ikkje den rette plassen, iallfall ikkje slik som einetiltaka har fungert no. Eg forstår òg foreldre som reagerer på det.

Denne debatten og situasjonen viser at det er eit behandlingssgap mellom spesialisthelseteneste og kommunane, og trass i at ein har hatt ein auke i kommunane på rus og psykisk helse, er det ikkje nok i forhold til det som er behovet. Eg tenkjer at når BUP viser til einetiltak i barnevernet, er det fordi det ikkje finst eit alternativ i kommunen. Eg tenkjer at da må ein jo starta arbeidet med å byggja opp eit slikt tilbod. Viss ein ikkje vil at desse barna skal vera i barne- og ungdomspsykiatrien på døgnbehandling, må det finnast eit alternativt opplegg for dei i kommunen, som per i dag ikkje finst dei aller fleste plassar. Og det meiner eg er jobben ein no må gjera.

Eg meiner at nedbygging av sengeplassar i psykiatrien har gått for langt. I barne- og ungdomspsykiatrien var det ein nedgang iallfall til 2015, etter dei tala eg har lese, og så har det auka noko etterpå. Men eg treng ikkje å diskutera kven sin skuld dette er, for det har vore ei villa fagleg og politisk omlegging av heile psykisk helsevern, men mitt poeng er at dette har gått for langt, og no må det aukast. Dette treng ein etter mitt syn ikkje lenger utgreia, dette kan ein berre slå fast.

Dette var mine umiddelbare kommentarar til statsråden sitt svar.

Statsråd Bent Høie [19:42:23]: Jeg er enig i at det er viktig å ettergå det som kan framstå som at en fra barne- og ungdomspsykiatrien skriver ut barn til barnevernstiltak også i de tilfeller der det beste for barna hadde vært å ha en døgnplass i barne- og ungdomspsykiatrien. Det er ikke sikkert at dette er et nasjonalt fenomen. Det kan være at det er et lokalt eller regionalt fenomen, og det er også noe av utfordringen på dette området når vi konsekvent i de nasjonale debattene kun diskuterer de nasjonale tallene, f.eks. når det gjelder døgnplasser. For det kan være riktig at vi noen steder i landet har for få døgnplasser i barne- og ungdomspsykiatrien. Andre steder kan de gjerne ha et noenlunde greit antall, og noen steder har de kanskje for mange.

Vi har nå fått en slags helseatlasrapport for psykisk helse for voksne fra Helse Nord, som i veldig stor grad viser at det kan være en veldig tydelig sammenheng mellom bruken av tilbudet og dimensjoneringen av tilbudet, og at dimensjoneringen av tilbudet i mye større grad kanskje styrer tilbudet enn det som er det faktiske behovet for innbyggerne.

Derfor er det så viktig med det oppdraget som vi nå har gitt til Helsedirektoratet om å gå inn i, sammen med helseregionene, og se på hva som vil være et reelt behov ikke bare innen døgnplasser, men også de andre tilbud-

ene vi har innenfor psykisk helse framover, for å sikre oss at vi får et mer likt tilbud mellom regionene.

Så er det viktig for meg å understreke at det vil ikke alltid være feil av barne- og ungdomspsykiatrien å skrive barn ut til tilbud i barnevernet. Det at barn skrives ut til tilbud i barnevernet, betyr ikke at de ikke får helsehjelp, men det betyr at de får sitt omsorgstilbud i barnevernet, og sin helsehjelp, f.eks. poliklinisk, fra barne- og ungdomspsykiatrien, på samme måten som barn som skrives ut til hjemmet, som bor hjemme og får det politiskliniske tilbudet av barne- og ungdomspsykiatrien. Det kan ikke være sånn at hvis det enten er noe med hjemmesituasjonen, eller hvis barnet har så store utfordringer at familien ikke ser at barnet kan flytte hjem, skal de dermed være på en døgnplass innen barne- og ungdomspsykiatrien, hvis det beste, helhetlige tilbudet vil være å bo i barnevernet og få sitt polikliniske tilbud fra barne- og ungdomspsykiatrien.

Men dette er de forholdene vi nå skal gå inn i. Så er det fortsatt slik at vi vil ha behov for å jobbe mye med å sikre at vi får et enda tettere samarbeid mellom barne- og ungdomspsykiatrien og psykisk helse, men også den fysiske helsen, som jo barneombudet har vært opptatt av i sin siste rapport, hvordan vi sikrer at barna får hjelp for sin fysiske helse, f.eks. når barnevernet overtar omsorgsansvaret.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [19:45:41]: Vi har et stort problem her i landet om dagen, og det er situasjonen i barnevernet. Det er for mye som lugger for mange steder, og et av de stedene hvor det lugger veldig mye, er innenfor det området vi diskuterer nå. Jeg synes det er betryggende på mange måter at helseministeren har fått med seg det store alvoret, at barn i barnevernet i mange tilfeller ikke får den helsehjelpen de trenger og har krav på.

Media har, som nevnt i debatten tidligere, avslørt flere graverende saker hvor man bruker isolerende enetiltak i stedet for å gi barnevernsbarn – veldig sårbare barnevernsbarn, syke barnevernsbarn – skikkelig psykisk helsehjelp. Dette er uakseptabelt, og det tror jeg alle er enig i. Behovet for ordentlig helsehjelp er stort innenfor barnevernet. Direktøren i Bufdir, Mari Trommald, har bl.a. i Dagens Medisin tidligere i år sagt at to av tre barn i barnevernsinstitusjoner trenger psykisk helsehjelp, og hun har også snakket om at de ikke får det. Helsetilsynet snakker om en katastrofe.

Dette er kanskje ikke så rart, for etter at opptrappingsplanen for psykisk helse ble avsluttet rundt 2008, har det gått nedover med hensyn til ressurser og bemanning. I hvert fall sist jeg sjekket i mitt lokale DPS, på Notodden i Telemark, sa man at man siden 2008 hadde gått ned 25 pst. i bemanning. Da er det jo ikke så veldig rart

at det også går ut over barne- og ungdomspsykiatrien og barnevernsbarna.

Men det er godt å høre at ministeren forstår at den situasjonen vi er i, ikke er god nok. Som sagt, det lugger for mange steder, og for mye. Noe av det man har valgt å løfte opp i arbeidet med å forbedre situasjonen, er at man ønsker mer kompetanse og flere ressurser og stillinger til barnevernet. Men disse kan jo ikke bli leger, psykologer og psykiatriske sykepleiere alle sammen heller, så det er helsevesenet og helseministeren som egentlig må trå til.

Barneombudet var på besøk hos Senterpartiet her på Stortinget da vi hadde et stort seminar, med deltakelse fra så å si alle partier. Da sa hun at det var ganske oppsiktsvekkende for henne å oppleve at man ikke krever helsesjekk av barn psykisk eller fysisk når de kommer inn i barnevernets omsorg. Det skjer ofte ikke før man kommer inn i strafferettssystemet. Hun krever at vi får det på plass. Det er jo ikke så veldig rart. Hvordan skal vi gi riktig hjelp og omsorg når vi ikke vet helt hva barnet trenger? Svaret er opplagt: Det er vanskelig, det kan til og med være skadelig at vi ikke vet det. Det er egentlig veldig fælt å tenke på at de som er psykisk syke, får helt feil behandling og hjelp og omsorg i barnevernet, det er fælt å tenke på familiene til de det gjelder, og det er vanskelig å tenke også på dem som jobber i barnevernet, som gjør så godt de kan, og ikke har hatt muligheten til å vite hva de barna de skal ha omsorg for, trenger.

Vi som samfunn må gjøre en bedre jobb, og vi må gjøre den riktige jobben. Jeg vil påpeke at jeg ser nå at både ministeren og regjeringen har satt i gang en del tiltak, og det er godt å høre at helseministeren snakker med barne- og familieministerens om dette. Men det viktigste vi kan gjøre, er at vi lytter til barneombudet, for hun har et virkelig godt poeng. Hun krever altså en helsesjekk, og det har vi i Senterpartiet fulgt opp nå med et representantforslag, som skal behandles over jul, hvor vi vil at barn som skal i barnevernets omsorg, skal få en psykisk og fysisk helsesjekk, sånn at vi kan gi dem riktig omsorg.

Siden komitélederen i familie- og kulturkomiteen, Kristin Ørmen Johnsen, var på det seminaret vi hadde og sa seg enig med barneombudet i en artikkel i Dagbladet, håper og tror jeg at helseministeren er på samme linje som Ørmen Johnsen – og da kikker jeg på helseministeren og spør om han tror at han kan være med og støtte det representantforslaget som Senterpartiet har lagt fram. For jeg opplever at situasjonen i barnevernet er alles problem, og det gjør ikke noe at vi noen ganger løfter i flokk.

Kjersti Toppe (Sp) [19:50:56]: Det som gjelder helsesjekk, er viktig. Det var ei sak i Bergens Tidende – i som-

mar, var det vel – om ei jente under barnevernets omsorg som døydd av eit epilepsianfall som ikkje var behandla tilstrekkeleg, trass i at foreldra innstendig hadde prøvd å varsle om det. Det er ei frykteleg sak, og eg meiner vi faktisk ikkje toler å ha sånne saker. Det er klart ein må vareta eit grunnleggjande helsetilbod – for både fysisk helse og psykisk helse – når staten har tatt over ansvaret for mor og far. Det meiner eg er heilt grunnleggjande.

Eg er einig i at det treng ikkje alltid, i alle tilfelle, vera feil å visa frå BUP til barnevernet, men vi må passa oss for å ikkje forskjellsbehandla barn ut frå diagnose. Når mødrer begynner å samanlikna barna sine med barn som har kreft, har det vorte ein ulideleg situasjon – da gjer vi noko urett. Det må heller ikkje vera sånn at ein viser til barnevernet fordi det ikkje finst eit anna alternativ i ein kommune og barne- og ungdomspsykiatrien ikkje har plass til dei lenger. Det kan òg vera tilfelle i ein del av dei sakene vi har høyrte om.

Eg meiner ikkje på nokon måte å snakka ned barne- og ungdomspsykiatrien i Noreg. Dei behandlar ganske mange barn og unge i løpet av eit år. Utviklinga som har skjedd med oppsøkjande behandling, ACT, FACT og dagbehandling eller poliklinisk behandling, er positiv, men eg fryktar at omlegginga frå døgn til dag og poliklinikk har gått altfor langt, og at vi no er i ferd med å få eit altfor dårleg fagleg tilbod til dei ungane som er mest alvorleg sjuke, som vil trenga døgnbehandling. Sjølv om ein har hatt aldri så god behandling med oppsøkjande behandling og poliklinisk, er det nokre som faktisk treng døgnbehandling, og nokre av barna i barnevernet er kanskje dei som er mest skada.

Eg lurar på om opplegget med helseansvarleg i barnevernet og barnevernsansvarleg i BUP er eit tiltak som no fungerer. Eg skulle gjerne hatt ei tilbakemelding på det, for det er jo relativt nytt. Når det gjeld individuell plan, at det ikkje vert følgt – kva gjer ein for å få dette til faktisk å fungera? Og igjen: Vil regjeringa gjera noko spesielt for å byggja opp meir tilbod i kommunane?

Statsråd Bent Høie [19:54:13]: Jeg vil takke for en god debatt. Selv om vi var få deltakere, og det var en kort debatt, var det en god debatt, og ikke minst en veldig viktig diskusjon, som får fram veldig godt mange av de utfordringene vi står i, og som både barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien står i.

Min vurdering er selvfølgelig at det vil være behov for mer ressurser i barne- og ungdomspsykiatrien i årene framover. Vi har behov for å fortsette oppbyggingen av tilbudet, både det spesialiserte tilbudet og tilbudet i kommunene.

Det er ikke til å legges skjul på at også der det er gode tilbud, har vi utfordringer med å få samarbeidet mellom

barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien til å fungere. Vi er nødt til å bli mye flinkere til å få de to tjenestene til å se barna samtidig og jobbe med barna samtidig. Det er også årsaken til at vi nå har sendt på høring samhandlingsforløpet mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien, som vi har som ambisjon å starte implementeringen av i løpet av våren. Det håper vi nettopp vil være et godt verktøy for å få til at barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien jobber godt sammen rundt de barna som har behov for hjelp fra begge steder. Det vil jo veldig ofte være veldig mange, for om barn har opplevd så alvorlig omsorgssvikt som en har gjort når en blir f.eks. hasteovertatt av barnevernet, er det all grunn til også å tro at det har satt sine spor både på den fysiske og på den psykiske helsen.

Jeg deler også den bekymringen som kom fram her, og som også barneombudet har gitt uttrykk for i felles møter mellom meg og Barne- og likestillingsdepartementet, om at underliggende sykdommer hos barnet ikke blir oppdaget. Dette er gjerne barn som ikke har gått jevnlig til helsestasjonen, ikke har hatt jevnlig oppfølging av fastlege eller av tannlege, og det har nettopp vært noe av omsorgssvikten som har skjedd hjemme.

Hvis en i tillegg opplever mye flytting i forbindelse med omsorgsovertakelse, både mellom kommuner og mellom ulike tiltak, kan det, som barneombudet påpeker, gå lang tid før også alvorlige både fysiske og psykiske sykdommer og utviklingshemninger blir oppdaget.

I barnevernet vil hovedoppmerksomheten være rettet mot omsorgen og eventuelt resultatet av omsorgssvikt. Det er ikke nødvendigvis der en har kompetansen til å avdekke underliggende sykdom. Så dette er et tema. Forslaget fra barneombudet er noe barne- og likestillingsministeren og jeg jobber sammen om, og selvfølgelig også rapporten fra Helsetilsynet på dette området.

Presidenten: Debatten i sak nr. 12 er med det omme.

Sak nr. 13 [19:57:25]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Ber noen om ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 19.58.

